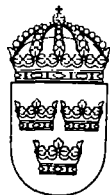

Riksdagens protokoll

Nr 80

14 maj 1974

Debatter m. m.

Tisdagen den 14 maj

Energiförsörjning m. m.	3
Anstånd med skatteinbetalning för aktieägare i fåmansbolag, m. m.	74
Den skattemässiga behandlingen av vissa gruppsjukförsäkringar .	80
Rätt för adoptivbarn att förvärva svenskt medborgarskap	84
Meddelande ang. plenum måndagen den 20 maj	87
Interpellation nr 82 av herr Bengtsson i Göteborg (c) om åtgärder mot liberalisering av lagstiftningen angående cannabis	87
Meddelande ang. enkla frågor:	
nr 205 av herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. den uppsökande teater- och konsertverksamheten i skolorna	90
nr 206 av herr Persson i Heden (c) ang. planerad nedlägg- ning av vissa in- och utlämningsplatser för järnvägsbe- fordrat gods	90
nr 207 av herr Johansson i Vrångebäck (m) om skärpt kvalitetskontroll av importerade hästar	90
nr 208 av herr Lorentzon (vpk) ang. cancerrisken vid arbete inom viss plastindustri	90

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 14 maj

Näringsutskottets betänkande

Nr 26 ang. anslag till energiförsörjning m. m.	3
--	---

Skatteutskottets betänkanden

Nr 29 ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	74
Nr 30 ang. skattefrihet för viss stiftelse m. m.	74
Nr 32 ang. den skattemässiga behandlingen av vissa gruppsjuk- försäkringar	80

Nr 80
år 1974

Justitieutskottets betänkanden

Nr 13 ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	84
Nr 16 ang. fortsatt giltighet av lagen om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott	84
Nr 17 ang. fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål	84

Lagutskottets betänkanden

Nr 16 om rätt för adoptivbarn att förvärva svenskt medborgarskap	84
Nr 23 ang. ändring i sjölagen m. m.	87

Tisdagen den 14 maj

Kl. 13.00

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs, men bordlades åter finansutskottets betänkande nr 22, näringsutskottets betänkanden nr 29 och 30 samt inrikesutskottets betänkande nr 7.

§ 3 Energiförsörjning m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 26 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag till energiförsörjning m. m. samt motioner angående råvaru- och energiförsörjning.

I detta betänkande behandlades

dels propositionen 1974:1 bilaga 15 (industridepartementet) punkterna D 1—D 4 (energiförsörjning) och E 14—E 18 (atomenergiverksamhet m. m.) på driftbudgeten samt I.F:1 (statens vattenfallsverk: kraftstationer m. m.) och VI:1 (teckning av aktier i AB Asca-Atom) på kapitalbudgeten, dels 33 motioner med yrkanden angående bl. a.

utredningar rörande råvaruförsörjning och råvaruutnyttjande, stöd till återvinningsindustrin,

energibesparande åtgärder, såsom översyn av eltaxorna, föreskrifter om individuell mätning av energiförbrukning, stimulans av energisnåla produktionsmetoder, ökad användning av fjärrvärme, införande av sommartid,

förbud att driva kärnkraftverk,

uppskov med byggande och idrifttagande av kärnkraftverk,

åtgärder avseende försörjningen med olja och naturgas, såsom minskad import från OAPEC-länderna, import från Nordsjöfyndigheterna, inrättande av en statlig inköpsorganisation för oljeprodukter, förstärkning av oljehantering, prövning av frågan om ett raffinaderi i inlandet,

inventering och ökat utnyttjande av vattenkraftsresurser,

utredningar m. m. rörande vindkraft, solenergi och energi ur vattnets vågrörelser,

ökat utnyttjande av kol och av inhemska bränslen, såsom torv, hyggesavfall och sopor,

inrättande av ett energiverk, av ett fristående energiinstitut och av energiattachétjänster,

kommunalt inflytande på eldistributionen,

långsiktigt handlingsprogram för energipolitiken.

I betänkandet behandlades först, i punkten 1, motionerna och därefter, i punkterna 2.1—2.11, de olika punkterna i propositionen 1974:1 bilaga 15.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Herr TALMANNEN yttrade: I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (motionerna)

De i betänkandet behandlade motionerna var följande:

1974:48 av herr Börjesson i Falköping m. fl. (c),

1974:50 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen uttalade sig för ett förstatligande av den privata sektorn av oljehantering i Sverige samt för detta begärde sådana kompletterande utredningar och förslag som eventuellt kunde vara behövliga,

2. att ett inrättat statsägt oljebolag gavs i uppdrag att direkt med de oljeproducerande länderna söka sluta långfristiga avtal för leverans av råolja och förädlade oljeprodukter,

1974:53 av herr Hagberg i Borlänge m. fl. (vpk) — som hänvisats till civilutskottet och av detta överlämnats till näringsutskottet — vari hemställts att riksdagen uttalade sig för att vid planeringen för utbyggnad i Sverige av oljeraffinaderier beaktades angelägenheten av att ett sådant förlades till inlandet och att därvid en lokalisering skedde till Bergslagen,

1974:64 av herr Helén m. fl. (fp), vilken motion hänvisats till socialutskottet och av detta överlämnats till näringsutskottet,

1974:131 av herr Stjernström m. fl. (c, m, fp) vari hemställts att riksdagen begärde

A. att Kungl. Maj:t tog initiativ till omedelbara överläggningar med de berörda kraftproducenterna i Indalsälven för att få till stånd en snar utbyggnad och modernisering av i motionen omnämnda kraftverk, i syfte att bättre tillvarata älvens kraftproduktionskapacitet,

B. att förutsättningarna för byggande av pumpkraftverk i älvens nedre del skyndsamt utreddes,

1974:243 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställts

A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att ett samlat program för bättre hushållning med energi förelades 1974 års riksdag, i vilket de besparingsåtgärder som föreslagits i motionen borde ingå,

B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att åtgärder vidtogs så att Sverige fick en god beredskap inför eventuella framtida förhandlingar om inköp av olja och gas från Nordsjöfyndigheterna,

2. att möjligheterna att anlägga kolbaserade energiverk i Sverige utreddes,

3. att möjligheterna att utnyttja torv, avfall och vindkraft för

energiframställning undersöktes, varvid förutsättningarna för serietillverkning av en vinddriven generator särskilt utreddes,

4. att forskning rörande utnyttjande av solenergi och andra alternativa energikällor främjades,

5. att sådana åtgärder vidtogs, att kollektivdebitering av el, gas, varmvatten och, där så var möjligt, värme fortsättningsvis ej tillämpades,

C. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en översyn gjordes av de elproducerande företagens taxor i syfte att stimulera sparsamhet med elenergi,

D. att riksdagen beslutade att ett fristående energiinstitut med i motionen angivna arbetsuppgifter inrättades,

E. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts angående en långsiktig energipolitik,

F. att riksdagen beslutade att motionen överlämnades till de utredningar som behandlade energipolitiska frågor för beaktande,

1974:244 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen uttalade

A. att förberedelser skyndsamt inleddes för en planmässig produktion av bräntorv för eldning i värmekraftverk, varvid de tekniska framsteg och rön på området utnyttjades som gjorts i våra grannländer,

B. att en inventering skyndsamt vidtogs för att utforska tillgångarna av torv i landet som helhet, som var lämplig för industriell bearbetning och där förutsättningarna var störst att påbörja den produktiva verksamheten,

C. att åtgärder vidtogs i syfte att överföra privatägda torvfyndigheter i statlig ägo,

D. att en intensiv forskning ägde rum för ytterligare teknisk utveckling av produktionen av bräntorv samt att därur utvinna elektrisk energi,

1974:332 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla

1. om tilläggsdirektiv till energiprognosutredningen innebärande att utredningen mot bakgrund av den kraftiga höjningen av oljepriset reviderade gjorda kalkyler samt undersökte möjligheterna för och verkningarna av en energipolitik syftande till att till 1980-talets slut väsentligt nedbringa stegringstakten i vår energikonsumtion,

2. om förslag till åtgärder syftande till att nedbringa vårt beroende av olja, i första hand till en nivå motsvarande genomsnittet för Västeuropa, för att minska sårbarheten vid eventuella framtida nedskärningar av oljetillförseln,

3. om redovisning för den forskning som bedrevs för att utnyttja alternativa energikällor som fusionskraft, geotermisk energi, vindkraft och solenergi samt för Sveriges möjligheter att delta i samarbete på detta område inom internationella organ som OECD och EG,

4. om förslag till åtgärder syftande till en minskning av den del av Sveriges oljeimport som härrörde från OAPEC-länder,

5. att i samband med utredningen om kärnkraftens miljö- och säkerhetsproblem även prövades konsekvenserna av en eventuell förlägg-

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

Energiförsörjning m. m.

ning av anläggningar i bergrum eller under jord liksom den betydelse som storleken på reaktorerna hade för driftekonomi och säkerhet,

6. om förslag till inrättande av tjänster som energiattachéer vid vissa beskickningar utomlands,

7. om redovisning av möjligheterna att genom import av naturgas och deltagande i oljeutvinningen i Nordsjön trygga en stadigvarande energitillförsel,

8. om förslag till åtgärder ägnade att öka användningen av inhemska bränslen som torv, sopor samt bark och annat skogsavfall,

9. om lånemöjligheter för företag som genomförde energibesparande investeringar,

10. om utredning om och förslag till statsbidrag, lån och/eller investeringsavdrag för installation av s. k. förugnar, som medgav eldning med inhemska bränslen, och till författningsregler om vilka värmeanläggningar som skulle föras med sådana anordningar,

11. om utredning och förslag om införande av sommartid,

12. om utredning och förslag syftande till översyn av de elkraftsproducerande företagens taxor och hyreslagstiftningens bestämmelser i syfte att stimulera sparsamhet med energi,

13. om sådana föreskrifter som erfordrades för successivt införande av individuell mätning av såväl el- som varmvattenförbrukning,

14. om utredning och förslag till åtgärder i syfte att få till stånd ökad användning av fjärrvärme,

1974:335 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle anta ett handlingsprogram för energipolitiken, baserat på följande punkter:

1. Förstatligande av den privatägda oljenäringen. Uppbyggnad av statliga raffinaderier och statlig transportflotta.

2. Direkta förhandlingar med de oljeproducerande länderna. Samarbeta med dessa länder på raffinaderiområdet med sikte på möjligheten att lösa en del av raffineringsproblemet genom svenskt bistånd till förädling i producentländer.

3. Förstatligande av privatägda kraftverk.

4. Långsiktig nationell plan för hushållning med energiproduktion och -förbrukning.

5. Planmässig övergång till energisparande industrityper och tillverkningsprocesser.

6. Bekämpande av förpackningsraseriet. Sträng inskränkning i bruket av engångsförpackningar, förbud mot engångsglas.

7. Planmässigt överförande av godstransporter till järnväg och av persontrafik i större tätorter till kollektiva trafikmedel.

8. Begränsning av privatbilism i städerna. Underlättande av cykel- och gångtrafiken.

9. Systematisk, långsiktig satsning på fusionsforskning och övriga miljövänliga energiformer.

10. Brytande av storfinansens och teknokratins makt på energiområdet. All energiforskning i offentliga former.

11. Medveten inriktning av produktionen efter folkflertalets behov.

1974:338 av herr Jonasson m. fl. (c),

1974:540 av herr Henriksson m. fl. (s),

1974:543 av herr Jansson m. fl. (s),

1974:548 av herr Ringaby m. fl. (m, fp),

1974:549 av herrar Rämgård (c) och Nilsson i Tvärålund (c),

1974:847 av herr Fågelsbo (c),

1974:848 av herr Gernandt m. fl. (c),

1974:862 av herrar Nilsson i Trobro (m) och Schött (m),

1974:871 av fru Sundberg m. fl. (m), såvitt avsåg hemställan (1) att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om bestämmelser, syftande till att vid nyproduktion av bostäder och vid sanering och upprustning av befintligt fastighetsbestånd energiförbrukningen i varje lägenhet skulle kunna mätas,

1974:1119 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m),

1974:1125 av fru Hambræus m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle anta förslag till lag om förbud att driva kärnkraftverk, gällande ett år,

1974:1127 av herr Leuchovius (m) och fru André (c),

1974:1129 av herr Magnusson i Nennesholm m. fl. (c),

1974:1483 av fröken Andersson m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde ett skyndsamt förslag i syfte att bromsa utvecklingen mot kollektiv mätning av förbrukning av el, gas och vatten,

1974:1490 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att förbereda arbetet i en parlamentariskt sammansatt utredning med uppgift att utarbeta en hushållningsplan för naturresurser i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:1491 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle

1. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionen beträffande den grundläggande inriktningen av ett långsiktigt handlingsprogram på energiförsörjningens område,

2. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande formerna för insamling av löpande information beträffande försörjningsläget med olja och andra bränslen,

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

3. hos Kungl. Maj:t anhålla om en redovisning av pågående utvecklingsarbete beträffande transporter, hantering och lagring av inhemska bränslen,

4. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande upprättande av en statlig inköpsorganisation för oljeprodukter i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. som sin mening uttala att frågan om ett inlandsraffinaderi borde bli föremål för förnyad prövning, om uppförande av ytterligare raffinaderier i Sverige aktualiserades,

6. som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande utbyggnaden av vattenkraften,

7. besluta att uppskov (moratorium) skulle företas till 1975 eller den tidpunkt då riksdagen antagit ett långsiktigt program för den framtida energiförsörjningen i fråga om kärnkraftsutbyggnaden i Sverige, innebärande att inget nytt kärnkraftverk fick tas i drift och inget nytt kraftverksbygge sätts i gång,

8. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående förutsättningarna att i ökad utsträckning använda kol som bränsle och för andra ändamål,

9. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionen angående uppförande av energianläggningar för utnyttjande av torv, ved, bark, sopor och andra inhemska bränslen,

10. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ett successivt införande av individuella el- och vattenmätare i alla bostadshus,

1974:1494 av herr Gernandt (c),

1974:1497 av herr Hellström m. fl. (s),

1974:1501 av herrar Hovhammar (m) och Gustafsson i Stenkyrka (c),

1974:1511 av fru Jonäng (c),

1974:1512 av fru Jonäng m. fl. (c),

1974:1522 av herrar Nilsson i Tvärålund (c) och Sjönell (c),

1974:1526 av herr Sjönell (c) samt

1974:1532 av fru Theorin m. fl. (s).

Utskollet hemställde i punkten 1

1. beträffande utredningsverksamhet m. m. i fråga om råvaruförsörjningen att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1974:1490,

b) motionen 1974:1497,

c) motionen 1974:1532 punkterna 1–3 och 5,

2. beträffande utvecklingsstöd till återvinningsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1526,

3. beträffande program för hushållning med energi att riksdagen

skulle avslå motionen 1974:243 punkten A,

4. beträffande översyn av de elproducerande företagens taxor m. m. att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:243 punkten C,
- b) motionen 1974:332 punkten 12,

5. beträffande individuell mätning av el-, gas- och vattenförbrukning att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:243 punkten B 5,
- b) motionen 1974:332 punkten 13,
- c) motionen 1974:871 punkten 1,
- d) motionen 1974:1483,
- e) motionen 1974:1491 punkten 10,

6. beträffande ökad användning av fjärrvärme att riksdagen skulle avslå motionen 1974:332 punkten 14,

7. beträffande stimulans åt utveckling av energisnåla produktionsmetoder att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1532 punkten 4,

8. beträffande statligt stöd till energibesparande investeringar att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:1501,
 - b) motionen 1974:332 punkten 9,
9. beträffande införande av sommartid att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1974:64,
 - b) motionen 1974:332 punkten 11,

10. beträffande byggande och drift av kärnkraftverk att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:1125,
- b) motionen 1974:1491 punkten 7,

11. beträffande viss utredning rörande kärnkraftsreaktorer att riksdagen skulle avslå motionen 1974:332 punkten 5,

12. beträffande minskad oljeimport från OAPEC-länder att riksdagen skulle avslå motionen 1974:332 punkten 4,

13. beträffande import av olja och naturgas från Nordsjöfyndigheterna att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:243 punkten B 1,
- b) motionen 1974:332 punkten 7,

14. beträffande tunnelanläggning för oljetransport m. m. mellan Norge och Sverige att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1494,

15. beträffande statlig inköpsorganisation för oljeprodukter att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:50 punkten 2,
- b) motionen 1974:543 i ifrågavarande del,
- c) motionen 1974:1491 punkten 4,

16. beträffande oljeraffinaderi i inlandet att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:53,
- b) motionen 1974:1491 punkten 5,

17. beträffande inventering och utnyttjande av vattenkraftsresurser att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:540,
- b) motionen 1974:548,

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

- c) motionen 1974:848,
- d) motionen 1974:1127,
- e) motionen 1974:1491 punkten 6,
- 18. beträffande kraftproduktion i Indalsälven att riksdagen skulle avslå motionen 1974:131,
- 19. beträffande restriktion i fråga om sänkning av vattennivån i Väneren att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1119,
- 20. beträffande utnyttjande av kol att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1974:243 punkten B 2
 - b) motionen 1974:1491 punkten 8,
- 21. beträffande transporter, hantering och lagring av inhemska bränslen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1491 punkten 3,
- 22. beträffande stimulansåtgärder avseende energianläggningar för utnyttjande av inhemska bränslen att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1974:332 punkten 10,
 - b) motionen 1974:1491 punkten 9,
- 23. beträffande stöd till viss uppfinning för tillvaratagande av energi ur vattnets vågrörelser att riksdagen skulle avslå motionen 1974:847,
- 24. beträffande torv- och oljeeldade kraftverk i Sorsele och i nordvästra Dalarna att riksdagen skulle avslå motionen 1974:549,
- 25. beträffande redovisning av forskning rörande vissa alternativa energikällor att riksdagen skulle avslå motionen 1974:332 punkten 3,
- 26. beträffande utnyttjande av vindkraft att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1974:243 punkten B 3 i ifrågavarande del,
 - b) motionen 1974:862,
- 27. beträffande utnyttjande av solenergi m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:243 punkten B 4,
- 28. beträffande utnyttjande av inhemska bränslen i övrigt att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1974:48,
 - b) motionen 1974:243 punkten B 3 i ifrågavarande del,
 - c) motionen 1974:244 punkterna A, B och D,
 - d) motionen 1974:332 punkten 8,
 - e) motionen 1974:1511,
 - f) motionen 1974:1512,
- 29. beträffande utveckling av vedpannor att riksdagen skulle avslå motionen 1974:338,
- 30. beträffande energiframställning vid fabriker m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1522,
- 31. beträffande inrättande av ett energiverk att riksdagen skulle avslå motionen 1974:543 i ifrågavarande del,
- 32. beträffande inrättande av ett fristående energiinstitut, m. m. att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1974:243 punkten D,
 - b) motionen 1974:1491 punkten 2,
- 33. beträffande inrättande av energiattaché-tjänster att riksdagen skulle avslå motionen 1974:332 punkten 6,
- 34. beträffande kommunalt inflytande på eldistributionen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1129,

35. beträffande förstatligande av energiproduktion, m. m. att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:50 punkten 1,
- b) motionen 1974:244 punkten C,
- c) motionen 1974:335,

36. beträffande handlingsprogram i övrigt för energipolitiken att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:243 punkterna E och F,
- b) motionen 1974:332 punkterna 1 och 2,
- c) motionen 1974:1491 punkten 1.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande utredningsverksamhet m. m. i fråga om råvaruförsörjningen av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c) och Hovhammar (m), fru Hambræus (c) samt herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 1.1 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1974:1490 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om förberedelser för utarbetande av en hushållningsplan för naturresurser,

b) avslå motionen 1974:1497,

c) avslå motionen 1974:1532 punkterna 1—3 och 5,

2. beträffande individuell mätning av el-, gas- och vattenförbrukning av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c) och Hovhammar (m), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 1.5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:243 punkten B 5, motionen 1974:332 punkten 13, motionen 1974:871 punkten 1, motionen 1974:1483 och motionen 1974:1491 punkten 10 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande individuell mätning av el-, gas- och vattenförbrukning,

3. beträffande byggande och drift av kärnkraftverk av herrar Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 1.10 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1974:1491 punkten 7 anta av reservanterna framlagt förslag till lag om viss inskränkning i rätten att meddela tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306),

b) avslå motionen 1974:1125,

4. beträffande byggande och drift av kärnkraftverk av fru Hambræus (c) som ansett att utskottet under 1.10 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1125 och i anledning av motionen 1974:1491 punkten 7 skulle anta av reservanten framlagt förslag till lag om viss inskränkning i rätten att meddela och utnyttja tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306),

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

5. beträffande oljeraffinaderi i inlandet av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 1.16 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:53 och i anledning av motionen 1974:1491 punkten 5 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört om lokalisering av ett oljeraffinaderi till Bergslagen,

6. beträffande kraftproduktion i Indalsälven av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), och Hovhammar (m), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 1.18 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:131 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna uttalat angående kraftproduktion i Indalsälven,

7. beträffande stimulansåtgärder avseende energianläggningar för utnyttjande av inhemska bränslen av herrar Regnéll (m), Gustafsson i Byske (c) och Hovhammar (m), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 1.22 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1491 punkten 9 och i anledning av motionen 1974:332 punkten 10 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om stimulansåtgärder avseende energianläggningar för utnyttjande av inhemska bränslen,

8. beträffande inrättande av ett fristående energiinstitut av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c) och Hovhammar (m), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 1.32 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:243 punkten D och motionen 1974:1491 punkten 2 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag om inrättande av ett fristående energiinstitut snarast förelades riksdagen,

9. beträffande förstatligande av energiproduktion, m. m. av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

10. beträffande förstatligande av energiproduktion, m. m. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 1.35 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:50 punkten 1, motionen 1974:244 punkten C och motionen 1974:335 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört angående handlingsprogram för energipolitiken,

Punkten 2.5 (atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 15 under punkten E 14 (s. 144--150) föreslagit riksdagen att till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 47 900 000 kronor.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atom-
energi för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av
47 900 000 kronor.

Reservation hade avgivits

11. av fru Hambræus (c) som ansett att utskottets yttrande i viss del
skulle ha av reservanten angiven lydelse.

Punkten 2.8 (internationellt atomenergisamarbete)

Kungl. Maj:t hade under punkten E 17 (s. 152–154) föreslagit
riksdagen att till Internationellt atomenergisamarbete för budgetåret
1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 930 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen till Internationellt atomenergisamarbete för budgetåret
1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 4 930 000 kronor.

Reservation hade avgivits

12. av fru Hambræus (c) som ansett att utskottet bort hemställa,
att riksdagen till Internationellt atomenergisamarbete för budgetåret
1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 4 800 000 kronor.

Punkten 2.9 (medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom)

Kungl. Maj:t hade under punkten E 18 (s. 154–158) föreslagit
riksdagen att till medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom för budget-
året 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen till Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom för
budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 15 000 000 kro-
nor.

Reservation hade avgivits

13. av fru Hambræus (c) som ansett att utskottets yttrande i viss del
skulle ha av reservanten angiven lydelse.

Punkten 2.11 (teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom)

Kungl. Maj:t hade under punkten VI:1 (s. 216) föreslagit riksdagen att
till teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom för budgetåret 1974/75
anvisa ett investeringsanslag av 20 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen till Teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom för
budgetåret 1974/75 anvisade ett investeringsanslag av 20 000 000 kro-
nor.

Reservation hade avgivits

14. av fru Hambræus (c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Asca-Atom.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av fru Hambræus (c).

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Frågan om energiförsörjningen och råvarutillgångarna — råvaruresurserna över huvud taget — är som vi alla vet ett problem som debatteras utomordentligt intensivt världen över. Debatten blossade upp för några år sedan och den fick en särskild accent vid den nyligen genomgånga s. k. oljekrisen.

Jag har färsk erfarenhet av en stor energidebatt fastän inför ett annat forum, Europarådet, där man under torsdagen i förra veckan ventilerade de flesta av de problemställningar som är aktuella i dag i näringsutskottets betänkande nr 26. Det framkom många intressanta aspekter i den debatten, men tiden medger inte att jag här går närmare in på dem.

Som näringsutskottet påpekar i sitt betänkande nr 26 föreligger det ett intimt samband mellan energiförbrukning och råvarutillgångar över huvud taget. Man kan nästan säga att förhållandet mellan energiförbrukningen och de tillgängliga råvarutillgångarna är som det i kommunicerande kär! ju bättre tillgång på lättåtkomliga råvaror, desto mindre anspråk behöver man ställa på stora energiresurser och tvärtom.

Under de senaste årtiondena har utvecklingen som vi alla vet dels gått mot mera svåråtkomliga råvaror; metaller måste sökas längre ner under jorden, under havsbotten och på andra otillgängliga ställen, och detta försvårar självfallet utvinningen med en ökad energiförbrukning som följd. Dels har de mer eller mindre naturliga råvarorna, vilka på grund av den ständiga återväxten i naturen får betraktas som oändliga tillgångar, t. ex. trä, papper, bomull och ylle, börjat att snabbt utbytas mot syntetiska varor, sådana som plast och konstfiber, vilkas framställning grundas på ändliga råvarutillgångar, exempelvis olja. Även i detta fall blir följden anspråk på ständigt ökade energitillgångar.

I vårt land har energiförbrukningen i dag nått en sådan nivå att energibehovet fördubblas ungefär vart femtonde år, och takten ökar. Detta är en mycket olycksbådande utveckling. Ökningstakten om man ser 5–10 år framåt kommer med oförändrad utveckling att leda till en katastrofal situation. Det kan alla lätt inse.

Alla är på det klara med — det gäller inte bara Sverige utan även internationellt — att ökningskurvan för energiförbrukningen snart nog måste böjas ned betydligt, om inte som jag nyss sade något rent katastrofalt skall inträffa. I varje fall måste ökningskurvan böjas ned. I vad mån det över huvud taget är möjligt att minska energiförbrukningen som sådan kan man inte diskutera förrän mera material finns framtaget. Vi måste åtminstone till en början inrikta oss på att böja ned kurvan för ökningstakten.

En absolut förutsättning, herr talman, för att man skall kunna böja ner ökningskurvan för energiförbrukningen är att vi nationellt och internationellt får till stånd en helt annan hushållning med naturresurser-

na än hittills och att vi framför allt får till stånd en noggrannare planerad hushållning med dessa resurser. Dessutom tillkommer det utomordentligt viktiga faktum att ändliga råvarutillgångar, t. ex. mineraler av olika slag som snart inte står att få så lätt som tidigare, är en förutsättning för det som vi kallar välfärd, för social gemenskap över huvud taget mellan människor och för att vi skall kunna leva en materiellt något så när ombonad tillvaro.

Jag vill, herr talman, citera centerns grundsyn på de problem som blir aktuella i samband med frågan om naturresurserna. Centerns syn är koncentrerad i en enda mening i vår partimotion nr 1490: "Enligt centerns uppfattning kommer det att bli nödvändigt att utveckla produktionsprocesser som är mer anpassade till naturens kretslopp och som bygger på återanvändning av material i stället för den nuvarande principen råvaruförbrukning – avfallsproduktion."

Den uppfattning som vi här gett uttryck för i vår partimotion delas, som kan konstateras i näringsutskottets betänkande nr 26, av de båda andra icke-socialistiska partierna. Tankegången utvecklas i reservationen 1. Där säger reservanterna att utskottet finner det vara en naturlig slutsats av detta resonemang att man försöker få till stånd ett resurspolitiskt program och att man upprättar en hushållningsplan för våra naturresurser. På grundval av en samlad bedömning bör utfärdas rekommendationer i fråga om den framtida resursanvändningen. Reservanterna anser, och det är en mycket väsentlig synpunkt för dem, att det måste vara en parlamentarisk utredning för att kunna klara den här uppgiften. Förberedelsevis räcker det dock att man tillsätter en arbetsgrupp, som parallellt kan arbeta med annan utredningsverksamhet som redan pågår på det här området och förbereda arbetet för den kommande parlamentariska utredningen.

Utskottsmajoriteten säger nej till dessa förslag, men argumentet för nejsägandet är inte särskilt övertygande. Man hänvisar i vanlig ordning till pågående utredningar och man anser att särskilt tillkomsten av mineralresursutredningen ökat tyngden i det argumentet. Vi får alltid höra när vi kommer med förslag om att utredningar skall tillsättas eller önskemål om att vissa synpunkter skall beaktas, att det går inte därför att det sitter en utredning och arbetar med just de sakerna. För det mesta har det argumentet självfallet bärighet, men ibland ställs vi inför speciellt viktiga problem som måste lösas, och då håller inte det argumentet längre. Det gör inte heller det argument som utskottsmajoriteten anför, nämligen att regeringen skall ägna dessa frågor ökad uppmärksamhet. Detta är en truism, för regeringen ägnar uppenbarligen frågor av denna dignitet önskvärd uppmärksamhet. Vi anser emellertid från vårt håll att här behövs en utredning som är speciellt inriktad på detta det kanske viktigaste utredningsuppdrag som någon har kunnat få: en utredning om energiförsörjningen och de sinande råvaruresurserna. Som vi ser det bör denna utredning vara parlamentarisk för att alla intressen skall kunna tillgodoses. I örsiktigtvis har vi, som sagts, ansett att det nu räcker med att man tillsätter en arbetsgrupp, som kan börja förbereda det större arbetet. Det borde utskottsmajoriteten ha kunnat vara med på.

Jag hade velat säga några ord om återvinning, men jag avstår från det,

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

herr talman, och ber att få återkomma nästa år. Jag har avlämnat en motion i år, där jag yrkat på ett specialdestinerat stöd till återvinningsindustrin. Motionen har trots positiv skrivning blivit avstyrkt med vissa motiveringar som jag inte kan godta, men jag skall återkomma till det.

I stället vill jag säga några ord om vår reservation nr 3, som handlar om byggande och drift av kärnkraftverk. Centerns ståndpunkt i det sammanhanget är mycket enkel. Den är en uppföljning av riksdagens beslut i fjol om kärnkraftens ytterligare utbyggnad. Detta beslut refererar näringsutskottet i år i sitt betänkande nr 26 med bl. a. följande ord: "Som förbehåll vid sitt tillstyrkande av statsverkspropositionens förslag angående energiförsörjningen uttalade utskottet att inga beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare borde fattas förrän ett nytt, allsidigt beslutsunderlag, innefattande bl. a. information om forskningsresultat och utvecklingstendenser, hade förelagts riksdagen." Så sade näringsutskottet i sitt betänkande i fjol och så blev också riksdagens beslut.

Herr talman! Om detta beslut i Sveriges riksdag i fjol över huvud taget skall ha någon mening måste det uppenbarligen innebära att utöver de kärnkraftverk som fanns i drift när beslutet fattades skulle tills vidare inga nya få byggas eller tas i bruk. Det finns anledning att lägga märke till formuleringen i det nyss upplästa uttalandet: "inga beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare". Detta måste naturligtvis innebära att inga nya reaktorer heller får sättas i gång, för sätter man i gång nya reaktorer måste det uppenbarligen betyda att man bygger ut kärnkraften. Jag kan inte se att logiken ger något annat svar på den frågeställningen.

En logisk slutsats av detta måste som sagt vara det som centern föreslagit, nämligen ett moratorium till utgången av år 1975. Enligt regeringens planer skall 1975 bli det år då erfarenheter, utredningar och forskning hunnit så långt, att ett tillräckligt och allsidigt underlag föreligger för att beslut skall kunna fattas om ett långsiktigt och nationellt energiresursprogram där även den svårknäckta nöten om den framtida kärnkraftens utnyttjande eller inte utnyttjande skall kunna avgöras.

Utskottsmajoritetens tal om att ett moratorium intill utgången av år 1975 – som jag nyss sade en logisk slutsats av riksdagens beslut i fjol – i praktiken skulle förhindra utnyttjandet av redan beslutade och genomförda investeringar i kärnkraftverk är fullständigt obegripligt, åtminstone för mig. Det skulle betyda att man hade ekonomiska värderingar i samband med debatten i utskottet och beslutsfattandet i fjol. Så var inte fallet, inte som jag upplevde det. Jag kommer inte ihåg att vi satt i näringsutskottet och diskuterade de ekonomiska förutsättningarna, att det eventuellt skulle bli besvärligt med de investeringar som är gjorda, att det skulle få negativa konsekvenser i händelse av det uppskov som beslöts. Utskottet och riksdagen tog med öppna ögon risken att det kunde bli vissa ekonomiskt negativa konsekvenser av uppskovet i avvaktan på det allsidiga beslutsunderlag som skulle komma nästa år. Skulle det vara på det viset, herr talman, att näringsutskottets medlemmar haft ekonomiska värderingar i samband med beslutet och att man tagit hänsyn till att man eventuellt skulle komma att förhindra utnyttjandet av redan beslutade och genomförda investeringar i kärn-

kraftverk, ja, då hade självfallet det beslutet aldrig fattats i fjol. För de flesta av de investeringar som är beslutade i dag var sannolikt alla beslutade redan i fjol. Med den här logiken och argumentationen skulle fjolårets beslut omöjliggjorts. Jag anser sålunda att de argument som utskottsmajoriteten anför för att förhindra moratoriet, som enligt vår uppfattning är en logisk uppföljning i praktiken av fjolårets beslut, är ohållbara. Att man inte har något mera bärkraftigt argument att anföra tyder på att man har en svag position och att det alltså finns bärande skäl för vårt förslag om ett moratorium till slutet av nästa år.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till dessa reflexioner kring detta utomordentligt viktiga problemkomplex och hemställer om bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid näringsutskottets betänkande nr 26. Jag vill självfallet också hemställa om bifall till reservationen 6, beträffande kraftproduktion i Indalsälven, men argumentationen på den punkten kommer att utvecklas av en kollega litet längre fram i denna debatt. Detsamma gäller reservationerna 7 och 8.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av motionen 1501 av mig själv och herr Gustafsson i Stenkyrka. Syftet med motionen är att skapa ett stöd för utredning och projektering av energibesparande installationer inom industrin, en sektor vilken svarar för ca 40 procent av landets kraftförbrukning.

I jämförelse med bostadssektorn, vilken också svarar för ca 40 procent av kraftförbrukningen, är antalet enheter inom industrin färre och således från denna synpunkt mer tillgängliga för energibesparande åtgärder. Emellertid svarar processen för ungefär hälften av kraftbehovet, och besparingar är möjliga att få till stånd endast för den resterande andelen, dvs. 20 procent av landets energibehov. Besparingens möjliga storlek kan bedömas till en fjärdedel eller ca 12 procent av industrins kraftbehov.

Det tekniska utförandet av sådana energibesparande installationer är delvis komplicerat och bygger på förhållandevis ny teknik i fråga om utrustning för värmeåtervinning osv. Huvudsakligen kan nämligen energibehov för utvärdringsventilation, partikeltransport i luftströmmar och värmeförluster i rökgaser åtgärdas.

Ett intressant exempel är processen inom järn- och metallindustrin. Professor Sven Eketorp vid Tekniska högskolan i Stockholm har inför RIFO presenterat ett förslag till energibesparing i storleksordningen 50 procent, som erhålles genom åtgärder som värmeåtervinning och återföring av luft efter rening.

Det är alltså inga små besparingar det handlar om, och dessa frågor bör därför behandlas med det största allvar. Personer som är väl insatta i dessa problem har visat att det är i hög grad möjligt att åstadkomma betydande energibesparingar inom svensk industri.

Emellertid kan det vara så att vederbörande industri i inledningsskedet har svårigheter att värdera lönsamheten av skilda energibesparande åtgärder och även att välja de lämpligaste metoderna. Expertis måste som regel tillkallas utifrån för att gå igenom anläggningar och utreda vilken teknik som är tillämplig och som ger den bästa ekonomin i varje särskilt

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

fall.

Här uppstår alltså en tröskeleffekt som verkar hämmande på införandet av energibesparande installationer. Sedan väl lönsamheten påvisats uppstår som regel ett klart ekonomiskt incitament till utförande av sådana installationer, särskilt med tanke på nuvarande höga energipriser.

Det är, herr talman, angeläget att stödja en utveckling mot bättre energihushållning inom industrin.

Eftersom motionen har väckt intresse – ett stort och berättigat intresse, vill jag påstå – när den behandlades i utskottet och förslaget med en låg statlig kostnadsinsats synes kunna leda till betydande energibesparingar, vill jag gärna nästa år medverka till att det också då kommer upp till debatt och, som jag hoppas, får ett positivt mottagande.

Vad vi föreslår i motionen är helt kort att 20 procent av kostnaderna för extern projektering skulle finansieras genom statsbidrag och att det generella investeringsavdraget skulle uppgå till 50 procent av installationskostnaderna för utrustning som medför energibesparing. Den möjliga besparingen, uttryckt i olja, motsvarar ca 2 miljoner ton om året. Vid ett medelpris av 500 kronor per ton skulle man alltså kunna få en besparing på över 1 miljard kronor per år, vilket inte minst skulle vara av stor betydelse för valutabalansen.

Jag vill med detta ha konstaterat att de åtgärder, som här har föreslagits och som teknisk expertis står bakom, bör beaktas i det fortsatta arbetet i utskottet och, som jag hoppas, så småningom leda till ett positivt beslut här i kammaren.

Avslutningsvis vill jag beträffande reservationen 9 till näringsutskottets betänkande nr 26, som är avgiven av herr Regnéll och mig själv, säga att vi inte delar uppfattningen att en vittgående nationalisering är ett angeläget inslag i energipolitiken. Vi har i reservationen utförligt motiverat detta vårt ställningstagande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 9.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Två ord faller en naturligt på tungan när man skall bedöma vad som har varit svensk energipolitik under efterkrigstiden. Det ena är kortsynthet. Det andra är lättsinne.

Det gör ett nästan spöklikt intryck att i dag läsa vad experter och administratörer inom den svenska kraftsektorn sade och tänkte för bara några år sedan – hur de gav ut broschyrer om alla mer eller mindre meningslösa apparater man kunde skaffa och driva med billig elektricitet, hur de inte ens för ett ögonblick satte i fråga att energikonsumtionen i det oändliga skulle öka med 5 procent per år. Den privata och offentliga kraftbyråkrätins administratörer är med andra ord inte trovärdiga. Så mycket större skäl till vaksamhet finns för allmänhet och politiker som dessa experter likväl gör allt för att sprida misstro mot både politikerna och miljögrupperns försök att lägga sig i det som i decennier har varit byråkraternas reservat.

Kortsyntheten och lättsinnet fick en stöt i samband med den s. k. oljekrisen. Men självbesinningen varade inte speciellt länge. Den mer eller mindre framprovocerade krisen avslöjade landets beroende av de stora

privata oljeintressena. Men inte ens denna handgripliga demonstration kunde förmå regeringen till annat än att upprepa samma stereotypa fras som när alla andra maktfrågor förs på tal: Förstatligande av oljehandeln är icke aktuellt. När nästa kris inträffar, kommer handelsministern att vara lika utlämnad till oljebolagens informationer som alltid.

Oljekrisen gav också chansen att lägga om trafikpolitiken och införa restriktioner för den dyra och orationella privatbilismen. Det akuta läget skapade hos en bred allmänhet en förståelse för sådana åtgärder, en förståelse som kanske dittills hade saknats. Men också här lät regeringen ögonblicket gå förbi sig. Privatbilismen sitter återigen i högsätet och dess irrationalitet blir än mer uppenbar; broar skall byggas, vilkas ekonomi skall baseras på en svällande ström av söndagsbilister. Allt är tillbaka vid det gamla, bara i litet större skala.

Kortsyntheten och lättsinnet har en orsak: profiten. Tendensen till långsiktigt sjunkande profitkvot skapar hos industrikapitalismen en strävan att driva på förbrukningen, inte för den sociala nyttans skull utan för tillväxtens skull. Rovdrift och förbrukning av naturtillgångar, premierande av slösaktiga lösningar, irrationella trafikmönster — allt detta ökar in- och utflödet och motverkar tillfälligt tendensen till sänkt profitkvot. I detta ekorrhjul är den ständigt ökande trafiktillförseln en förutsättning.

Därför vill kapitalets och kraftetablissemangets maktgrupper inte diskutera något verkligt program för den framtida energipolitiken, för varje sådant resonemang blir med nödvändighet en fråga om ägande, om makt, om styrning och om nya hushållningsprinciper. De maktägande i samhället fruktar den diskussionen, och regeringen undviker den därför att regeringen fruktar de maktägande.

Den lilla krets av personer som hittills utgjort energipolitikens slutna maktcentrum vill inte få sin makt ifrågasatt. I stället går de till motanfall på flera fronter. De har tre viktiga linjer i sin anfallsstrategi. Den första är att söka återställa sitt monopol på åsiktsbildningen inom energipolitiken. Det sker genom att systematiskt och i övermaga ton förlöjliga och misstänkliggöra den engagerade allmänheten, miljöaktivisterna, men också politikerna, såsom varande okunniga hysteriker som borde disciplinera sig under experternas välde. Detta är den från demokratisk synpunkt klart farligaste av anfallslinjerna, eftersom den riktar sig mot en aktiv och levande demokrati.

Den andra linjen är att utnyttja situationen för att popularisera utbyggnaden både av kärnkraften och av återstående vattendrag. Blir denna linje förhärskande är det risk för att sådana försäkringar som tidigare getts t. ex. rörande Kaitum och dess sparande kommer att röjas undan. Atmosfären för cyniska löftesbrott är på dessa punkter tyvärr ganska gynnsam.

Den tredje linjen från kraftetablissemanget, där man för övrigt har stöd från regeringen, består däri att man utnyttjar de sociala bristfenomenen för att söka rädda den ohämmade tillväxtens filosofi. Man spelar på stora befolkningsgruppers svåra ekonomiska läge och säger att standarden måste öka, och därför måste energiintaget fortsätta att ständigt öka.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Detta är en falsk filosofi. Det finns inget sådant automatiskt samband mellan energiförbrukning och standard. Visserligen är det självklart att industrisamhället måste ha ett energiintag på helt annan nivå än 1700-talssamhället. Men när man väl befinner sig i det högindustriella samhället, ökar eller minskar inte standarden med ökat respektive minskat energiintag. Den totala sociala nyttan av produktionen kan i och för sig öka med dämpad energiförbrukning och minska med ökad energiförbrukning. Hållbarare produkter t. ex. sparar ju energi men ökar ändå standarden. Omfördelning vid en och samma förbrukningsnivå mellan olika befolkningslager kan öka den sociala nyttan. En övergång till kollektivtrafik minskar under i övrigt lika omständigheter förbrukningen av energi men förbättrar i en rad hänseenden den sociala standarden. Förutsättningen för att man skall kunna resonera i den sociala nyttans termer är emellertid oundvikligen att ekonomin i stort sett frigöres från den typ av profitmotiv som premierar tillväxt i en oekonomisk mening och som för folkets levnadsförhållanden är katastrofal på lång sikt. Det är få av dagens stora frågor som så handgripligt som energifrågan illustrerar den socialistiska planhushållningens överlägsenhet och nödvändighet. Den löser givetvis inte alla problem i ett enda slag. Men den sätter medvetenhet i stället för anarki, styrning i stället för okontrollerad utveckling, nationellt politiskt ansvar i stället för multinationella företags makt.

Låt mig, herr talman, kort beröra kärnkraftsfrågan. Det blir tillfälle att ta upp den utförligare i höst eller nästa år. Men det bör redan nu varnas för risken att den information och diskussion som skall föregå nästa års definitiva beslut i kärnkraftsfrågan blir en ren skendiskussion. Experter och administratörer inom vad jag tillåter mig kalla energimaffian tänker nämligen och planerar helt oberoende av denna diskussion och av riksdagens avvaktande beslut i fjor. Man tänker och planerar som om det ambitiösa kärnkraftsprogrammet redan var godkänt och man förbereder det med en nästan oförsämd självklarhet – en självklarhet som avslöjar hur lågt man i dessa kretsar tänker om allmänhet och politiska instanser.

Låt mig också ta upp en annan aspekt på debatten om den s. k. smutsiga kärnkraften, fissionskraften. Det hänvisas ofta i debatten till att i Sovjetunionen och i andra länder med planekonomi satsar man på kärnkraft. Man söker genom att framhålla det bevisa att kärnkraften är nödvändig även i en planekonomi. Men man glömmer vissa viktiga omständigheter. För det första är den smutsiga kärnkraften inte i Sovjetunionen avsedd att tillnärmelsevis spela samma tunga roll som i det svenska programmet. I hela Östeuropa räknas bara 10 procent av elproduktionen år 1985 vara baserad på kärnkraft. I Sverige är den planerade siffran 50 procent. För det andra: I planekonomierna är det uttryckligen sagt att den smutsiga kärnkraften bara är ett genomgångsstadium i den tekniska utvecklingen. Denna utveckling drivs i planekonomierna systematiskt efter sådana linjer att fusions- och solenergi snarast skall kunna ersätta den smutsiga kärnkraften. Så är det som bekant inte i Sverige. Affärsintressena och byråkratien bakom det svenska kärnkraftsprogrammet driver en helt kortsiktig linje – snabbaste möjliga utbyggnad, utsvältning av forskning kring alternativa energikällor. Bakom

sig har de för svensk energipolitik ansvariga en mångårig och medveten utsvältning av fusionsforskningen, en ensidighet i hela inriktningen av forskningspolitiken som drastiskt illustrerar hur kortsynthet, lättsinne och profit styr tänkandet. För dem som etablerar sig i kärnkraftsbranschen är det viktigare att de kan monopolisera utbyggnaden och garantera lång utnyttjandetid för sina investeringar än att landet kommer ifrån beroendet av en farlig och omstridd energikälla och den vetenskapliga utvecklingen kan föra energiproduktionen över till andra källor än uranet.

Regeringens politik skiljer sig på de här punkterna inte i sina huvudlinjer från storindustrins och byråkratins. Regeringen har trots situationens allvar aldrig förmått sig att ställa upp någon annan framtidsvision än den som oljebolagen och storindustrin i sin kortsiktighet och i sin hänsynslöshet predikat.

Regeringen räds en diskussion där maktförhållandena sätts i fråga.

Övergången till ett annat ekonomiskt och maktpolitiskt samhällssystem kan ske först när alla nödvändiga historiska omständigheter föreligger. Men nödvändigheten av att redan nu handla ger utgångspunkter för medvetna politiska ingripanden som i sin tur förebådar den framtida frigörelsen från lätt sinnets och den ekonomiska anarkins förbannelse.

Vänsterpartiet kommunisterna är det enda parti som skisserar upp huvudlinjerna för en realistisk framtida energipolitik.

Vad vi kräver är nödvändigt, uppenbart och självklart.

För det första måste landets beroende av de internationella oljebolagen brytas. Det är en ansvarslöshet att i fortsättningen basera energipolitik på ett sådant beroende. Och beroendet kan bara brytas på ett enda sätt – genom nationalisering av den privata oljehandeln.

För det andra inser numera var och en att en tillväxt årligen i energiförbrukningen med 4,7 procent på sikt är omöjlig – 4,7 procent har ju varit genomsnittstillväxten i den svenska ekonomin på energiförbrukningens område efter 1955. Man måste dra konsekvenserna av att detta är omöjligt. Skall levnadsstandarden kunna garderas och förbättras blir en planmässig styrning av den teknologiska processen, en politisk styrning, nödvändig. Ett annat tänkande än vinsttänkandet måste ligga till grund. Sådant som aktieutdelning och exportkonjunktur får inte låsa landets ekonomi vid näringsgrenar som är mer energislösande än andra. Industristrukturen måste medvetet utvecklas i riktning mot bättre energiekonomi.

För det tredje måste de politiska instanserna i landet ställa hela sin auktoritet bakom insikten att sådana ting som en hämningslös privatbilism, konstlade modevaror och förpackningsraseri inte hör hemma i den tid som snart kommer. Att daghem är viktigare än bilar, att kollektiva tvättstugor är mer värda att satsa på än hushållstvättmaskiner, att villaromantiken är ansvarslös och slösaktig i förhållande till kollektivboendet – det är den sanning man måste se i ögonen. Och man skall se den i ögonen mot den bakgrunden att den inte bara visar på bättre energihushållning utan också på en bättre social standard och en större solidaritet människorna emellan.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

För det fjärde måste – i demokratins namn – de aktivt intresserade lekmännen liksom politikerna bryta sönder den energipolitiska maffians ekonomiska och ideologiska kontroll. Det får – inte minst i denna kammare – sägas skarpt ifrån att politiker och allmänhet inte accepterar att bli objekt eller stämpelinstitutioner åt utbyggnadsplaner och filosofier som förfärdigats inom storindustrin och byråkratin. Det får sägas ifrån till generaldirektörer, professorer och privatanställda teknokrater att de får upphöra med sin övermaga attityd mot de aktiva lekmännen och politikerna. Deras makt måste tas ifrån dem och läggas i politiskt ansvariga händer. Deras grepp över forskningen måste brytas och politiska framtidsvärderingar framsprungna ur offentlig debatt läggas till grund.

Det är tid att lägga Vattenfall och ASEA-Atom under en styrande politisk kontroll. Deras s. k. experter har i årtal misslett oss på lättsinnets och kortsynthetens väg. De har gjort det för sin egen makts eller sin egen vinnings skull. De har missat sitt stora framtidsansvar. De bör få ta konsekvenserna av det.

Energipolitiska frågeställningar speglar i dag motsättningarna mellan två vägar i den samhälleliga utvecklingen. Den här frågan handlar ju inte – som exempelvis folkpartiet tror – om att inrätta fristående energiinstitut och inte heller, som andra borgerliga tror, om att avskaffa kollektivdebiteringen på elektricitet i hyreshusen. Här handlar det om att välja framtidsväg och att välja socialt system. Den ena vägen är anarkins, lättsinnets, kommersialismens och den individuella vinstmoralens väg. Den andra vägen är medvetandets, framtidsansvarets, den sociala insiktens och solidaritetens väg, planekonomins väg.

Ansvar för de ofödda generationerna och insikten om storleksordningen av de problem som möter på andra sidan det stundande tusenårsskiftet säger oss att det är den senare vägen som oundvikligen måste beträdas.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till vpk-reservationerna 5 och 10 samt till den för vpk och centern gemensamma reservationen 3.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Vårriksdagens energidebatt blir säkert mindre omfattande och kanske lugnare än man kunde ha anledning att tro vid årets början. Då var vi mitt uppe i energikrisen. Utvecklingen var svårbedömd. Det är inte så konstigt – som näringsutskottet påpekar – att vi fick fler energimotioner i år än någonsin tidigare.

I dag är situationen annorlunda. Energiförsörjningen löper normalt, låt vara till betydligt högre oljepriser. Kvantitativt har vi inga inskränkningar längre. Vi har emellertid hört en varningsklocka ljuda. Budskapet var: Höj beredskapen för fredskriser! En utredning har också tillsatts för att dra lärdomar av vinterns erfarenheter. Så småningom får vi ta del av de slutsatser utredningen kommer till.

Men oaktat energikrisen har vi anledning att fundera över vår energipolitik. På sikt innehåller energi- och övriga resursfrågor många och svåra problem. Det framgick med all tydlighet redan vid förra årets

energidebatt. Under sommaren och hösten 1973 ansträngde vi oss från folkpartiets sida på olika sätt att få in energifrågorna i den politiska debatten. Våra två huvudteman var

1. Bättre hushållning med energitillgångarna, och
2. Satsning på alternativa energikällor.

Sedan dess har ett ganska mångsidigt utredningsarbete kommit i gång. Näringsutskottets kansli har på ett förtjänstfullt sätt redovisat vad som är på gång i energifrågor internationellt och här i Sverige.

Som framgår av vår partimotion tycker vi i folkpartiet att en del av utredningsmaterialet hade kunnat tas fram och presenterats i form av förslag redan till årets riksdag. Nu har regeringen emellertid meddelat att den i 1975 års statsverksproposition skall framlägga ett samlat energipolitiskt program, baserat på materialet från pågående utredningar. En mer samlad helhetsbedömning får därför anstå till nästa år.

Dagens debatt ger dock ett tillfälle att med utgångspunkt i motionsyrkanden anlägga några synpunkter på frågor som bör uppmärksammas i utredningsarbetet.

Jag sade nyss att vi från folkpartiet betonat betydelsen av bättre hushållning med energi och naturresurser. Elprognosutredningen har till uppgift att framlägga alternativa prognoser för den framtida elkonsumtionen och också att undersöka hur energiförbrukningen skall kunna begränsas inom olika områden. En slutrapport är utlovad till hösten 1974.

Utredningens material är av stor betydelse för bedömningarna av hur en bättre energihushållning skall åstadkommas. Med nuvarande utveckling fördubblas energikonsumtionen på tio år. Så kan det inte fortsätta. Vi har vid olika tillfällen angivit besparingsmöjligheter. Viktigast är säkert i det sammanhanget att skärpa kraven på isolering av bostäder och att vidta andra åtgärder som verkar energibesparande vid bostadsuppvärmning. Av den totala energiförbrukningen går över 40 procent till sektorn bostäder och handel. Vi har begärt ett samlat program för bättre hushållning med energi. Det kravet kommer vi naturligtvis att följa upp när utredningsmaterialet kommer fram.

Som ett led i dessa strävanden skall man se reservationen 2 till utskottsbetänkandet. Under senare år har det blivit allt vanligare med en kollektiv debitering av kostnader för el-, gas- och vattenförbrukning. Från olika undersökningar vet man att detta leder till ökad konsumtion. Den individuella debiteringen har en inbyggd sparmekanism som vi inte i onödan skall avskaffa. Vi har inte råd med det slöseri med energi som den kollektiva debiteringen uppenbarligen leder till. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 2.

Energikrisen visade med kruslig tydlighet hur oljeberoende vårt samhälle är. Alla är säkert därför eniga om att vi måste säkerställa en betryggande oljetillförsel i sådana här krissituationer. Det kan ske genom betydande lagerhållning. Det kan vidare ske genom att inköpen av olja och gas görs från olika länder, så att vi uppnår större riskspridning. De norska oljefyndigheterna har här sitt speciella intresse. Om prospekteringen på svenska områden leder till positiva resultat är det naturligtvis ännu bättre. Det torde också, som näringsutskottet påpekar, bli nödvändigt att

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

fundera över statens roll och kontrollmöjligheter när det gäller oljeimporten.

Men dessutom, herr talman, måste vi satsa betydligt mer på alternativa energikällor. Kärnkraften har framstått som vattenkraftens avlösare. Men betydande osäkerhet har uppstått om riskmomenten, och riksdagen beslöt, som här tidigare har anförts, förra året att inte godkänna nya kärnkraftverk förrän dessa frågor fått en grundlig belysning. Vi står från folkpartiets sida fast vid det beslutet. Men att inte utnyttja de reaktorer som är färdiga eller blir färdiga under året anser vi vara fel. De investeringarna bör utnyttjas.

Nu finns det åtskilliga andra alternativ i energiproduktionen som bör få en närmare prövning och utveckling. Vi har från vårt håll pekat på solenergin, på hur kol, torv, ved och avfall mer effektivt och ekonomiskt kan användas som bränsle. Personligen engagerade jag mig vid förra årets riksdag för att vi skulle utvärdera vindenergens ekonomiska och tekniska möjligheter. Riksdagen beslöt också i enlighet med det förslaget, och nu pågår ett intressant utvecklingsarbete, som vi senare i år skall få redovisat. Det här är naturligtvis bara fråga om ett komplement i energiproduktionen, men ett intressant sådant.

Energifrågorna har i industrisamhället fått en ökande betydelse. Det är helt uppenbart. Vi har med den utvecklingen för ögonen sagt oss i folkpartiet att det behövs ett oberoende energiinstitut, som med egna experter kan utarbeta prognoser och göra olika utredningar och framtidsstudier inom energisektorn.

Behovet av "fakta" som inte kan misstänkas vara anpassade för att vara till fördel för någon speciell part är stort. Det visar inte minst debatten om oljekrisen under vintern 1973-1974. Tillgången till fakta från fristående organ skulle sannolikt ha underlättat för regeringen att fatta riktiga beslut i det här avseendet.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 6 och 8.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Kammarken kommer inte i dag att ta ställning till kärnkraftens framtid i Sverige. Riksdagen beställde den 15 maj 1973 ett nytt, allsidigt beslutsunderlag rörande kärnkraften, eftersom man ansåg sig sakna underlag för att ta ställning i denna fråga. Regeringen har aviserat att vi skall få detta år 1975 samtidigt med förslag till ett energipolitiskt program.

Nästa år måste alltså riksdagen lämna någon sorts besked till kraftverksbyggarna. Ändrar vi inte nu gällande lagstiftning, innebär det fritt fram för fortsatt kärnkraftsutbyggnad såsom kraftindustrin beräknat, varvid Sverige blir det land som hårdast binder sig för denna energiform.

Det är många faktorer som måste vägas in när vi väljer väg för vår framtida energiförsörjning. Det rör sig inte bara eller ens huvudsakligen om teknik. Men det är otänkbart att en majoritet i kammarken skulle vara beredd att avgöra kärnkraftsfrågan i dag, innan beslutsunderlaget har presenterats i riksdagen.

Varför har vi då väckt en motion, och varför har jag reserverat mig mot kärnkraften redan i år? De fakta rörande kärnkraftens risker som jag fått kännedom om genom kärnkraftens förespråkare är så alarmerande att jag inte kan ta på mitt ansvar att radioaktivitet produceras i så stor skala som sker vid ett atomkraftverk. Jag vill än en gång påpeka att jag hämtar min information om kärnkraftens risker från dess förespråkare. Det är inte dessa fakta de brukar betona, men de förnekar dem inte. Jag drar helt andra slutsatser av dessa fakta än vad förespråkarna gör. Dessa slutsatser har ingenting med teknik att göra, och teknikerna har följaktligen inte större förmåga än andra att bedöma vilka slutsatser man bör dra. Rimligen borde det vara så att de tekniker som är mer eller mindre beroende av kärnkraften för sin försörjning har svårare än andra att dra adekvata slutsatser av de fakta som talar mot kärnkraften. Det är alltså inte bara en fråga om teknik. Det har att göra med vilken inställning man har till långsiktiga konsekvenser, vilken inställning man har till vår rätt att skapa olösliga problem med stora risker och lägga över dem på våra efterkommande. Det har att göra med vilka risker man anser sig vilja ta och vilken sorts samhälle man vill arbeta för att utveckla.

I reservationen 3 vidhåller centern och vpk uppfattningen från förra året, att inga nya kärnkraftverk bör tas i drift eller börja byggas. Självfallet instämmer jag i detta men vidgar kravet genom reservationen 4 till att också innebära förbud att driva de verk som nu har tillstånd att vara i drift. Orsaken är bl. a. de "otänkbara konsekvenser" som Sigvard Eklund, FN:s atomenergiorgans chef och varm förespråkare för kärnkraften, har hävdat skulle bli följden, om en reaktor skulle spräckas. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen 4, vilket också innebär att yrkandet i reservationen 3 tillgodoses.

I reservationerna 11 och 12 yrkar jag avslag på medel för bridreaktorer, också kallade breedere eller snabba reaktorer. Lättvattenreaktorn som vi just nu håller på att bygga i Sverige gör snart slut på världens urantillgångar – t. o. m. fortare än vad oljan och kolet beräknas ta slut på jorden – och den logiska följden av en satsning på lättvattenreaktorn blir att vi måste gå över till bridreaktorn, som utnyttjar bränslet bättre. Denna är emellertid – också enligt många experter som accepterat lättvattenreaktorn – oerhört mycket farligare, skapar mer radioaktivt avfall och kan, till skillnad från lättvattenreaktorn, explodera som en atombomb. Sverige deltar i forskningen om de snabba reaktorerna. Jag anser att vi skall upphöra med det och yrkar bifall till reservationerna 11 och 12.

Atomkraftens nackdelar och risker blir alltmer uppenbara. Det enda som talar för den nu tycks vara ekonomiska skäl. Så mycket pengar har satsats på den, att många önskar få något ut av sina investeringar. Jag tror att det är betydelsefullt att vi alla solidariskt delar det ekonomiska ansvaret då vi stoppar atomkraften. När riksdagen antog atomenergilagen 1965 kom inget tvivel till uttryck. År efter år har anslag beviljats till den fortsatta atomsatsningen utan diskussion. De som arbetat på atomkraften har varit i god tro. Vi har alla hejat på. Därför bör det nu vara en utmaning för oss alla att, utan behov av syndabocker, klara den omställning som blir följden av ett stopp för anslagen till atomkraften.

I reservationen 13 har min strävan varit att redan nu aktualisera den omställningsplanering som blir nödvändig vid ett atomkraftstopp. Om de som arbetar i t. ex. ASEA-Atom börjar förbereda övergången till andra verksamhetsområden bör ett stopp för vidare utbyggnad inte innebära större svårigheter än varje annan strukturförändring. Jag yrkar, i likhet med utskottet i övrigt, på bifall till de 15 miljoner kronor som bolaget begär för att täcka sina förluster. Däremot anser jag det inte lämpligt att aktiekapitalet ökas och yrkar i reservationen 14 avslag på de 15 miljoner som föreslås till detta. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationerna 13 och 14.

Kan vi klara vår energiförsörjning utan atomkraft? Vi gör det i dag. Kärnkraften svarar för en så obetydlig del av energin att det inte märks när aggregaten går sönder och måste stängas — och de går ofta sönder och stängs. Vårt starka oljeberoende är emellertid en nackdel, och vår strävan bör vara att målmedvetet göra oss oberoende av de fossila bränslena.

Professor Assar Lindbeck framhöll inför Rifos studiegrupp Lågenergisamhället den 8 maj att det inte från ekonomisk synpunkt skulle innebära några större problem att klara energiproblemet utan atomkraften och samtidigt ställa in oss på att successivt göra oss oberoende av fossila bränslen. De styrmedel som samhället har i dag skulle räcka, dvs. skatter, tullar, subventioner, pengar till framtagande av projekt för alternativ energiförsörjning. De miljarder som frigörs om vi slutar bygga atomkraftverk skulle räcka till mycket. Kunde vi klara omställningen efter andra världskriget, menade professor Assar Lindbeck, skulle vi mycket lättare kunna klara det här, om vi ville. Det blir emellertid allt tydligare att de som officiellt uttalar sig i energifrågan inte vill att vi skall klara oss utan atomkraften.

I ett särskilt yttrande har jag beskrivit de illavarslande tecknen på att regeringen inte låter de fakta som talar för andra möjligheter än kärnkraften komma fram med den tyngd som är sakligt motiverad. Alternativen hänskjuts till området "framtidsforskning" och avförs därmed elegant från den dagsaktualitet som är officiellt sanktionerad, trots att dessa alternativ utgör tekniskt fullt möjliga lösningar som skulle kunna börja utvecklas på en gång.

Det har visat sig mycket svårt att få forskningspengar till energialternativ. Den helt dominerande delen av energiforskningsanslagen går till kärnkraften. Forskare vid kungl. tekniska högskolan i Stockholm t. ex. har förslag till en lösning av energifrågan som på mindre än ett år skulle kunna utveckla en apparat för att omvandla den naturligt i vatten upptagna solvärmen till elkraft. Medel till sådan forskning ges inte, trots att det påstås att den vetenskapliga vederhäftigheten bestyrks av teknisk expertis.

Material från den amerikanska Ford Foundations energipolitiska studier talar om ett möjligt och också mycket angenämt 0-tillväxalternativ på energiområdet. Detta borde kunna ge ny inspiration åt energiprognosutredningen. Amory Lovins' bok *Vår energiförsörjning, fakta, frågor och valmöjligheter*, som utkommer i juni på Jordens vänners förlag, betonar att världens energiförsörjning kan och i det långa loppet måste klaras på basis av förnyelsebara energikällor, dvs. sådana som

förnyar sig själva i den takt som vi använder dem.

Jag kommer nu att visa ett diagram som utarbetats av civilingenjör Björn Eriksson vid Centrum för tvärvetenskap, Göteborgs universitet. Det är hämtat ur en bok som kommer i sommar. Den heter Energi – inte bara en fråga om teknik och är ett resultat av den energipolitiska konferens som Centrum ordnade i mars i riksdagshuset tillsammans med bl. a. Rifo.

Det här diagrammet bygger på preliminära beräkningar och visar hur vi efter en övergångstid med fossila bränslen skulle kunna klara vår energiförsörjning helt med inhemska bränslen på ungefär den nivå som man nu har i centrala Europa.

Den vertikala axeln visar energimängden i TWh och på den horisontella axeln visas tiden. Vi klarar nu energiförsörjningen till ungefär två tredjedelar med olja. Kurvan som pekar rakt upp i höjden visar fortsatt exponentiell tillväxt, en helt orimlig utveckling. Den andra kurvan visar hur man redan i dag skulle kunna börja målmedvetet satsa på inhemska energikällor. Nerifrån på diagrammet räknar man med en utbyggnad av vattenkraften utan att de outbyggda älvarna rörs. Nästa område visar vindkraften, som inte alls är försumbar i Sverige. Solvärme blir den nya stora energikällan som främst kan utnyttjas för husuppvärmning. Ved, vedavfall och organiskt avfall svarar för resten. De fossila bränslena – olja, kol, torv och naturgas – skulle hjälpa oss i en omställningsperiod. Och observera att den energianvändningsnivå man räknar med att hamna på omkring år 2030 skulle motsvara den som man nu har i centrala Europa – alltså långt ifrån något 1700-tal eller någon stenålder.

Det här var alltså ett preliminärt framräknat alternativ. Det vore konstigt om det inte skulle finnas fler idéer ifall vi uppmuntrade dem, frågade efter dem och gav människor ekonomiska möjligheter att utveckla dem.

Mycket talar för att det enda ansvariga sättet att i längden trygga världens energiförsörjning utan att förstöra miljön, riskera säkerheten eller störa värmebalansen ligger i att lita till de förnyelsebara energikällorna och inte ta ut mer än vad som förnyas. Vi får använda vår uppfinningsrikedom för att intelligentare än nu utnyttja den energi som solen ger oss gratis i olika former. Och vi bör börja så fort som möjligt. Alla former, av atomkraft, också fusionskraften som jag tidigare varmt förespråkade från denna talarstol, ökar värmebelastningen på jorden med oöverblickbara konsekvenser. Det finns forskare som tror att vi redan nu bara genom att bränna den lagrade solenergi som de fossila bränslena utgör har börjat störa denna värmebalans och att öknarnas tillväxt och svältkatastroferna vid ekvatorn skulle ha en av sina orsaker i detta. Några graders förhöjd temperatur på jordklotet skulle innebära att polarisarna smälte och att större delen av den odlingsbara jorden och de bebyggda områdena skulle komma under havet. Det finns alltså anledning att omedelbart satsa på inhemska energikällor.

I reservationen 7 av herr Regnéll m. fl. yrkas på lämpliga stimulansåtgärder avseende energianläggningar för utnyttjande av inhemska bränslen. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Jag började detta anförande med att säga att vi i dag inte skall ta ställning till kärnkraftens framtid i Sverige, eftersom vi väntar på det

Nr 80

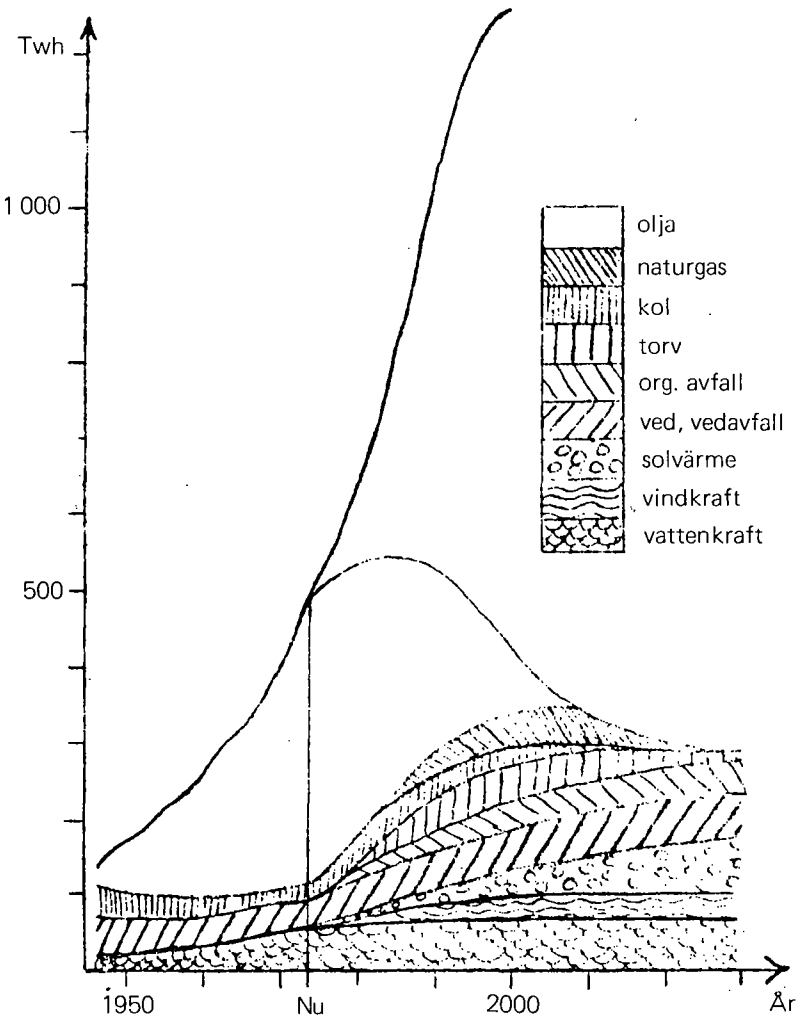
Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

Energiförsörj-
ning m. m.

Diagram: Möjligheten att efter en tid med fossila bränslen övergå till energiförsörjning i Sverige med inhemska bränslen.

Källa: Björn Eriksson i Energi – inte bara en fråga om teknik Göteborgs universitet, Centrum för tvärvetenskap.

allsidiga nya beslutsunderlag som regeringen på riksdagens begäran kommer att lägga fram i ett energipolitiskt programförslag år 1975. Under innevarande år skall alltså det allsidiga beslutsunderlaget arbetas fram i olika utredningar. Det blir emellertid allt tydligare att regeringen inte tänker garantera allsidigheten. Jag har nyss berört hur man systematiskt undviker att allvarligt överväga alternativen till kärnkraft. Statens vattenfallsverk har enligt årets statsverksproposition slagit fast att man anser kärnkraften vara vår enda möjlighet att trygga energiförsörjningen. Kraftverkens samarbetsorgan, CDL, har i broschyrer och vid konferenser ihärdigt predikat kärnkraftens nödvändighet. De experter som regeringen låter vara tongivande i de utredningar som arbetar är bundna till kärnkraften. Jag fruktar att man måste se många av de initiativ regeringen tagit i energifrågan som tomma gester för att förhålla frågan och lugna opinionen.

Den 7 december i fjol gick statsministern ut med beskedet att han skulle se till att en så allsidig information som stod i hans förmåga skulle ställas till allmänhetens förfogande för att en fri, sakligt underbyggd debatt skulle kunna komma tillstånd. Vad har blivit resultatet av detta stolta löfte? Det tog regeringen tre månader att komma fram till en lista på boktitlar som behandlar kärnkraften – en lista vilken, såsom Kerstin Anér påpekat i en debatt med industriministern, skulle kunna sättas ihop på en eftermiddag av en kunnig bibliotekarie. Samtidigt meddelades att en referensgrupp skulle tillsättas för att hjälpa studieförbunden med fakta till det studiematerial som de förväntades leta fram under hård tidspress.

Det är klart för allt fler att kärnkraften har miljarderna och att alternativen får arbetas fram utan ekonomiska tillgångar, mest på fritid av idealister. Den rättvisande "trovärdighetsbalansen" upprätthålls inte på ett sådant sätt. De "legitimerade" experterna framstår utan sakskalet som mer trovärdiga och dessa experter har ett gemensamt: trosbekännelsen till kärnkraften.

När jag den 5 april i en enkel fråga vädjade till industriministern att återställa balansen i allsidigheten genom ett sekretariat som skulle ta fram de kompletterande fakta som talar emot kärnkraften dröjde industriministern mot all praxis med svaret över en månad för att sedan inte ge något svar alls. Han berättade än en gång att han ämnar tillsätta den referensgrupp som skulle biträda studieförbunden i deras arbete.

Regeringens förhållnings- och passiviseringstaktik har genomskådats. Det allvarligaste är att vi förlorar värdefull tid att planera för omställning till en energihushållning som rättar sig efter naturens förutsättningar. Energikrisen i vintras väckte oss och visade att vi var villiga att hushålla och hitta på nya vägar för vår energiförsörjning. Nu ser regeringen till att vi somnar om igen. Oljan blir billigare. Man försöker få oss att tro att allt ordnar sig ingen anledning till oro. Och underförstått: Energifrågan skall lösas med kärnkraft. Experterna – de som har bundit sig för kärnkraften – vet ju bäst.

Om vi år 1975 skall kunna ta ställning till energipolitiken måste allsidigheten i beslutsunderlaget garanteras. När inte regeringen önskar göra detta, måste det ske på något annat sätt.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

I detta anförande instämde herr Granstedt, fröken Rogestam, fru Andersson i Trollhättan och fru André, herrar Raneskog och Fiskesjö, fru Fredgarth samt herrar Hallenius och Polstam (samtliga c).

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Sveriges energiförsörjning präglas av stor planlöshet. Tydligt måste det till en kris -- konstruerad eller inte -- för att man skall reflektera över hur planlös energiförsörjningen är, främst oljeförsörjningen.

Men planlösheten gäller inte bara själva energiförsörjningen utan även lokaliseringen, t. ex. av oljeraffinaderier. Ropen om ökad satsning på raffineringsskapacitet kom omedelbart i samband med den s. k. oljekrisen, allra helst som det för många gick upp att vi var helt i händerna på de internationella oljemonopolen.

En fråga som genast inställer sig när det gäller utbyggnaden av raffineringsskapaciteten är var den skall lokaliseras och vilka övriga hänsyn man måste ta, t. ex. sysselsättnings-, miljö- och andra hänsyn i samband med de samhällsekonomiska intressena.

Regeringen har för sin del -- det gäller den olja som eventuellt skall komma från Libyen -- redan bestämt sig för Lysekil på Västkusten. Det är i alla fall det resultat man kan utläsa av den kommuniké som utfärdades i samband med överläggningarna.

Ingen kan väl i dag bestrida att ett raffinaderi av både samhälls-ekonomiska och inte minst sociala skäl bör lokaliseras till inlandet, företrädesvis Bergslagen, vilket föreslås i motionen 53. Bergslagen och dess omgivningar behöver den pånyttfödelse som ett raffinaderi kan innebära för en ökad industrialisering. I lågkonjunkturerna, som inträffar allt tätare, drabbas denna del av vårt land särskilt hårt. Avfolkning och förflyttningar till andra delar av landet blir följden. Ett inlandsraffinaderi i Bergslagen insatt i en plan där staten ökar industrialiseringen kommer att åtminstone delvis trygga sysselsättningen i denna landsdel.

Men detta samhällsintresse är tydligen satt på efterhand i all planering. Vi har i färskt minne hur rörtransportutredningen i delbetänkandet Olja i rör avfärdade inlandsalternativet Bergslagen som helt orealistiskt. Man gjorde det efter att strikt ha bedömt de företagsekonomiska möjligheterna för ett inlandsraffinaderi. Utgångspunkterna var tydligen att oljemonopolen fortfarande skulle roffa åt sig stora vinster, och den företagsekonomiska bedömningen blev därefter. Den samhällsekonomiska hade man tydligen inte fått i uppgift att göra, eller också ville man inte.

Naturligtvis blir man också litet fundersam när man ser petroindustriutredningens direktiv, där det som underlag hänvisas till material från betänkandet Olja i rör. När man sedan ser på lägesrapporten som petroindustriutredningen framlade i slutet av 1973 finner man samma tongångar angående inlandslokalisering som i den tidigare, oljemonopolvänliga utredningen Olja i rör. Vad man kan se är en förskjutning i resonemanget från västkusten till ostkusten. Lägesrapporten behandlar Västkusten -- Göteborg och Lysekil --, södra Norrlandskusten, Nynäshamn och det inre av Mälardalen. När det gäller ostkusten har man

tydiligen förkärlek för Nynäshamn och alternativ till detta är Oxelösund och Gävle. Det kan sägas att man i lägesrapporten har sprungit förbi inlandsproblematiken genom att förskjuta lokaliseringsresonemanget till ostkusten.

Oron kan inte stillas genom att industriministern i ett interpellations-svar i riksdagen i år säger att petroindustriutredningen med förtur skall behandla raffineringsutbyggnaden och senare i år redovisa material som skall belysa de samhällsekonomiska konsekvenserna av kust- eller inlandslokalisering. Utfästelsen om en sådan utredning innehåller en brasklapp, eftersom industriministern bara några timmar tidigare samma dag i samma riksdag i ett svar på en enkel fråga säger att inlandslokali-sering från ekonomiska synpunkter oftast framstår som mindre attraktiv än kustlokalisering. Denna brasklapp kunde lika gärna ha framförts av den tidigare, oljemonopolvänliga utredningen Olja i rör.

Vidare är det föga tröst i att industriministern har uttalat att Bergslagen fortfarande finns med som alternativ i planeringen av raffinaderier. Man reagerar instinktivt för ordet "fortfarande", precis som om det skulle vara förutbestämt att det är en tidsfråga när alternativet blir avfört.

Jag försöker inte här vara överdrivet pessimistisk utan grundar min uppfattning på de tidigare utredningarna och de intressen som i dag styr oljehantering. Frågan sammanhänger även med om utbyggnaden av raffineringsskapaciteten skall ske via staten eller om oljemonopolen skall ha ett avgörande finger med i spelet. En inlandslokalisering kräver att staten tar hand om oljehantering i vårt land.

Diskussionen om inlandslokalisering av ett raffinaderi blir en sken-debatt så länge inte krafttag tas i vad gäller reglerna för industrins påverkan av miljön. En inlandslokalisering kräver mycket skärpta miljöbestämmelser. Man kan i dag inte skylla på att teknik saknas. Tvärtom finns det mycket avancerad teknik för att eliminera de värsta följdverkningarna. Det är bara fråga om att ställa de skärpta kraven på raffinaderierna både i inlandet och vid kusten. Vi kan inte fortsätta att godkänna utspädningsfilosofin. Miljöskadorna kan inte i längden spädas ut vid kusterna. Ingen ansvarskännande människa kan i dag förorda att ett raffinaderi med nuvarande otillfredsställande miljöåtgärder förläggs till inlandet. Därför kommer ett raffinaderi att ekonomiskt ställa sig avsevärt sämre i inlandet än vid kusten, om man skall fortsätta med politiken att blunda för miljökonsekvenserna vid kusten. De konsekven-serna kan man rimligtvis inte acceptera i inlandet. Det är ett felaktigt synsätt från ledande håll att blunda för miljökonsekvenserna vid kusten och sedan göra utredningar som skall belysa kostnaderna för inlands-lokalisering. Kostnaderna i det senare fallet blir då horribla. Kvalificerade krav måste ställas i fråga om miljöskydd vid både inlands- och kustlokalisering, så att båda alternativen blir likställda. Först då kan de samhällsekonomiska konsekvenserna på ett tillfredsställande sätt över-vägas. Lokaliseringen kan då ske utifrån regionalpolitiska och sysselsätt-ningspolitiska grunder.

Eftersom petroindustriutredningen inte kan anses utreda inlandslokali-sering av ett oljeraffinaderi på ett förutsättningslöst sätt på grund av bl. a.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

tidigare beslut, är det viktigt att riksdagen avger en bestämd viljeyttring. Denna viljeyttring är angelägen från regionalpolitisk synpunkt, då regionalpolitiska skäl måste tillmätas större vikt än oljemonopolens intressen, och med tanke på de förningar man kan få av petroindustriutredningens delbetänkande, där man gör transport- och produktionskostnader till en huvudfråga. Jag kommer därför, herr talman, att yrka bifall till reservationen 5 av herr Svensson i Malmö som innebär att riksdagen uttalar att Bergslagen skall komma i fråga för ett inlandsraffinaderi.

Sveriges beroende av de multinationella oljebolagen för att klara energibehoven är ett beklämmande faktum. Tidigare propåer om samhälleligt övertagande av oljehantering har inte beaktats. Dagens situation visar följderna av denna beroendeställning. Tider av krig, avspärning och kriser visar hur sårbart vårt land är. De länge förhållandevis låga oljepriserna har under senare tid stigit avsevärt och kommer av allt att döma inte att sjunka. Allt talar alltså för att vårt land måste göra allvar av att inom landet hitta alternativa, hittills inte effektivt utnyttjade energikällor. De svenska torvmossarna måste återupptäckas. De beräknas sträcka sig över 6 miljoner hektar. Torvmassan uppskattas till hundratusentals miljoner ton. Andra länder, t. ex. Sovjetunionen, Canada, Finland och Irland, har bättre förstått att utnyttja de egna torvtillgångarna. Irland får exempelvis inte mindre än en tredjedel av sin energi från torven. Finland har byggt värmekraftverk, avsedda för enbart torveldning. Sverige har inte ens någon försöksverksamhet i gång då det gäller torv som bränsle.

Trots allt har torvanvändningen i vårt land gamla anor. Under senare decennier har den dock stått i intim förbindelse med krisartade förhållanden i landets energiförsörjning. Torvens energivärde har återupptäckts vid varje sådant tillfälle. Intresset har dock försvunnit lika snabbt då andra förhållanden inträtt. Först när vi återigen upplevt en energikris, iscensatt av oljemonopolen, och värdefull tid har försvunnit börjar ansvariga myndigheter tala om torven som ett alternativt bränsle. Då får vi även i riksdagen torvmotioner att behandla. Frågan är nu om torven som billigt bränsle återigen skall försummas och glömmas bort på samma sätt som skett under tider som gått.

Redan år 1947 yrkade kommunisterna i en riksdagsmotion att landets förråd av torv för industriell bearbetning skulle utforskas, privata mossar överföras i statlig ägo och en planmässig utvinning av bräntorv genomföras.

Så sent som 1969 förklarade regeringen på en fråga i riksdagen att endast 5 000 hektar kartlagts. Det svarar mot en produktion av 1 miljon ton bränsletorv per år. Det skulle ta två tre år att komma i gång med en produktion.

Detta är alltså det lilla som har utträttats på detta område under de många år som förflutit. Exempel från andra länder saknas dock inte på framsynthet att utnyttja torven som alternativt bränsle. Sovjetunionen och Finland har goda erfarenheter. I Finland räknar man med att torvproduktionen skall täcka 3-4 procent av landets energibehov eller lika stor del som jordgasen från Sovjet svarar för. Därtill pågår i Finland ett visst utvecklingsarbete för att försöka utvinna protein ur

torv. Det går att utvinna aktivt kol ur torv. Torven kan också i sin användbarhet som bränsle läggas till grund för en kemisk industri. Förutsättningarna för ett rationellt utnyttjande av torvfyndigheterna är att forskningen intensifieras – även på lång sikt – samt att vårt land tillgodogör sig de tekniska framsteg som gjorts på detta område i andra och mer framsynta länder. Självklart skall forskningsresultatet komma folket till godo och inte de enskilda kapitalägarna. Redan nu förfogar staten över vissa delar av kända torvfyndigheter, men den övervägande delen torde ligga i privata händer. Inget tvivel torde råda om lämpligheten av att staten bedriver forskningen. Ingen privat kapitalägare torde heller vara intresserad av att konkurrera med staten på detta område. Därför vore det naturligt att staten garanterade resultaten av denna forskning genom att jämsides med densamma utforska torvfyndigheter på ett lämpligt sätt och säkra dem i allmän ägo. Det tekniska kunnandet för brytning och transport av torven kan säkerligen inhämtas från våra grannländer Sovjetunionen och Finland.

En reflexion måste göras. I Sovjetunionen, som har olja, naturgas och kol och dessutom utnyttjar vattenkraften, har man ändå utvecklat torvproduktionen. I Sverige, som i stort sett bara får sin energiförsörjning via vattenkraften, har man inte ens en målinriktad utredning med uppgift att speciellt ta upp detta problem, än mindre en uttalad mening att satsa på torvproduktion.

Utskottet säger att energiprognosutredningen har att pröva denna fråga och att ett omfattande utredningsarbete pågår beträffande de inhemska energitillgångarnas omfattning och förutsättningen för deras användande. Det torde emellertid stå klart att snabba beslut måste till för att man skall kunna utnyttja torvfyndigheterna i vårt land.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 5 och 10.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det är alldeles tydligt att frågor som berör våra råvaror och vår energiförsörjning är av mycket stort allmänt intresse. Det visar inte minst det förhållandet att detta betänkande behandlar inte mindre än 35 motioner som har väckts i detta ärende. Jag kan naturligtvis inte kommentera dem alla. I de allra flesta fall är utskottet enigt. Reservationerna gäller vissa detaljer. Men jag vill gärna se alla de här motionerna som uttryck för en oro med anledning av den nuvarande situationen. Man känner ett ansvar inför framtiden, och alla är medvetna om att vi kan råka i en situation med långsiktig brist på energikällor och råvaror. Att det också gäller en solidaritet mellan nationer och folk, att det är globala frågor det rör sig om, framgår även av motionerna.

Jag vill kommentera dem allmänt så, att jag ser dem som uttryck för att riksdagsledamöterna känner att denna fråga är betydelsefull. Man tar upp olika förslag om inventering och planering av råvarorna. Man pekar i vissa motioner, t. ex. nr 1497, på hur vi är på väg in i en situation där de stora multinationella företagen också köper upp andra kraftkällor än olja och att vi därför behöver samhällelig kontroll över dessa frågor.

Vidare ger man i dessa motioner en hel mängd uppslag till vad som

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

skulle kunna tas upp i ett utredningsarbete. Man framhåller behovet av en allmän inventering, av nya produktionsmetoder inom industrin för att spara energi, av bättre sätt för uppvärmning av våra hus, av en intensifierad forskning, av en utbyggnad av raffineringsskapaciteten och mycket annat. Gemensamt för alla dessa uppslag är att de försöker anvisa vägar till lösning av dessa frågor i framtiden. Flera av motionerna utmynnar också i förslag om antagande av ett energipolitiskt program. Utskottet har enats om att uttala att detta inte kan ske i år. Regeringen har en hel mängd utredningar i gång, och det finns i dag inte underlag för ett sådant program. Regeringen har sagt att den kommer att framlägga ett samlat program för den energipolitiska utbyggnaden 1975, och då får partierna självfallet tillfälle att föra fram synpunkter på hur ett sådant program skall se ut. Man är mot denna bakgrund i år inte beredd att låsa sig i alla detaljer.

Det finns dock ett undantag i detta sammanhang, nämligen herr Jörn Svensson i Malmö. Jag är något förvånad över hans anförande här i dag, där han mera ägnade sig åt utfall mot vissa människor än åt att föra ett sakligt resonemang. Han karakteriserar samhällets hela hittillsvarande energipolitik med orden kortsynthet och lättsinne. Han säger sig visserligen i första hand angripa tekniker och byråkrater, men de som främst är ansvariga för energifrågorna är ändå politikerna. Han säger samtidigt att de inte bryr sig om problemet. Regeringen fortsätter att blunda och är inte beredd att ta några ordentliga grepp.

Herr Svensson i Malmö anför vidare som exempel i detta sammanhang Sovjetunionen, där man inte på samma sätt har bundit sig för kärnenergin. Där är den smutsiga kärnenergin ett övergångsstadium till fusionsenergin. Jag tyckte att det kunde ha varit hederligt av herr Jörn Svensson att tala om att Sovjetunionen i det avseendet inte kan jämföras med Sverige. Sovjet är en jättemakt med över 200 miljoner medborgare. Dess insats för forskning inom fusionsenergiområdet måste bli 30 gånger så stor som Sveriges. Att Sovjetunionen har mera av kol, olja och andra energitillgångar hoppar herr Jörn Svensson lättvindigt över och säger: Här ser man! Detta är skillnaden mellan en socialistisk samhällsordning, som han menar att Sovjetunionen har – jag skulle inte vilja kalla den socialistisk – och den svenska som bara karakteriseras av profiten. Detta är en ganska lustig tankegång. I karikatyr skulle hans uppfattning kunna framställas så att en rysk kärnsmitta är ren, hur smutsig den än är, men en kapitalistisk kärnreaktor är smutsig oavsett om den ser ut som den sovjetiska. Sådana utfall kunde vi väl ändå få slippa.

Herr Svensson i Malmö slutar med att säga att vi i demokratins namn i dag måste besluta oss i vissa avseenden, och han vill på dessa punkter att riksdagen skall bifalla hans plan. Herr Jörn Svensson! Vi säger i utskottsbetänkandet att vi i demokratins namn skall diskutera dessa frågor under ett helt år. Sedan skall vi 1975 fatta ett demokratiskt beslut i Sverige i frågan om hur energipolitiken skall se ut.

I demokratins namn har också herr Jörn Svensson hamnat i energiprognosutredningen, där han kan göra sina åsikter gällande. Jag är inte helt övertygad om att han skulle ha samma möjligheter att verka i Sovjetunionen, som han nyss talade om. Energiprognosutredningen är enligt min uppfattning platsen för honom att framföra dessa förslag i

stället för att här i riksdagen göra ett onyanserat utfall mot regeringen för att den inte vill göra något. Att vi allesammans har varit kortsynta kan jag hålla med om, men jag tycker ändå att vi kunde ha besparats påståenden om att några personer är skyldiga för detta och har gjort detta av ren illvilja.

Jag skall inte gå ytterligare in på detaljer. Låt mig bara konstatera att det i utskottsbetänkandet pekas på att mer än tio internationella utredningar sysslar med dessa problem, de flesta via FN:s olika organ, för att studera de globala synpunkterna på energikrisen och råvarutillgångarna. Det finns inte mindre än 20 svenska utredningar som har med sådana här frågor att göra, alltifrån utredningen rörande den långsiktiga hushållningen med mineralresurser till utredningar om vattenkraftsutbyggnader i Sydnorrland. Jag behöver inte räkna upp alla dessa utredningar; jag vill endast konstatera att vi har 20 stycken på det här området bara i Sverige plus de internationella.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid alla de frågor som hör hemma på det här området, utan övergår till att kommentera de reservationer som föreligger. Jag hoppas att kammaren har förståelse för det — eljest skulle ju den här dagen bli ganska lång.

Reservationen 1 handlar om utredningsverksamhet i fråga om råvaruförsörjningen. Det är i och för sig en gammal tanke som centern har fört fram förut. Vi pekar i betänkandet på att det redan finns utredningar på det här området. Vi har utredningar om hela jordbruksproduktionen och om åkerjordens användning. Skogsutredningen skall ta reda på hur skogens resurser skall kunna förmeras och hur vi skall få en ännu bättre virkesbalans. Det har tillsatts en utredning som gäller en långsiktig planering av användningen av våra mineralresurser. Vi har uppdragit till statens industriverk att utreda frågorna om nyttjandet av sand och grus, osv.

Alla de här frågorna är alltså föremål för utredning. I och för sig erkänner man väl det i centermotionen, men man säger att det vid sidan av detta behövs en sammanfattande utredning. Det är klart att de här utredningsresultaten inte vart för sig skall läggas fram som separata förslag — då blir det ingen enighet — men jag hade för mig att vi har en regering här i landet som bl. a. har till uppgift att dra de politiska konsekvenserna av utredningar och komma med förslag om hur alla utredningsresultat tillsammans skall kunna tillämpas i samhället. Vi menar att arbetet går snabbare, om utredningarna får göras färdiga och regeringen och dess organ sedan får möjlighet att verka.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan under 1.1, vilket innebär avslag på reservationen 1.

Reservationen 2 gäller ett mycket mindre problem, nämligen individuell mätning av el-, gas- och vattenförbrukning. Det är också ett gammalt krav; jag har för mig att folkpartiet framställde precis samma yrkande i fjol, och då avslogs det av riksdagen. I och för sig vill jag inte göra det här till någon stor fråga, och det är sant att vissa ting som sägs i reservationen är riktiga. Man skulle kanske få en mindre förbrukning, om man införde individuella mätare för varje lägenhet i hyresfastigheterna, men man skulle också få vissa sociala konsekvenser som mycket snabbt

kunde visa sig inte vara så lustiga. De som kan spara drar nytta av en sådan ordning, men stora barnfamiljer som inte kan spara får ingen glädje av den utan i stället kanske en högre debitering. Man kan naturligtvis fråga sig om det är vettigt att sköta fördelningsproblemen den här vägen, och en diskussion om det är jag beredd att ta. Vi pekar emellertid i betänkandet på att elprognosutredningen har i uppdrag just att syssla med den här frågan och lägga fram förslag. När det förslaget föreligger – som jag hoppas nästa år – låt oss då lidelsefritt diskutera det. Det finns skäl för och det finns skäl emot, och elprognosutredningen sysslar nu med problemet.

Reservationen 3 rör byggande och drift av kärnkraftverk. Jag är väl litet konfunderad på den här punkten sedan herr Sjönell har talat. Han säger ju att vad centern vill med den här reservationen är att riksdagen skall vidhålla det beslut som den fattade i fjol – men det är vi väl alla inne på. Utskottet uttalade ju förra året att riksdagen icke skulle fatta beslut om nya kärnkraftsanläggningar förrän ett bättre underlagsmaterial fanns, och det läggs inte fram några förslag om byggande av nya kärnreaktorer i år. Ingenting händer på det här området, utan vi skall få en diskussion om underlagsmaterialet nästa år, och först då kan riksdagen möjligen besluta att bygga nya anläggningar eller att aldrig bygga några ytterligare kärnkraftsanläggningar, osv. Då är hela fältet fritt.

Herr Sjönell menar att man måste vidhålla beslutet och följa upp det. Jag har litet svårt att fatta att det skall vara nödvändigt, allra helst som utskottet mycket ordentligt återger vad utskottet tidigare har sagt i sammanhanget. Jag vill gärna citera det, eftersom man i diskussionen ibland förklarar att riksdagen har sagt att vi inte skall bygga mer än det eller det.

Jag citerar ur det föreliggande utskottsbetänkandet: "Som förbehåll vid sitt tillstyrkande av statsverkspropositionens förslag angående energiförsörjningen uttalade utskottet att inga beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare borde fattas förrän ett nytt, allsidigt beslutsunderlag, innefattande bl. a. information om forskningsresultat och utvecklingstenden- ser, hade förelagts riksdagen. Innebörden av utskottets ställningstagande var att utbyggnaden av redan beställda och planerade kärnkraftverk – över vilka en förteckning lämnades i propositionen (prop. 1973:1 bil. 15 s. 86) – godtogs, medan utskottet däremot inte ställde sig bakom de planer på anläggande av ytterligare 13 kärnkraftverk som presenterades i propositionen med åberopande av en studie som publicerats av CDL-företagens samarbetsorgan."

Det är detta som vi var eniga om i fjol. Nu menar herr Sjönell att vi måste fatta nya beslut. Han säger att det är obegripligt vad utskottet säger. För mig är det helt obegripligt vad han här menar, för vi är ju ense i sak.

Reservationen 5 gäller oljeraffinaderi i inlandet. Jag tror att vi kan trösta herr Hagberg i Borlänge med att utskottet absolut inte är ute efter inlandet och allra minst efter att försöka göra det så besvärligt som möjligt i Kopparbergs län. Det har sagts i riksdagen av industriministern – och det gäller fortfarande – att ett inlandsalternativ finns med i utredningarna när det gäller frågan om utbyggnaden av våra oljeraffine-

ringsresurser. Vad som kommer ut av detta kan vi inte säga i dag, men jag tror inte att situationen skulle bli bättre om man följde reservationen. Man skulle visserligen få ett beslut om att det skall bli ett oljeraffinaderi i inlandet, men detta beslut skulle riksdagen fatta utan något som helst utredningsunderlag, utan att veta vad man ger sig in på. Jag tror att vi alla är intresserade av att göra det bästa möjliga för inlandet också, och därför föreställer jag mig att det bästa vi kan göra är att avslå reservationen 5.

Reservationen 6, om kraftproduktion i Indalsälven, gäller också en fråga där det är ganska litet att strida om. Det sitter en utredning som sysslar med bl. a. Indalsälven — älvarna i nedre Norrland och i övre delen av Svealand. Denna utredning kommer enligt uppgift med ett förslag i år, troligen innan sommaren börjar. Då ställer vi oss frågan: Vad är det för mening med att sätta till ytterligare en utredning? Egentligen är det inte fråga om krav på en utredning. Det begärs i stället att man skall ta upp förhandlingar om en utbyggnad. Det väntar vi oss att regeringen gör när den här utredningen är klar. Men det finns vissa skäl som gör att man bör ha utredningen klar, så att man vet vad det är man talar om, hur vissa kraftverk skall byggas ut. Det är inte bara att bygga ut dem där de nu är belägna, utan det kanske blir vissa omdispositioner. Detta gör att vi tycker att det är alldeles utomordentligt att säga att vi förutsätter att Kungl. Maj:t vidtar dessa åtgärder.

Låt mig sedan rent personligt säga att jag tycker att det ni propagerar för är helt riktigt. Jag tror att vi skall bygga ut våra vattenkraftsresurser även i de små flödena. På det sättet kanske vi kan skjuta upp frågan om kärnkraftsutbyggnaden, som vi för dagen inte vill besluta om. Men jag tror att ni vinner mera med att låta ärendet gå den här vägen — att Kungl. Maj:t kan sätta i gång med frågan så snart som möjligt i stället för att riksdagen fattar ett särskilt beslut. I sak är vi ense.

I reservationen 7 begärs stimulansåtgärder avseende energianläggningar för utnyttjande av inhemska bränslen. Det pågår ett intensivt utredningsarbete i fråga om torven, kolet, solenergin och mycket annat. Men vad som här begärs är att vi redan nu skall spika vissa regler för erhållande av statsbidrag när man uppför viss typ av värmeanläggning. Jag tror inte att det är mer viktigt än att det bör tas upp i ett sammanhang som gäller hela vår syn på hur man skall planera en energistrategi för det här landet. Att nu i dag ta ett sådant beslut som begärs i reservationen skulle kanske visa sig olyckligt i framtiden; vi finge riva upp det nästa år. Låt oss göra allt på samma gång.

Reservationen 8 handlar om inrättande av ett fristående energiinstitut. Den frågan är också en gammal bekant — den har folkpartiet tagit upp de två tre senaste åren. Jag tycker inte att den här frågan blir bättre av att vi behandlar den gång på gång. Vad man vill ha är ett institut som står vid sidan om de statliga verken, vid sidan om regeringen. Industriverket skall då inte syssla med dessa frågor eftersom det är regeringens organ, utan här skall vi ha ett fristående institut.

Om det är någon mening med detta måste man väl anse att man inte riktigt törs lita på regeringens organ eller att man behöver någon balans gentemot regeringen. I och för sig tycker jag väl att det är riktigt att riksdagen håller på sig i förhållande till regeringen — vi skall veta vad vi

talar om — men jag tror inte att vi behöver ha ett särskilt energiinstitut för att få fram lösningar av de här frågorna. Jag tycker att det vore att tillgripa större våld än nöden kräver.

Reservationerna 9 och 10 är rätt lustiga. Vi har en skrivning beträffande förstatligande av energiproduktionen i utskottsbetänkandet som jag självfallet tycker är bra, eftersom jag står bakom betänkandet. Vi skriver: "Utskottet anser att det är nödvändigt att samhället skaffar sig ett starkare grepp om energiproduktionen och dess utveckling. Kontroll av energiförsörjningen är av avgörande betydelse för att styra samhällsutvecklingen i en riktning som gynnar alla medborgare. Utskottet är emellertid inte berett att omedelbart ta ställning till kraven på en vittgående nationalisering av energikällorna. Utskottet menar att de nu arbetande utredningarna först bör komma fram med sina förslag men förutsätter att samhällsinflytandet betraktas i det kommande beslutet om ett långsiktigt program för energipolitiken."

Det här måste vara ett väldigt bra uttalande, eftersom reservationer avgivits av både moderata samlingspartiet och vpk. Bägge dessa partier kan ju — av lättförklarliga skäl — gärna puckla på varandra. Jag tycker att skrivningen är utmärkt och avstyrker både reservationen 9 och reservationen 10, då de, som jag ser det, inte har något fog för sig.

I reservationerna 11, 12, 13 och 14 anför fru Hambræus särskilda synpunkter på frågan om teknisk utveckling. Jag tycker att det anförande fru Hambræus höll — med insinuationer och utfall att regeringen avsiktligt undanhåller oss kunskap, att regeringen snedvrider informationen, att regeringen vill att vi skall tro på vissa saker osv. — låg på en nivå som jag inte vill sänka mig till. Jag avstår därför från argumentation när det gäller dessa reservationer och ber avslutningsvis att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Svanberg skall höra på vad man säger, så att han inte polemiserar mot något helt annat. Jag har nämligen aldrig påstått att avfallet från en sovjetisk kärnreaktor skulle vara renare än avfallet från en svensk kärnreaktor. Det är mycket möjligt att den sovjetiska kärnkraftssatsningen i och för sig var ett mindre klokt beslut, lika väl som den svenska kan visa sig vara det. Vad jag försökte illustrera var att man i Sovjet inte var så ensidigt och kortsiktigt bunden vid en satsning på den smutsiga kärnkraften och att man hade större rörelsefrihet just på grund av att man skötte det hela inom planekonomins ram. Det var detta det handlade om.

Herr Svanberg är upprörd över fru Hambræus' och mina, som han säger, utfall. Det hade varit bättre om herr Svanberg i stället för att manifestera sin upprördhet hade anfört några sakliga motbevis mot att det förhåller sig så som fru Hambræus och jag har sagt. Det är ändå på det sättet, herr Svanberg, att man i årtal har predikat den ohämmade tillväxtens filosofi när det gäller energiförsörjningen. Det är ett faktum att så har skett, att experterna har invaggat oss i säkerhet och inte talat om för oss hur det verkligen förhåller sig. Det är väl sant att det har givits ut broschyrer som propagerat för ökad användning av elapparater. Det är

väl sant att högt uppsatta personer i det svenska kärnkraftsetablissermanget i tal och skrift har betecknat kärnkraftens och energislöseriets kritiker som hysteriker och fantaster. Det är helt obestridligt att de gjort detta. Det finns papper på det.

Och det är helt obestridligt att regeringen ingenting gjorde 1945, när den hade chansen att nationalisera oljehantering. Den lät den chansen gå sig förbi. Nu hade regeringen en ny chans i samband med den senaste s. k. oljekrisen. Inte heller den chansen tog man — också den chansen har man låtit gå sig förbi. Man hade i det sammanhanget också en möjlighet att lägga restriktioner på bilismen, eftersom folkstämningen var sådan att det hade funnits möjlighet att politiskt förankra ett sådant beslut — folk förstod vad det handlade om. Också den chansen lät man gå sig förbi.

När man på detta sätt låter chans efter chans gå förbi sig, är det då så märkvärdigt att man får kritik för att man inte utnyttjar chanserna? Och är inte den kritiken i själva verket då ganska berättigad?

Sedan sade herr Svanberg att det skall fattas ett demokratiskt beslut 1975. Men om vi då har en regering som sagt att vi inte under några omständigheter skall nationalisera oljehandeln och som etablerar produktionssamarbete med ett amerikanskt storföretag när det gäller den svenska reaktorindustrin samt förlägger utvecklingsarbetet i den industrin till Förenta staterna — då är det väl klart att en regering som för en sådan politik och hjälper till att bygga upp en sådan maktstruktur i det svenska näringslivet har denna maktstruktur emot sig när den skall fatta sitt beslut. Därför blir den maktlös, om den inte vill gripa in i maktstrukturen. Och om den underkastar sig denna maktlöshetsposition, så blir beslutet inte heller demokratiskt. Då blir beslutet, hur formellt och parlamentriskt oantastligt det än må vara, bara en anpassning till den ekonomiska maktstruktur som redan finns.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Svanbergs anförande konstaterar jag att meningsskiljaktigheterna mellan herr Svanberg och mig i denna fråga är små. Det är inga stora principiella skillnader det rör sig om utan snarare skillnader i uttolkningen av vissa ordalag och i synen på utredningars berättigande eller inte berättigande.

När det gäller vårt krav på en arbetsgrupp som skulle samla in det material som nu framställs på löpande band av en rad utredningar och presentera det i samlat skick, så säger herr Svanberg i likhet med utskottets majoritet att det är onödigt med en sådan arbetsgrupp. Det finns redan alltför många utredningar. Herr Svanberg nämner i sammanhanget mineralresursutredningen, och det måste vara något alldeles speciellt med den eftersom den också nämns i utskottsbetänkandet. Men summan av kardemumman är ändå att det finns för många utredningar, och därför vill vi ha en arbetsgrupp som kan sammanställa det stora material som kommer fram från hela utredningsapparaten.

Då säger herr Svanberg att regeringen ju har till uppgift att sammanställa hela det material som kommer från utredningsapparaten, innan beslut skall fattas. Det är riktigt. Men, herr Svanberg, om vi nu vill ha en arbetsgrupp för att samla in det stora material, som alla dessa

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

Energiförsörjning m. m.

sinsemellan disparata utredningar lägger fram, och presenterar det i samlat skick, skulle det inte då vara en väldigt bra sak även för regeringen och framför allt för riksdagen? Jag tycker, herr talman, att det finns allt skäl för oss att vidhålla det förslaget.

Vad sedan angår det allsidiga beslutsunderlaget för vidareutbyggnad av kärnkraften är det möjligt att man måste tillsätta någon filolog för att skilja mellan herr Svanberg och mig. Vi har där i princip samma uppfattning, nämligen den att ingenting kommer att hända på någon vital punkt i detta avseende förrän 1975. Till dess ligger de flesta frågorna stilla. Men det väsentliga är uttolkningen av och innebörden i näringsutskottets och riksdagens ordalag förra året om att det inte skall företas någon ytterligare utbyggnad. Jag menar, och vi menar, att detta med ytterligare utbyggnad måste gälla även för nya kraftverk som sättes i drift. Frågan är alltså vad som menas med utbyggnad.

Vidare sade jag att vi inte har fört några resonemang om ekonomiska värderingar, men utskottets talesman vill göra gällande att det har legat investeringsbedömningar bakom. Detta förnekar vi. Men förmodligen är det som sagt bara filologiska nyanser som i övrigt skiljer oss åt. Vad som är klart är att vi måste ta en stor energidebatt nästa år, när det föreligger ett allsidigt beslutsunderlag.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte heller några stora invändningar att göra mot utskottsordförandens resonemang, men det är ändå två saker som jag vill kommentera litet. Den första är frågan om individuella debiteringar kontra kollektiva.

Jag har i dagarna fått en intressant redovisning från Riksbyggen, och jag tror att herr Svanberg har en viss förståelse för argumenten där. I de byggnader där Riksbyggen infört kollektiv debitering har konsumtionen gått upp med 15 procent jämfört med konsumtionen vid individuell debitering. Det är i och för sig inte någon anmärkningsvärt hög procentsats. Från Svenska elverksföreningen har tidigare redovisats undersökningar som visat att uppgången varit ända upp till 50 procent och att medianvärdet har legat på 25 procent högre konsumtion. Jag tror att det numera är styrkt att kollektiv debitering ökar konsumtionen på ett oroväckande sätt. Därför bör det vidtas åtgärder som får till följd att man inte fortsätter att begagna kollektiv debitering. Det är också den slutsats Riksbyggen drar. Den lyder: Mät energi individuellt och minska därigenom åtgången.

Jag tror inte att det är några sociala fördelningsskäl som gjort att den kollektiva debiteringen vunnit spridning, utan det är nog av krassa ekonomiska skäl som kommunerna försökt få till stånd en mindre kostnadskrävande avläsning. Så enkelt är det. Men det är ett skäl som jag inte tycker att vi utan vidare skall acceptera.

Så, herr talman, bara några ord om det av oss yrkade energiinstitutet. Jag menar att samhället har och skall ha betydande inflytande över energiproduktionen, och då är de instanser som representerar samhället, och ytterst då regeringen, part i målet. Jag tror att man i detta sammanhang lika väl som vid bedömningen av vår ekonomi behöver ett

fristående institut för att göra utredningar som kan ligga till grund för en offentlig och förutsättningslös debatt i mycket svåra frågor, för det tror jag att vi framöver måste anse energifrågorna vara.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte mycket att säga till vare sig herr Wirtén eller herr Sjönell. Vi kan ha olika åsikter i en del detaljfrågor, och det hoppas jag vi kommer att ha — vi får debattera dem 1975, när vi skall anta ett program. I huvudsak är vi ense. Men det finns ett undantag, och det är när herr Sjönell kommer in på vad vi egentligen har beslutat när det gäller atomkraften. Vi har sagt att vi inte skall fatta några beslut om att bygga några nya kärnkraftverk. Herr Sjönell säger att vi måste ta till semantik och filologi för att avgöra vad som ligger i ordet "ianspråkta" och vad som ligger i ordet "bygga". Jag tror att vi kan sluta med de där språkövningarna. Utskottets beslut innehar helt enkelt att de anläggningar som då fanns med skall byggas, och bygger man dem skall man naturligtvis ta dem i bruk. Men det skall icke byggas några nya, och följaktligen skall de då inte heller kunna tas i bruk förrän riksdagen på nytt har fattat ett beslut. — Jag hoppas att vi nu kan sluta med den diskussionen.

Jörn Svensson i Malmö gjorde här en bra uppvisning i en konst som är ganska enkel, nämligen att vara efterklok. Han talade om hur vi skulle ha burit oss åt för många årtionden sedan, om vi hade vetat det och det. Ja, självfallet borde vi alla ha varit mera framsynta. Men han gör det så enkelt för sig att han skyller ifrån sig på alla andra och säger att han själv minsann inte har blundat — han har bara blivit fel undervisad eller vad det nu är. Jag tror inte att vi som politiker kan skylla ifrån oss på andra så där enkelt. Jörn Svensson bör fundera på om det är riktigt snyggt. Vi kanske kunde ha gjort på ett annat sätt tidigare, om vi hade haft vissa kunskaper och vetat om vissa saker som skulle komma att ändras senare, men det är enkelt att säga det nu.

Sedan talade Jörn Svensson om demokratiska beslut som jag har sagt att vi skall fatta 1975. Det kommer inte att bli demokratiskt, menar han, för det är så och så. Med "demokratiskt beslut" menar jag att vi kommer att fatta det efter en diskussion här i kammaren där olika åsikter bryter sig mot varandra och där till sist en majoritet kommer att vara för beslutet. Om Jörn Svensson fortsätter att argumentera som han gör, så menar han med "demokratiskt beslut" att den åsikt han står för skall segra — då först är det demokratiskt. Jag tror att det är en mycket inskränkt syn på vad demokrati innebär.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag går gärna herr Svanberg till mötes och avstår från något slags språkvetenskaplig debatt och försök till semantiska övningar. Jag skall då bara helt kort säga att vi från vår sida vidhåller att ett års moratorium med kärnkraftsutbyggnaden, till slutet av år 1975, som vi föreslagit i vår partimotion är i enlighet med riksdagens beslut i fjol. Det är en logisk konsekvens — en praktisk tillämpning — av det beslutet.

Jag vill slutligen tillägga och upprepa vad jag sagt i ett tidigare inlägg,

nämligen att det vid näringsutskottets beslut i fjol icke förekom några ekonomiska värderingar. Man talade inte om investeringar som skulle bli omöjliga att utnyttja eller om att man skulle förlora pengar på att investeringar inte blev utnyttjade. Vi vidhåller alltså att ett sådant moratorium som vi föreslår är i konsekvens med riksdagens beslut i fjol.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det här är inte alls något försök från min sida att vara efterklok, herr Svanberg. Men jag har, tydligen till skillnad från herr Svanberg, bestämda krav på folk som uppträder som experter. I alla år har experter suttit och predikat tillväxtfilosofin ända tills den bubblan brast och det blev uppenbart även för varje lekman vad som höll på att hända och att tillväxtfilosofin var felaktig. Då tycker jag att man har rätt att säga till dessa experter: Ni är inte värdiga det förtroende ni har fått. Ni har undanhållit fakta som ni rimligtvis borde ha känt till. Jag tycker inte att det är övermaga att säga det -- det är rätt rimligt.

Sedan säger herr Svanberg att jag är en dålig demokrat. Vill ni ha ned diskussionen på den nivån, så visst kan vi fortsätta där, herr Svanberg, men frågan gäller inte det. Ett beslut som fattas av en aldrig så överväldigande majoritet i denna kammare blir inte demokratiskt ifall denna majoritet känner sig tvingad av de privatkapitalistiska maktförhållandena att ge sitt beslut en utformning som tar hänsyn till de förhållandena. När man inte är fri gentemot den kapitalistiska maktstrukturen kan man inte fatta i djupare mening demokratiska beslut. Det är det saken gäller. Om majoriteten -- eller herr Svanbergs parti -- inte vill angripa denna maktstruktur kan ni aldrig fatta något i egentlig mening demokratiskt beslut. Då har ni inte någon fri vilja.

Men låt mig ställa ett par frågor, som herr Svanberg inte besvarade men borde ha besvarat, därför att de hör samman med den egentliga sakdiskussionen.

Varför grep ni för det första inte in 1945, och varför grep ni inte in nu och vidtog åtgärder gentemot den privatkapitalistiska dominansen på oljehandlingens område? Varför förklarade ni att en nationalisering av den privata oljehandeln inte är aktuell? Också vid nästa års beslut kommer ni väl att ha den ståndpunkten, eftersom ni säkert inte kommer att ändra er så radikalt på den punkten från ett år till ett annat att en nationalisering blir aktuell.

Varför har ni för det andra inte utnyttjat tillfället att gripa in gentemot bilismen och effektivare stödja kollektivtrafiken?

Varför har ni för det tredje -- om ni vill att folkmajoriteten skall bestämma energipolitiken -- låtit amerikanarna köpa in sig i den svenska reaktorindustrin och dess utvecklingsarbete?

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Den här diskussionen ger inte mycket i längden. Jag vill bara ge herr Svensson i Malmö ett besked, och jag svarar nu för mig själv. Han anser att vi alla som inte röstar som han är bundna på olika sätt; vi törs inte rösta, vi kan inte rösta osv. Det skulle aldrig falla mig in att rösta emot vad jag anser vara riktigt för folket. Därför att det skulle finnas

några kapitalistiska bindningar som gör att jag röstar på ett visst sätt. Jag tror att det är ganska onödigt att rikta en anklagelse mot majoriteten i riksdagen — oavsett vilket parti vi tillhör — att vi mot bättre vetande röstar på ett visst sätt för att klara kapitalistiska intressen. Bindningar kan finnas på annat sätt; det må vara hänt.

Herr Svensson kommer sedan in på litet andra saker och ställer frågor till mig. Flera av de frågorna skall jag avböja att svara på, eftersom de är ställda till regeringen. Jag representerar inte regeringen i det här sammanhanget. Men låt mig ta upp en så enkel fråga som: Varför nationaliserade ni inte oljeindustrin, när vi hade oljekrisen? Jag vill fråga Jörn Svensson: Hade det i den akuta situationen hjälpt? Hade vi inte förvärrat situationen tio gånger om, därest en nationalisering hade kommit till stånd just då? En annan sak är diskussionen om hur den här planeringen skall se ut. Skall vi ha en samhällsägdd inköpsorganisation? Skall samhället ha större inflytande? Eller skall samhället ha hela inflytandet? Detta blir en bedömningsfråga, som vi skall fatta beslut om utifrån vad vi anser vara i folkflertalets intresse, Jörn Svensson; det är inte märkvärdigare än så!

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Av det stora antal motioner som behandlats i näringsutskottets betänkande nr 26 avser jag att endast uppehålla mig vid det avsnitt som behandlar krav på ett bättre tillvaratagande av vattenkraften. Tillsammans med ett antal partivänner har jag i motionen 540 begärt att en inventering skall göras för att klarlägga förutsättningarna för ytterligare utbyggnad.

Motionärerna har givetvis klart för sig att frågan på visst sätt är aktuell genom det uppdrag som regeringen har gett åt landshövding Schlstedt och som han för närvarande fullgör. Hans uppdrag tar emellertid i första hand sikte på — såsom näringsutskottet också påpekar — möjliga utbyggnader i södra Norrland och norra Svealand. Enligt vårt förmenande bör en fullständig kartläggning göras. Detta är så mycket mera motiverat som vi är eniga om att någon eller några älvar skall lämnas orörda för framtiden.

I motionen har vi framhållit att energifrågorna är av avgörande betydelse för möjligheterna att upprätthålla en hög sysselsättningsnivå. I den allmänna debatten har detta samband ofta förbisetts. Lyckas vi inte tillgodose energibehoven kommer det på sikt att leda till stagnation och tillbakagång. Jag är inte övertygad om att de som talar om s. k. nolltillväxt — vad nu det kan vara för någonting — kommer att vara beredda att vidhålla sina ståndpunkter den dag då energibristen skulle leda till arbetslöshet och sysselsättningskris.

Det finns för övrigt en iakttagelse som man inte kan undgå att göra i sammanhanget. De ivrigaste motståndarna till vattenkraftsutbyggnad är ofta också motståndare till utbyggnad av alternativa kraftkällor, exempelvis kärnkraft eller oljekraft — ofta med samma argument för övrigt: miljöskäl. Slutsatsen måste bli att man anser att vi inte behöver något ökat energitillskott. Om vi leker med tanken att sådana bedömningar skulle ha varit vägledande under låt oss säga de senaste 50–60

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

åren, är det inte svårt att föreställa sig hur situationen hade varit i vårt land.

Också en annan iakttagelse kan göras. Kritikerna mot kraftutbyggnad befinner sig ofta på ett behagligt avstånd från verkningarna av utebliven energiförsörjning. Visserligen blir vi alla berörda på något sätt vid bristande energitillgång, men framför allt skulle industrisysselsättningen komma att få svårigheter. Det är värt att lägga märke till att arbetstagarna och deras organisationer ofta gett uttryck åt uppfattningen att energiförsörjningen måste tryggas. Den självklara motiveringen är att sysselsättningen måste upprätthållas. Aldrig så många ord om att "visst vill vi värna om sysselsättningen" kan undanskymma att man på vissa håll tycks ha ett ganska ljumt intresse för den sidan av saken.

Vattenkraften har tidigare haft en helt dominerande ställning när det gäller Sveriges elkraftproduktion. Fram till mitten av 1960-talet svarade den för praktiskt taget hela elkraftproduktionen. I takt med att alternativa produktionskällor har byggts ut har emellertid vattenkraftens relativa andel minskat. Denna utveckling är i och för sig naturlig med hänsyn till den snabba ökningen av vår energikonsumtion. Inte desto mindre finns det anledning att ställa frågan om vi tillvaratagit och tillvaratar vattenkraftens fördelar så långt detta ur olika synpunkter är motiverat.

Man räknar med att ungefär 65 procent av vattenkraften byggts ut. Vid bedömningen har man tagit hänsyn till ekonomisk lönsamhet i förhållande till alternativa kraftkällor, främst oljan. Uppenbarligen har den kraftiga prisuppgången på olja väsentligt förändrat bilden. Det är bl. a. den omständigheten som gör att vi motionärer anser att förnyade inventeringar bör ske för att klarlägga den aktuella situationen. Vi har i det sammanhanget också pekat på att möjligheten att öka effektuttaget vid våra äldre kraftverk bör uppmärksammas. Naturligtvis är vi medvetna om att successiva förbättringar skett och sker, men vi håller inte för uteslutet att betydande energitillskott bör kunna nyttiggöras genom moderniseringar. Det finns i sammanhanget anledning påminna om att svensk kraftindustri representerar en teknologi som tillhör de främsta i världen. Åtgärder av det slag vi förordar kommer alltså att leda till ökade sysselsättningstillfällen för svensk industri.

Då vi förordar ytterligare utbyggnad av vattenkraften finns flera skäl utöver dem jag hittills berört. Vattenkraften är vår utan konkurrens mest miljövänliga energikälla. Den representerar mycket höga krav på driftsäkerhet. Den gör oss mindre beroende av importerad olja för energiframställning och är ur denna synpunkt också positiv för vår handelsbalans. Ser man energifrågan i dess globala sammanhang – och det bör man självfallet göra – torde det vara helt nödvändigt att Sverige utnyttjar sina egna inhemska resurser.

I energidebatten framhålls ofta att utbyggnad av vattenkraft saknar praktisk betydelse. Skälet skulle vara att den kommer att tillföra oss endast marginella tillskott. Jag är inte övertygad om att påståendet är riktigt i annan mening än att varje nytillskott kommer att kunna betecknas som marginellt. Slutsatsen är ganska enkel. För ett land med hög energikonsumtion både i absoluta tal och per capita kommer varje

nyttillskott – även om det per enhet representerar miljontals kWh – att kunna betecknas som marginellt. Inte desto mindre är varje enhet av stor betydelse.

Jag vill nu för undvikande av varje missförstånd göra klart att motionärerna ingalunda anser att varje vattendroppe skall nyttiggöras för energiframställning. Också vi menar att någon älv kan bevaras orörd för framtiden. Vi vänder oss emellertid emot det slag av energidebatt som i alla lägen säger nej till utbyggnad av vattenkraft, kärnkraft, oljekraft. Och detta utan att klargöra följderna för bl. a. sysselsättningen. Det handlar här alltså om såväl den sysselsättning utbyggnader i sig själva skapar som – och framför allt – om energiresursernas roll för sysselsättningen i stort.

Näringsutskottet säger i sitt yttrande över bl. a. motionen 540 att man ”delar uppfattningen att ett förbättrat utnyttjande av energitillgångarna i de vattensystem som redan har tagits i anspråk för kraftproduktion är ett viktigt inslag i energipolitiken”. Utskottet anser emellertid att något initiativ från riksdagens sida ej är erforderligt, eftersom ett utredningsarbete pågår. Vi motionärer har förståelse för det argumentet. Jag utgår ifrån att utskottet delar uppfattningen att lönsamheten numera förskjutits till fördel för vattenkraften, i varje fall så långt det gäller en jämförelse med oljekraften.

I utskottsbetänkandet redovisas vidare det programarbete som för närvarande pågår och som skall bilda underlag för ett samlat energipolitiskt handlingsprogram på längre sikt, som man avser att förelägga nästa års riksdag. Jag utgår ifrån att vattenkraftens roll kommer att beaktas i detta program.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr WIJLMAN (m):

Herr talman! Låt oss för ett ögonblick flytta oss tillbaka i tiden fem månader! Den 7 december hade vi den senaste större energipolitiska debatten här i riksdagen, och då var tongångarna radikalt annorlunda. Då hade vi en domedagsstämning, inte bara här i kammaren utan i hela det svenska samhället, när det gäller energiproblemen.

Det är klart att den tillfälliga energikris som drabbade vårt land och den övriga världen några vintermånader har lärt oss en del. Framför allt tror jag att den har lärt oss politiker att energifrågorna är väsentliga och att vi måste få fram metoder för att spara på och hushålla med vår energi.

Det betänkande som i dag ligger på riksdagens bord tycker jag är mycket bra och välavvägt. Det talas där mycket om forsknings- och utvecklingsinsatser. Det talas om att Sverige skall försöka minska sitt oljeberoende, framför allt när det gäller arabvärlden. Det talas om de olika utredningar som är på gång och som skall ligga till grund för vårt slutgiltiga ställningstagande nästa år. Det talas också om detaljer, såsom kollektiv kontra individuell mätning. Där vill jag återigen upprepa, herr Swanberg, att den individuella mätningen i princip naturligtvis måste vara att föredra. Att det sedan kan vara vissa praktiska problem att nå dit är en annan sak.

Det som genomsyrar nästan alla rapporter man läser i energifrågan är att de fossila bränslena inte bara är ändliga tillgångar utan att de

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

dessutom är för värdefulla för att bara eldas upp. Det viktiga därutöver är att energiproblemen inte är snävt svenska, nordiska eller skandinaviska problem utan globala problem och att energiproduktionen kommer att vara en flaskhals på många sätt i framtiden, även om vi i Sverige verkligen sparar och snålar och även om vi skulle komma fram till det lågenergialternativ som jag vet att fru Hambræus förespråkar.

Alternativen till de fossila bränslena, beträffande vilka vi alla tycks vara överens om att vi i varje fall måste minska ökningstakten i förbrukningen, är ganska många, åtminstone i teorin. Jag anser dock att alla tankar på att geotermisk energi, vindenergi, solenergi och även inhemska bränslen skulle klara dessa problem åt oss inom överskådlig tid är ganska orrealistiska – de är knappast rimliga.

Så kommer vi då till kärnkraften! Framför allt när man lyssnar till herr Svensson i Malmö och i någon mån när man lyssnar till fru Hambræus får i man i huvudsak två intryck, för det första att experterna – det är främst herr Svensson som säger det – är köpta och låsta i sina funderingar och att de har alltför starka bindningar till kapitalet samt för det andra att kärnkraften i stort sett bara innebär död och förintelse.

Fru Hambræus beklagar att motståndarna till kärnkraften inte får komma fram i debatten. Men det är just det de gör i mycket stor utsträckning. Debatten i massmedia under det senaste året har trots allt dominerats av artikel på artikel, inlägg efter inlägg om hur otroligt farligt och riskfyllt ett utnyttjande av kärnkraften är. Den kampanj som Centerns ungdomsförbund för närvarande bedriver på gator och torg innebär t. ex. att ett politiskt organ slår med full kraft och talar om för människorna att det här är bland det livsfarligaste som finns. Det ligger naturligtvis i varje organisations rätt att driva kampanjer av det slaget. Men att påstå att motståndarna eller de som är skeptiska till kärnkraften inte får komma fram tycker jag är felaktigt.

Däremot kan jag hålla med fru Hambræus om att det studiepaket som har framställts är torftigt och att mera där borde göras. Jag tror över huvud taget att det är ganska orimligt att inbilla sig att svenska folket i någon större majoritet under fem studiekvällar i höst skulle kunna tränga in i dessa frågor. Där är jag gärna med och stöder att det blir en mer allsidig framtoning och att även de som är ivriga motståndare får komma fram.

När man lyssnar till herr Svensson är det som att lyssna till en grammofoonskiva. Den galla han spyr över den s. k. energimaffian – vilka den består av har han redan talat om -- är lika stark varje gång vi här i kammaren talar om energifrågor. Den enda slutsatsen man kan dra av hans anförande är att paradiset kommer först när vi har infört planekonomi. Planekonomin, det är symbolen -- om jag nu hörde honom rätt -- för framtidsansvar, solidaritet och medmänsklighet. På den andra sidan står bara den hiskliga profiten, som tydligen styr alla oss som inte accepterar planekonomin.

Jag vill, herr talman, för att hyfsa den här debatten slå fast följande.

För det första måste riklig tillgång på energi – och så billig energi som möjligt – anses vara en fördel för ett samhälle, inte en nackdel. Det hindrar inte att vi försöker vara sparsamma, att vi försöker hitta på

energisnåla produktionsmetoder. Det tror jag alla är överens om. Men riklig tillgång på energi även i framtiden är en fördel för folkflertalet här och i andra länder.

För det andra är det tills vidare inte mycket vi vet om dessa lågenergialternativ som många människor talar om, men att de kommer att innebära sociala konsekvenser är alldeles uppenbart, dvs. att det föreligger risk för en betydande nedrustning på det sociala området. Det skall bli intressant att i sommar läsa vad energiprognosutredningen kommit till på den punkten.

För det tredje är den nuvarande förbränningen av fossila bränslen, framför allt olja, skadlig för miljön. Det vore utomordentligt bra om alla de som stormar mot kärnkraften också insåg, att oljeförbränning i den utsträckning vi sysslar med för närvarande innebär stora påfrestningar på den mänskliga miljön i form av föroreningar, i form av försurningar och i form av klimatstörningar. Jag tror, fru Hambræus, att det största hotet mot klimatförändringar här på jordklotet icke främst ligger i att vi gör av med mycket energi, utan vilken typ av energi vi gör av med. Och där tror jag att de fossila bränslena är det största problemet. Det är dessa som kan orsaka att det blir som ett kylskåp här på jorden i framtiden.

För det fjärde är oljan för värdefull att bara eldas upp i all evinnerlig framtid. Vi måste skapa alternativ för uppvärmning och transport.

Risken, herr talman, i den nuvarande kärnkraftsdebatten är inte – såvitt jag kan se det – att motståndarna till kärnkraften inte för fram sina argument, utan att nästan allt som förekommer i massmedia är negativt. Vi skall inte i dag ta slutgiltig ställning – och det tänker inte jag heller göra – men när man som motståndarna klistrar epitetet på experterna att de är köpta kommer det inte att vara lätt att få balans i debatten och ett förutsättningslöst ställningstagande under 1975.

Det är, herr talman, inte svårt att förstå den djupa skepsis som många känner mot kärnkraften. Det första vi såg av fissionskraften, det var kärnvapen, det var provsprängningar, det var Hiroshima osv. Det var död och förintelse, det håller jag med fru Hambræus om. Det är ett psykologiskt gap som måste övervinnas för att över huvud taget få folk att acceptera ordet kärnkraft. Men jag tror vi skall vara överens om att kan man klara säkerhetsproblemen, då kommer det att vara utomordentligt värdefullt för hela mänskligheten att använda kärnkraft för fredliga dvs. civila ändamål.

Jag var, precis som fru Hambræus, för något år sedan skeptisk till kärnkraften. Men jag vill inför kammaren deklarera, att efter ett drygt års studium i en av de utredningar som behandlar säkerhetsproblemen har min skepsis successivt avtagit. Jag tycker det vore fel om alla de politiker som ställer sig upp och talar om kärnkraft enbart förde fram de negativa faktorerna. Jag vet att det finns möjligheter att klara säkerhetsproblemen på ett tillfredsställande sätt. Det gäller såväl avfallsfrågorna som haveririskerna. Det vore fel att inte deklarera detta. All den propaganda som kommer i den här kärnkraftsdebatten får nämligen inte inriktas åt enbart ett håll.

Vi har, herr talman, i dag över tusen reaktorårs erfarenhet, och någon allvarligare olycka har inte inträffat, i alla fall inte någon olycka med

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

dödlig utgång. Men lyssnar man på många av de argument som anförs mot kärnkraften kan man tro att det inte finns någon som helst positiv erfarenhet.

Man har en mycket rigorös säkerhetslagstiftning, betydligt mera rigorös än på något annat område när det gäller industriell verksamhet. Problemen med avfallet är såvitt jag förstår – efter att ha lyssnat till båda sidor av experter, alltså även de som är kritiska till kärnkraften – tekniskt lösta. Nu gäller det att få människor att acceptera tekniken och att tro på den.

Haveririskerna är, jämfört med mycken annan mänsklig verksamhet, utomordentligt små. Det gäller för den här riksdagen, precis som andra parlament, att anta principer för förläggning av kärnkraftverken i fortsättningen så att man får en absolut minimering av de risker som trots allt återstår.

Till sist, herr talman, skall man komma ihåg ytterligare en sak, även om inte ekonomin skall vara det avgörande. Prisrelationerna i dag talar definitivt till förmån för en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Med de nya oljepriser vi har är det ungefär hälften så dyrt att producera elektrisk kraft i kärnkraftverk jämfört med de oljeeldade kraftverken som vi i dag håller oss med. Det är något som jag trots allt tror måste läggas med i vågskålen.

Vi skall inte ta slutlig ställning här i dag. Jag ville bara ha sagt detta, inte därför att jag har något att tjäna på att kärnkraften byggs ut i fortsättningen, inte därför att jag inte inser säkerhetsproblemens vidd och inte därför att jag i och för sig skulle vara positiv till en ohämmad tillväxt av energikonsumtionen. Jag vill ha sagt detta därför, herr talman, att jag inser att förbränning av olja också leder till svåra föroreningar, att oljan är för värdefull för att eldas upp, att energikonsumtionen i världen kommer att öka kraftigt och att en ökad energikonsumtion är nödvändig för att klara befolkningsexplosionen, livsmedelskrisen och vattenkrisen i framtiden. Därför kommer, hur vi än vrider och vänder oss i detta land, trycket på energitillgångarna att vara högt. Kärnkraften innebär alls inte de stora risker som många talar om. Det är väsentligt att hyfsa den här debatten och att de politiker som har fått förmånen att ingå i de olika säkerhetsutredningarna i god tid före det slutliga beslutet 1975 talar om sin mening.

Fru HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Om ett problem är tekniskt löst gäller det att få människor att acceptera att vi genomför lösningen. Ungefär så sade herr Wijkman.

Där skiljer sig våra uppfattningar i hög grad. Energin är inte bara en fråga om teknik, det är också fråga om hur man gör olika bedömningar av risker, vad vi har för rätt att binda kommande generationer osv.

Herr Wijkman säger alldeles riktigt att massmedia kanske har tagit fram mer av kärnkraftens risker än av dess fördelar på sistone. Jag tror att orsaken till det är att massmedia just har upptäckt den bristande balansen i det beslutsunderlag som officiellt håller på att arbetas fram. I de utredningar som nu arbetar med frågan har man – om det är medvetet

eller ej vill jag inte säga någonting om – sett till att de tongivande experterna är övertygade kärnkraftsförespråkare. Umgås man med övertygade kärnkraftsförespråkare tar man naturligtvis intryck av dem. Det är tydligen det som herr Wijkman har gjort när han mer och mer börjar se problemet från just kärnkraftsförespråkarnas sida.

Jag skulle sedan vilja föreslå att herr Wijkman läser igenom mitt anförande i snabbprotokollet. Där kan man nämligen läsa också om riskerna med de fossila bränslena och att vi så småningom måste göra oss oberoende även av dem. Det finns ingen annan lösning på energiproblemet än att vi håller oss inom de ramar som naturen ger, att vi rättar vårt energibehov och krav på energi efter de förutsättningar som naturen ger utan att vi förstör den, utan att vi rubbar värmebalansen på jorden. Det är oerhört viktigt att vi så fort som möjligt sätter i gång och utvecklar sådana energikällor. Här är det inte bara fråga om tro, det är fråga om att räkna ut och få visshet i hur det samhället skulle se ut, vad det är för möjligheter vi har att välja på.

Herr WIJLMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med om det sista. Det är alldeles uppenbart att forskning och utveckling här är nödvändiga.

Jag tillåter mig betvivla att den bild som fru Hambræus visade upp här för någon timme sedan var riktig, att vi skulle ha goda möjligheter att med nuvarande energikonsumtion helt klara oss med inhemska bränslen. Jag betvivlar att det är en realistisk väg. Jag tror inte heller att våra naturvårdare skulle vara särskilt positiva till att vi i stort sett helt exploaterade våra torvtillgångar. Det skulle nämligen få en hel mängd negativa konsekvenser för miljön. Men jag har inget emot att det utforskas, att vi studerar dessa möjligheter. Där är vi tydligen överens.

Vi är också överens om att uppeldning av de fossila bränslena, olja och kol, i alltmer ökad utsträckning innebär problem – och stora problem. På samma sätt som kärnkraftsmotståndarna nu sätter upp tablåer över hur många tiotal, hundratal eller tusental människor som beräknas få skador av kärnkraften, skulle det egentligen vara konsekvent att efter många års oljeeldning sätta upp en tablå som visade hur många tiotusental människor på vår jord som har fått allvarliga skador därför att vi har smutsat ned vår luft så mycket.

De tongivande experterna i utredningarna är kärnkraftsförespråkare, säger fru Hambræus. Själv har jag inte kunnat öronmärka någon i den utredning jag sitter i, utan jag måste ärligt och uppriktigt säga att jag efter ett års arbete inte vet var de olika ledamöterna i utredningen kommer att hamna någonstans. Jag tycker att det är ett ganska avigt sätt att diskutera när man påstår att individ efter individ skulle vara låst på förhand. Det fungerar inte alltid så uträknat, fru Hambræus. Jag tror att de experter som sitter i utredningen är lika medvetna som fru Hambræus om de risker och säkerhetsproblem som föreligger. Jag vill återigen hävda att om vi i en debatt i förväg sätter stämplor på experter av olika slag och påstår att de på något sätt har ekonomiska intressen, då undrar jag vilka vi till slut skall lyssna på.

Slutligen vill jag ta upp frågan huruvida ett problem är tekniskt

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

lösbart. I det sammanhanget tog jag upp avfallsfrågan. Det finns där så att säga två nivåer: dels har vi de tekniska lösningarna, dels har vi frågan om vi kan överlåta på kommande generationer att utföra avfallslagring med de tekniska lösningar vi har i dag. Det gäller då inte bara att övertyga folk om att det är tekniskt möjligt utan också att klargöra om man vill ta på sig kostnaden och ansvaret för detta. Där finns naturligtvis ett psykologiskt problem — det inser även jag.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser inte att det är en skam att ha tagit ställning för eller emot kärnkraften. Men om man säger att kärnkraften är vår enda möjlighet, då har man väl rimligtvis tagit ställning för den. Kraftindustrin i vårt land har tagit ställning för kärnkraften genom att ordna konferenser eller kärnkraftsdagar och genom att man hela tiden talar om att vi måste ha kärnkraft.

Enligt statsverkspropositionen i år säger vattenfallsverket: "En tryggad framtida energiförsörjning i Sverige är därför i hög grad avhängig av kraftindustrins möjligheter att fortsätta kärnkraftutbyggnaderna."

Man har alltså tagit ställning för kärnkraften, och det är ingen hemlighet att det är kraftindustrins olika experter som ingår och är tongivande i de utredningar som nu arbetar för att ta fram beslutsunderlaget. Det finns därmed stora risker för att detta beslutsunderlag inte blir allsidigt när det gäller att få fram alternativen till kärnkraften.

Herr WIJKMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! I den utredning jag sitter med i, nämligen den som behandlar förutsättningarna för hantering och lagring av det högaktiva avfallet, finns det, vad jag vet, bara en representant för den s. k. kärnkraftsindustrin. Vi är sammanlagt 17 experter och ledamöter i den utredningen. Jag kan då inte säga att den skulle vara dominerad av folk som från början har låst sig. Det är inte så, fru Hambræus! Hur det är med närförlägningsutredningen känner jag inte till — jag har inte suttit med i den, och jag vet inte vilka som tillhör den. Men det är felaktigt att påstå att alla på något sätt skulle vara låsta på förhand. Tvärtom, flertalet av dem som började i den utredning jag sitter i hade en mycket öppen inställning, och de flesta hade nog ungefär samma skepticism som jag och fru Hambræus har haft förut. Men om man sitter med i en utredning och försöker lösa problemen och då upplever att man har kommit en bit på väg, då tycker jag att det är ärligt att redovisa detta, och då skall man inte fortsätta att slå i dörrar.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Den kring årsskiftet uppseglande oljekrisen blev en allvarlig tankeställare för oss alla. Man kan väl säga att vårt land kom ifrån den med blotta förskräckelsen — inte i den meningen att våra myndigheter inte skulle ha gjort vad som rimligtvis kunde göras; vi fick ju

ganska snart i gång ett ransoneringssystem som säkerligen skulle ha fungerat bra om det hade behövt användas någon längre tid. Regeringen var också snabbt ute med internationella kontakter för att så långt som möjligt trygga vår oljetillförsel om krisen skulle ha blivit långvarig. Vad jag menar med "blotta förskräckelsen" är det förhållandet att vi hittills har varit så gott som helt beroende av de multinationella oljebolagens möjligheter och intresse att förse oss med den oljetillförsel vi behöver.

Vad som hände på oljeområdet kring årsskiftet var ju ett åskådnings-exempel dels på industriländernas beroende av det som sker i de oljeproducerande länderna, dels på den betydelse de multinationella oljebolagens agerande har för den internationella marknaden. Att vårt eget land, i egenskap av industrination i avsaknad av egna oljetillgångar, starkt kommer att påverkas i sådana här sammanhang hann vi emellertid få ganska klart för oss. Även om konflikten i Mellanöstern, som vi hoppas, kommer att lösas och oljan därmed kommer att upphöra att fungera som politiskt påtryckningsmedel, måste vi på sikt räkna med att tillgången och priset på olja kommer att tvinga oss att söka andra energikällor som bas för vår framtida energiproduktion än den allt dyrare oljan.

Vattenkraften i vårt land skall naturligtvis, som herr Henrikson här har sagt, byggas ut i all den utsträckning det är möjligt, fastän vi är medvetna om att den rent volymmässigt kanske inte ger oss så mycket mer eftersom det mesta redan är utbyggt.

Då det gäller kärnkraften har det ju framhållits vid flera tillfällen att vårt land har det mest ambitiösa kärnkraftsprogrammet bland industriländerna mätt per capita. Eftersom kärnkraften, såsom också framhållits här, ställer sig betydligt billigare än den oljebaserade elkraften, finns det ju all anledning att bygga ut kärnkraften enligt det program som statsmakterna har skisserat – naturligtvis under fullt betryggande säkerhetsanordningar i avseende på avfallshantering och andra miljörisiker.

Jag vill gärna säga att den skräck för kärnkraftens faror som kommer till uttryck i reservationen 3 och särskilt i reservationen 4 måste betraktas som enormt överdriven. Man får nästan intrycket att kärnkraften skulle vara den enda miljörisiken i vårt samhälle. Det är inte på det sättet. Skulle man lagstiftningsvägen förbjuda all verksamhet i samhället som innebär miljörisiker – ja, då skulle vi tvingas återvända till det gamla bondesamhället under självhushållningens tid. Jag är ganska övertygad om att medborgarna inte är beredda att acceptera den standardsänkning som detta skulle innebära.

Vi har dessutom stora inhemska urantillgångar, bl. a. i Billingen, som det med stigande världsmarknadspriser på uranbränsle och annan energi kan komma att bli lönsamt för oss att ta till vara i framtiden. Vidare skall vi naturligtvis utnyttja avfall och sopor av olika slag i vår energiproduktion i stället för att – som nu oftast sker – elda för kråkorna ute på våra sopstationer runt om i landet. Våra rika tillgångar på torv och skogsavfall bör också kunna användas, i varje fall då det gäller uppvärmning av bostäder osv.

Det viktigaste för ögonblicket och det viktigaste på sikt är, som jag ser

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

det, att staten skaffar sig ett fastare grepp om den samlade energiförsörjningen i landet. Att fortsättningsvis lita till de multinationella oljebolagen beträffande vår oljetillförsel är inte en realistisk politik — det är väl numera de flesta överens om.

Alla de ansträngningar som regeringen nu gör att tillsammans med de övriga nordiska länderna via direktavtal med producentländerna trygga vår oljetillförsel måste därför hälsas med tillfredsställelse. I detta sammanhang vill jag hänvisa till ett socialdemokratiskt medlemsförslag som väcktes vid Nordiska rådets senaste session i februari månad i år, där man rekommenderar de nordiska regeringarna att snabbt undersöka möjligheterna för en gemensam nordisk energipolitik. Det framstår som uppenbart att om vi här i Norden kan enas om ett gemensamt uppträdande då det gäller energipolitiken, så får vi betydligt större möjligheter än hittills att hävda våra gemensamma intressen härvidlag. Kan detta samarbete dessutom komma att gälla den norska Nordsjöoljan om vilket positiva uttalanden gjorts av såväl statsminister Bratteli som statsminister Palme, finns naturligtvis ännu bättre möjligheter för oss i framtiden att lösa de viktiga energiproblemen.

Endast med en sådan politik kan vi på sikt göra oss oberoende av de multinationella oljebolagens dominans på oljemarknaden, en dominans som enligt många mening blivit alltför omfattande. Dessa bolags agerande vägleds ju främst av att de vill göra så stora vinster som möjligt och inte av att de i första hand vill tillförsäkra de olika länderna på den internationella marknaden så billiga oljeprodukter som möjligt i en hårdnande konkurrens. En sådan här politik förutsätter naturligtvis också att staten skaffar sig ett betydligt ökat inflytande över raffinaderverksamheten i landet. Som det nu förhåller sig tvingas vi tyvärr konstatera att en del av de oljeprodukter som framställs vid de multinationella oljebolagens raffinaderier i vårt land är avsedda för andra marknader än den svenska.

För att komma till rätta med dessa problem har vi i motionen 543 till årets riksdag föreslagit att det tillskapas ett statligt importbolag för råolja och oljeprodukter för vårt lands behov. Vi anser vidare att det bör övervägas att ge detta bolag monopol på all sådan import. Vi har i motionen vidare föreslagit utredning om inrättande av ett särskilt energiverk som skulle få till uppgift att samordna alla statliga insatser på energiförsörjningens område. Det gäller bl. a. att söka ta till vara olika inhemska energikällor, som kan göra oss mindre beroende av den för framtiden allt knappare och dyrare oljebaserade energin.

Vid näringsutskottets behandling av dessa motionsyrkanden har man beträffande det statliga importbolaget hänvisat till de kontakter som regeringen tagit med olika oljeproducerande länder för att undersöka möjligheterna för långsiktiga avtal om oljeleveranser. I övrigt uttalar utskottet att man "förutsätter att Kungl. Maj:t överväger lämplig utformning av de statliga insatserna för oljeimport och därvid även prövar alternativet att inrätta ett statligt importbolag". Detta är ett par viktiga och positiva rader i utskottsbetänkandet till förmån för vårt motionsyrkande.

Vill man vara optimist — och det kan man väl få vara ibland -- får

detta närmast betraktas som en beställning till regeringen från utskottets sida att noga pröva dessa frågor.

Däremot är man mer kallsinnig till förslaget om energiverket och hänvisar till att statens industriverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar och statens vattenfallsverk nu handhar dessa frågor. Utskottet finner inte skäl att aktualisera någon genomgripande förändring av administrationen på energiområdet. Man menar vidare att pågående utredningar på området först måste avvaktas och påpekar, att sedan vår motion lämnades har det tillkommit ytterligare en utredning rörande vissa beredskapsfrågor. Ja, man får väl böja sig för utskottets argumentation i det här avseendet, nämligen att pågående utredningar bör avvaktas, men man kan trots allt inte frigöra sig från tanken att det härskar en betydande splittring på det här området, vilket utskottet självt har konstaterat genom den uppräkningslista av olika myndigheter som för närvarande administrerar energifrågorna. Jag är ganska övertygad om att det hela skulle tjäna på om vi fick ett ordentligt samlat grepp över administrationen på energiområdet, även om utskottet kan ha rätt i att de här utredningarna bör avvaktas.

Låt mig slutligen, herr talman, endast uttala den förhoppningen att vi här i vårt land skall ha kurage nog att för framtiden frigöra oss från vårt beroende av de multinationella oljebolagens dominans över vår oljeförsörjning. Enligt de senaste rapporter vi har fått har dessa bolags vinster ökat högst betydligt, och man kan konstatera att de helt enkelt har tjänat på oljekrisen. De multinationella oljebolagen är dessutom dåliga skattebetalare i åtskilliga länder. I vårt land har vi hittills i stort sett kammat noll då det gäller bolagsskatter från dessa multinationella bolag. Inte minst av den anledningen anser jag det vara angeläget att staten själv tar hand om importen av olja och oljeprodukter.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 26.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! I ett läge med en akut knapphet på vissa strategiska råvaror är det viktigt att komma ihåg att det i många fall är ett fåtal länder och framför allt ett fåtal internationella stora bolag som svarar för merparten av världsproduktionen eller av de kända reserverna. Det gäller t. ex. koppar, tenn, bly, nickel, kobolt, bauxit osv. Detta är ett av skälen till att råvarorna får en allt större *politisk* betydelse.

Utskottet behandlar råvarufrågorna så att man tar upp tillgången, inventeringen av råvaror, och de utredningskrav som har ställts i det sammanhanget som en separat fråga. Man behandlar sedan i annat sammanhang frågan om samhällets inflytande och en demokratisk kontroll över våra råvaruresurser.

De frågor som diskuteras i näringsutskottets betänkande nr 26 är egentligen samma frågor som har diskuterats vid FN:s nyligen avslutade extra generalförsamling om råvarusituationen i världen. FN tar ett annat grepp på de här frågorna. Man gör en direkt koppling mellan frågan om råvarutillgången och nationernas suveränitet över sina råvaruresurser.

För någon vecka sedan antog man i FN en deklaration om en ny

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

internationell ekonomisk ordning. Det är ett långtgående dokument, som skiljer sig kraftigt från de tidigare ställningstaganden som världens nationer kunnat ena sig om, och det är uppenbarligen hotet från en rad internationella stora företag som har lett fram till en situation där man nu klart skriver fast att den fulla permanenta suveräniteten över naturresurserna och över alla ekonomiska aktiviteter är en viktig rätt för staterna. Nationalisering av företag och ekonomiska aktiviteter framställs i denna FN-deklaration som ett av uttrycken för den permanenta suveränitet som staterna måste ha över sina resurser. Det är inte minst råvarusituationen som är bakgrunden till denna deklaration. Det kan naturligtvis sägas att det här är en deklaration som staterna inte är tvingade att följa, att deklarationen inte ändrar grundläggande ekonomiska maktförhållanden osv. Men det råder ingen tvekan om att det är en väsentlig förskjutning av debattläget som denna deklaration innebär. Deklarationen kommer också att utgöra dagordning för de flesta internationella organ och konferenser under den närmaste tiden. Ett sådant här dokument hade varit helt otänkbart i FN för bara några år sedan. Det är en grundlig uppgörelse med den ekonomiska världsordning som för närvarande råder och som ju grundats på den liberala marknadshushållningsfilosofi som de borgerliga partierna t. ex. här i Sverige ansluter sig till.

Man erkänner också i FN-deklarationen producentstaternas rätt att sluta sig samman i producentorganisationer för att tillvarata sina intressen. Även detta är viktigt att ta fasta på. Hittills har det varit de stora multinationella bolagen som i hög grad kunnat utöva ett politiskt tryck på en rad nationer och deras politik. Sammanslutningar av producentländer kan öka nationernas möjligheter att hävda sig gentemot de multinationella företagen. I debatten har ibland oljeländernas producentsammanslutning framställts som ett slags hov i dramat omkring den internationella råvaruinflation som drabbar hela världen i dag. FN-dokumentet ger också på den här punkten en intressant nyansering. Det visar sig nämligen att den högkonjunktur för råvaror som vi för närvarande upplever och de kraftiga prishöjningarna främst kommer de utvecklade länderna till godo. Av de 20 råvaror vilkas priser ökade mest mellan 1970 och årsskiftet 1973-1974 var USA ledande exportör av 8 av dessa råvaror. Kanada var ledande exportör av ytterligare 3 råvaror och andra utvecklade länder, industriländer, av ytterligare 5 av dessa 20 råvaror. Av de 4 återstående råvarorna, där u-länderna var ledande exportörer, var en enda produkt, nämligen oljan, värd mer än 12 gånger så mycket som de övriga 3 tillsammans, nämligen kakao, sisal och kopra, dvs. ganska små råvaror.

Herr talman! Motionen 1497, som väcktes under den allmänna motionstiden, har en likartad utgångspunkt som FN-deklarationen, nämligen att råvaruförsörjningen allmer blir en politisk maktfråga och att det därför är viktigt att koppla samman frågan om råvaruinventering och utredningar som skall bedöma våra framtida råvaruresurser med frågan om samhälleligt inflytande över råvaruförsörjningen, särskilt då naturligtvis de råvaror som är mest strategiska: energiråvaror, olja.

I den debatt som följde i energikrisens spår sades ibland att vi

omedelbart borde socialisera oljeföretagen i Sverige för att lösa energikrisen. Det är naturligtvis uppenbart att en socialisering inte skulle ha hjälpt oss ur den *akuta* krisen, snarast skulle krisen ha förvärrats genom en sådan åtgärd. Vi skulle inte ha fått bättre tillgång på olja, snarare skulle vi ha utsatts för repressalier som skulle ha minskat vår oljetillgång. Den som tror något annat missbedömer och underskattar de multinationella företagen som en politisk maktfaktor. Men frågan om en nationalisering eller socialisering av oljeindustrin ter sig annorlunda sedd på längre sikt, bl. a. i perspektivet utav den FN-deklaration som just har antagits. För att belysa den långsiktiga frågan kan det finnas skäl att litet närmare titta på orsakerna till den oljekris som vi upplevde i vintras.

Världen över diskuteras för närvarande om den aktuella oljekrisen har en verklig eller en konstlad grund. I vilken utsträckning var krisen en politisk operation i syfte att nå bestående prishöjningar, där de multinationella företagen spelade den avgörande rollen? Denna fråga diskuterades särskilt livligt i USA mot en speciell bakgrund. Vissa delar av USA upplevde ju redan förra vintern, 1972–1973, före Mellersta Östernkriget en akut energikris med oljebrist och svårigheter särskilt för de s. k. oberoende bolagen. En stark opinion har ställt frågan om denna första "krisunge" var en generalrepetition från de internationella oljebolagens sida för denna vinters större aktion, som ju resulterat i prishöjningar vilka i många fall på kort sikt har närmat sig en fyrdubbling av tidigare priser. Motivet för dessa aktioner skulle främst – sade man i den amerikanska debatten – ha varit att möjliggöra de internationella oljebolagens omvandling från oljebolag till energibolag. I perspektivet av att oljetillgångarna inom överskådlig tid kommer att bli knappa skulle oljebolagen förbereda sig för att gå in på nya energiområden och utveckla nya energikällor. För detta krävs ett utomordentligt stort investeringskapital. Pengar till detta skulle kunna garanteras bl. a. genom de permanent högre oljepriserna.

Det är naturligtvis inte möjligt för en utomstående att med bestämdhet slå fast om oljebolagen med medvetna aktioner har tillskapat eller bidragit till de två vintrarnas oljekriser. Vad som emellertid *kan* fastslås objektivt är att de internationella oljebolagen faktiskt förbereder sin omvandling till energibolag och att de kan utnyttja de fortsatta prishöjningarna för detta. De stora oljebolagen har t. ex. redan skaffat sig kontroll över viktiga delar av reserverna av andra energiråvaror t. ex. uran, kol och naturgas. Där har de redan en stark kontroll.

Denna bakgrund tror jag är viktig för att bevisa att samma internationella bolag, som i dag kan använda oljan som ett ekonomiskt och politiskt vapen, i framtiden kan komma att utnyttja också andra och nya energikällor i liknande syfte, nämligen om de genom tekniskt och ekonomiskt försprång kan skaffa sig mer eller mindre monopolartad ställning också på dessa områden.

Energin torde i framtiden, särskilt i perspektivet av en brist i fråga om vissa energikällor, kunna spela en ännu större roll än i dag som politiskt påtryckningsmedel i världspolitiken.

Mot denna bakgrund blir det nödvändigt att ett land som Sverige, som är neutralt och som har ambitioner att föra en oberoende inrikespolitik,

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

måste söka skaffa sig en så stark kontroll som möjligt över sin energiförsörjning. I ett läge där energiproduktionen till följd av knapphet koncentreras till ett fåtal producenter med en allt starkare marknads-kontroll kan detta ske endast genom att man på längre sikt överför samtliga privata oljeproducerande företag — liksom övriga energiproducenter — i samhällelig ägo. Den kooperativa produktionsformen kommer naturligtvis därutöver också i framtiden att spela en viktig roll vid sidan av en statlig produktion. På kort sikt bör statsmakterna skaffa sig ökad insyn och ökat inflytande, med olika medel, i de privata företag som kontrollerar viktiga råvarutillgångar, både energiråvaror och andra, och man bör överväga former för ett ökat samhälleligt ägande. Denna frågeställning bör alltså kopplas till kraven på en inventering och kartläggning av våra framtida råvarubehov.

Herr talman! Utskottet berör inte närmare de ställningstaganden som den närmaste tiden är aktuella i internationella organ i dessa frågor. I motionen 1497 yrkas att Sverige skall ta initiativ till att på internationell basis finna lösningar på råvaruutnyttjandet som både tillgodoser producentländernas krav på rimliga och stabila priser och konsumentländernas intressen av kontinuerlig råvarutillgång. Detta är viktigt för att kunna förhindra en förödande konkurrens mellan de stora, rika konsumentländerna om råvarorna med osäkra verkningar på hela den internationella situationen som följd. En sådan konkurrens kan leda till extrema prishöjningar, som dels allvarligt och kanske varaktigt skadar det internationella valutasystemet, dels skulle ytterligare utarma de u-länder som är råvarufattiga.

I FN har nyligen Frankrike lagt fram förslag som på flera sätt påminner om de tankegångar som förts fram i motionen 1497. I det franska förslaget krävs att FN upprättar ett särskilt organ med uppgift att insamla information om råvarupriser, analysera råvarumarknaderna, fastställa referenspriser m. m. på råvaruområdet. Det är enligt min mening viktigt att Sverige aktivt engagerar sig för den här typen av krav, så att man kan finna multilaterala lösningar på problem som gäller råvarupriser och råvarutillgång.

Herr talman! Jag har inget yrkande utöver utskottets, eftersom utskottet i sin skrivning säger:

”Utskottet utgår från att regeringen kommer att ägna dessa frågor önskvärd uppmärksamhet och beakta de olika aspekter som berörs i motionerna.”

Det uttalandet syftar bl. a. på motionen 1497. Utskottets betänkande har emellertid främst berört frågan om en inventering av råvaruresurser, men jag förutsätter — och fattar anförandet av utskottets ordförande Ingvar Svanberg så — att utskottets uttalande innebär att också de övriga yrkanden som är ställda i motionen enligt utskottets mening skall beaktas av regeringen. Jag får mot denna bakgrund yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! I onsdags besökte chefen för USA:s atomenergikommission Dixie Lee Ray Sverige för deltagande i energirådets möte. Vid en

presskonferens på Arlanda fick hon ägna sig åt att bemöta argument från kärnkraftens motståndare.

Herr talman! Jag skall inte ägna tid åt att återge vad som meddelades i pressen från den konfrontation som uppstod mellan kärnkraftens motståndare och fru Lee Ray. Den intresserade har ju möjlighet att ta del av tidningarnas referat från denna sammankomst. Men låt mig i anslutning till dagens debatt fästa kammarens uppmärksamhet på fru Lee Rays uttalande om människornas rädsla för det okända och orsakerna härtill. Jag skall inte heller i den delen in extenso återge vad hon har sagt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på det som hon särskilt underströk och som jag tycker får stå som en sanning för framtiden, nämligen följande: "Allmänhetens okunnighet är kärnkraftens svåraste problem."

Jag har upplevt detta inte minst när det gällt att försöka på ett begripligt sätt redogöra för dessa frågor i samband med energiförsörjningen i vårt land. Det är utan tvivel alltid svårt att för en bred allmänhet förmedla kunskap om tekniskt invecklade problem. Man måste väl ändå konstatera att tekniken på detta område är synnerligen komplicerad. Inte minst gäller det när det uppstår diskussion om kärnkraftens användning för energiframställning. Det kan inte hjälpas att man har en känsla av att när man tar ordet kärnkraft i sin mun kommer folk i första hand att tänka på bomben i Hiroshima. Teknikernas språk är därtill svårt att göra begripligt för en bred allmänhet. Den som under närmare 30 år nära nog dagligen har tvingats till att försöka tillgodogöra sig teknikernas terminologiska språk måste ändå säga sig att det för en politiker är en av de främsta uppgifterna att försöka förmedla detta språk till allmänheten på ett begripligt sätt.

Herr talman! Jag har begärt ordet främst i anledning av fru Hambræus' motion nr 1125. Enligt utskottets betänkande refereras i motionen vissa nya uppgifter om kärnkraftens olämplighet. Jag vill därför redan från början slå fast att fru Hambræus' "nya" synpunkter i huvudsak baseras på tendentiöst gjorda och sammanställda citat ur gamla, ja, i ett fall upp till 17 år gamla, rapporter.

I sin motion anger fru Hambræus i sex punkter argument mot kärnkraften och för sitt förslag om lagstiftning mot drift av Oskarshamn 1 och Ägesta. Låt mig i tur och ordning kommentera dessa punkter.

1. WASH 740, som utkom 1957, har i svensk översättning titeln "Teoretisk sannolikhet för och konsekvenser av en större olycka i stora kärnkraftverk". Det är helt meningslöst att ur denna skrift återge enbart beskrivningen av konsekvenserna av en olycka utan att tala om sannolikheten. Denna anges i WASH 740 t. ex. på så sätt att risken för en amerikan att dödas genom en reaktorolycka under ett år är en på 50 miljoner, medan risken att han skall dödas i en trafikolycka är en på 5 000.

WASH 740, som enligt fru Hambræus ger "nya synpunkter på kärnkraftens olämplighet", publicerades alltså 1957 och betraktas nu av AEC och i övrigt inom expertkretsar som alltför primitiv, i det att den ej tar tillräcklig hänsyn till sannolikheter och fysikaliska realiteter. En ny studie har av AEC beställts hos professor Norman Rasmussen, MIT. Denna beräknas bli publicerad i juni 1974.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

2. Det är riktigt att om ett av de allra största rören i det primära kylsystemet går helt av eller om reaktortanken rämnar, krävs att ett av de två hårdstrilsystemen fungerar för att man hundraprocentigt skall kunna garantera att inga väsentliga aktivitetsmängder skall spridas till omgivningen. De båda hårdstrilsystemen är oberoende av varandra.

Det refererade rörbrottet i Indian Point i norra utkanten av New York City berörde icke reaktorns kylsystem utan sekundärkylsystemet, som inte innehåller någon aktivitet. De två mindre rörbrotten i Oskarshamn avsåg rör ingående i turbinanläggningen.

AEC:s uttalande att frånvaron av skada för allmänheten hittills är "till största delen ett resultat av tur" är lösryckt ur sitt sammanhang och som fristående helt missvisande.

ROE-69-9, varifrån citatet är hämtat, publicerades 1969. Inte heller här är det sålunda fråga om någon ny information.

3. Till citatet från dr Eklund — "Om kraftreaktorer bleve föremål för krigshandlingar skulle det leda till otänkbara konsekvenser — — —" — kan läggas följande fortsättning: "Detta är för övrigt också fallet om de hundratal örlogsfartyg, som nu drivs med kärnkraftreaktorer, började attackera varandra".

Om avsikten är att genom sabotage eller krigshandling sätta produktionen ur spel för att därmed tvinga oss till underkastelse, finns betydligt enklare åtgärder än att åstadkomma sådan skada på ett kärnkraftverk att aktivitet kommer lös. En fiendes önskan torde också vara att så snabbt som möjligt taga ett erökrat område i besittning och få dess näringsliv att börja arbeta för sig. Spridning av radioaktivitet är inte en lämplig åtgärd för att nå detta syfte.

4. Fru Hambræus har klippt valda delar ur Svenkes artikel i Reaktorn och därefter blandat om dem på sådant sätt att de får av fru Hambræus avsett innehåll. Fru Hambræus framför som argument mot Svenkes påstående, att tekniken med vätskeformig förvaring är välkänd, att läckage inträffat från sådan förvaring i Hanford i USA. Detta är beklagligtvis sant. Det må dock framhållas att det här rör sig om avfall från den militära kärnenergiverksamheten. Utläckt vätska har trängt ned i marken. Enligt ansvariga amerikanska säkerhetsmyndigheter finns det dock ingen risk för att den sprider sig mer än vad som skett eller att den skall komma i beröring med grundvatten.

Anledningen till att tekniken att överföra flytande avfall i fast form endast är "relativt väl utvecklad" består huvudsakligen däri att man icke har erfarenhet av drift i kommersiell skala under längre tid. Sådan erfarenhet kan man endast få genom att driva ett kommersiellt kärnkraftsprogram med åtföljande avfallshantering under ett antal år. Tekniken med avfallsförvaring är i och för sig enkel. Problemet är den långa tid som erfordras. Aktiva insatser kan krävas under 100 år och därefter passiva insatser, som består i att folk avhåller sig t. ex. från att bereda sig tillträde till det bergrum där avfallet deponerats.

Inte heller på denna punkt har något nytt framkommit sedan riksdagsbehandlingen 1973. I denna fråga bör AKA-utredningen avvaktas.

5. Plutonet från kärnkraftverken är olämpligt för vapenändamål. Det gäller inte enbart att stjäla det utan framför allt att bygga upp de

anläggningar som erfordras för att överföra det i vapenkvalitet. Uppgiften i Svenska Dagbladet den 20 januari 1974, att "dessa livsfarliga ämnen lagras bakom trasiga stängsel och olåsta dörrar", som refereras i motionen, är skrämmande om det nu verkligen skulle röra sig om vapenplutonium. Jag har inte haft möjlighet att kontrollera den uppgiften. Men jag vill säga att "kraftverksplutonet" däremot står under internationell kontroll av FN:s atomenergiorgan, IAEA.

6. Frågan om bridreaktorn har ingen relevans för bedömning av den aktuella frågan om nuvarande reaktors säkerhet. Det må dock noteras att bridreaktorn icke, som påstås i motionen, producerar mer aktivitet än lättvattenreaktorn. Snarare är det så att den producerar något mindre aktivt avfall per producerad kilowattimme elektricitet, detta tack vare högre verkningsgrad. Det är riktigt att bridreaktorn producerar mer plutonium än lättvattenreaktorn, men bridreaktorn måste i sin nuvarande utformning ha en initialhärd av plutonium. Bridreaktorerna torde icke producera tillräckligt med plutonium för att åstadkomma denna initialhärd, men de kan med fördel få hjälp med plutonium, producerat i lättvattenreaktorer, som kan klara sig utan att bildat plutonium återmatas.

Som kommentar till vad som i motionen sägs om Oskarshamnsverkets tillgänglighet må följande noteras. Aggregat 1 var i provdrift 1972. År 1973 var tillgängligheten under den tid planlagd revision ej pågick 67 procent för kraftverket som helhet. Reaktorsystemets tillgänglighet var 91 procent och turbinsystemets 72 procent. 14 stopp med sammanlagt 3 238 timmars varaktighet förorsakades direkt av turbinen och 1 stopp om 64 timmar av reaktorn. Stoppen berodde sålunda i främsta rummet på fel i kraftverkets konventionella delar — delar som återfinns i alla värmekraftverk. Tillgängligheten 1973 motsvarar i förväg ställda förväntningar för driftåret. Turbinsystemet i Oskarshamn 1 är av samma typ som i det oljeeldade kraftverket i Stenungsund, där man också under de inledande driftåren hade stora problem med turbinernas tillgänglighet. För Oskarshamn 2 samt de båda aggregaten i Barsebäck användes samma turbintyp som i det oljeeldade kraftverket Karlshamn. Dessa senare turbiner har uppvisat god tillgänglighet.

Att göra som Ralph Nader enligt motionen gjort — plocka ut fem reaktorer och dra slutsatser baserade på drifterfarenheterna från dessa — är statistiskt meningslöst.

De 60 procents tillgänglighet som professor Bryan McHugh redovisar för samtliga kärnkraftverk får ses mot bakgrund av att flera av dessa varit i drift enbart en kort tid.

Elkraftstillskottet från Oskarshamnsverket 1 juli 1973--1 april 1974 uppgår till 1 765 000 000 kWh. Om motsvarande produktion skulle ha skett i oljekraftverk hade härför åtgått ca 400 000 ton olja. Även med den enligt fru Hambraeus dåliga tillgängligheten inbesparades sålunda en väsentlig kvantitet olja under vinterns kris.

Herr talman! Detta är några kalla fakta som jag har velat tillföra dagens debatt i anledning av fru Hambraeus' motion med tanke på den upplysningskampanj som skall bedrivas i samband med den studieverksamhet statsmakterna signalerat när det gäller vår framtida energiförsörj-

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

ning. Inget annat har varit avsikten än att tillföra debatten detta faktamaterial, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Nu befinner jag mig i den situation som en icke-tekniker alltid befinner sig i när hon eller han skall diskutera med en tekniskt insatt person. Jag brukar alltid se till vid debatter att jag inte är i det läget att jag saknar tekniker vid min sida som kan ställa de tekniskt relevanta följdfrågor som behövs för att bemöta en teknikers argument. Jag vill ändå ta upp några av de saker som jag snabbt kunde notera.

Min motion gicks igenom punkt för punkt, och det första jag hörde var att man menar att WASH 740 ju är 17 år gammal, medan jag skulle ha sagt att denna studie ger nya synpunkter. Det har jag inte påstått i min motion. Jag vet att studien är gammal. Jag vet också att en expert har sagt att förmodligen är det ännu farligare nu, om man skulle göra motsvarande beräkningar, därför att reaktorerna i dag är betydligt större än dem man hade när beräkningarna i WASH 740 gjordes.

Det är riktigt att jag bara citerade några meningar av vad Sigvard Eklund framfört, men jag tycker inte att hans synpunkter talar mera för kärnkraften i och med att han säger att det också skulle vara en risk om atomubåtarna drabbade samman.

Det enkla grundläggande faktum som jag bygger min ståndpunkt på är att radioaktivitet bildas i stora mängder när vi klyver atomer för att åstadkomma atomenergi. Alla är överens om att radioaktivitet är ett fruktansvärt farligt ämne. Skall vi kunna skydda oss måste alla tekniska lösningar klaffa. Radioaktiviteten måste hållas isolerad ända tills den avklingar.

Detta är, såvitt jag förstår, ett argument som inte på något sätt kan bestridas. Allt måste helt enkelt fungera i någon sorts teknokratiskt paradis, där mänskliga faktorer inte tillåts störa tillräckligt mycket i alla fall.

Det har också sagts att de läckage som förekommit i Hanford och som jag berört i min motion behöver man inte bry sig om, för där gällde det radioaktivt avfall från militära atomklyvningar. Jag kan inte se att sådan radioaktivitet skall vara mindre farlig än den som kan komma från kommersiella reaktorer.

Sanningen är ju den att vi ännu inte har så mycket avfall från kommersiella reaktorer. Dr Dixy Lee Ray sade inför energirådet häromdagen att ännu hanterar man över huvud taget inte avfall från kommersiella reaktorer i Amerika. Men vi räknar ju med en mycket, mycket stark utbyggnad av den kommersiella kärnkraften i framtiden, och det är därför som detta är ett allvarligt problem.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga den här diskussionen.

Det verkade som om fru Hambraeus uppfattade mig som tekniker, men jag är lekman på området. Jag vill emellertid gärna erkänna att jag har haft tillfälle att följa resonemanget med teknikerna från början av

diskussionerna på 1950-talet. Vad jag vill säga och stryka under är att vi här inte skall framställa dessa ting på ett oriktigt och ohederligt sätt. Och det är ju ändå så, fru Hambraeus, att i den motion det här gäller är en hel rad uttalanden av kända experter vinklade. Varför inte återge uttalandena i den form och på det sätt som experterna har givit uttryck för sina meningar i sammanhanget?

Sedan må fru Hambraeus och jag ha helt delade meningar om huruvida vi skall använda oss av kärnkraft eller inte. Det viktiga tycker jag är att vi inte framställer fakta på ett felaktigt sätt när vi diskuterar dessa frågor. Vad jag tidigare anförde till kammarens protokoll var ett dokument i det stycket för att belysa den metod som fru Hambraeus använt sig av i sin argumentering.

Nu säger fru Hambraeus att man ännu inte har tagit hand om så mycket avfall och att man därför saknar erfarenheter. Det håller jag med henne om. Men där får vi lita till de sakkunniga och deras bedömningar.

Jag tycker att denna diskussion i vissa stycken är lika ofruktbar som om politikerna skulle ge sig till att diskutera hur våra läkare skall hantera vissa svåra sjukdomar, t. ex. cancer. Tänk om vi här skulle uttala oss om det och då använda oss av samma metodik, alltså att stympa och vinkla uttalanden av experter på området.

Herr talman! Jag avser inte att gå in i någon närmare debatt om dessa ting.

Fru HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill på det bestämdaste bestrida att jag här har citerat några experter på ett ohederligt sätt. När jag träffar dessa experter tar jag ofta fram citaten och frågar om detta är missvisande eller om det är fakta som de kan stå för. Och vid inget tillfälle har de förnekat att detta är fakta. Visserligen är det synpunkter som de inte själva brukar dra fram och poängtera, men det är dock fakta som de står för.

Då anser jag inte att det här är fråga om någon ohederlig vinkling.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till mitt tidigare anförande här i kammaren.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag tänker här inte gå in i denna sista del av debatten, och inte heller har jag för avsikt att stimulera till en ny och omfattande debatt kring energiproblemen. Jag vill bara göra ett par kommentarer och lämna några upplysningar.

Det betänkande som näringsutskottet här har presenterat innehåller en utomordentlig recit som ger en redovisning av läget just nu. Den redovisningen pekar klart på att det underlagsmaterial som vi måste ha för att kunna lägga fram förslag om ett energiprogram 1975 kommer att kunna presenteras under de närmaste månaderna. Då får vi också tillfälle att föra en fri och öppen debatt, grundad på ett så långt möjligt riktigt och sakligt underlagsmaterial. Och inte minst kommer detta att ge oss tillfälle att diskutera alternativa frågor. De prognoser som energiprognos-

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

utredningen arbetar med kommer då att ge oss besked om vad som behövs om vi vill öka vår elkonsumention med 8, 5, 2 eller 3 procent eller om vi väljer nollalternativet. Det kommer att visa vilka problem vi då ställs inför. Det kommer också att vara av utomordentligt värde för oss alla att få de beskeden.

Det är också klart att vissa delar av energifrågan har vi anledning att arbeta snabbare med än med det program som vi syftar till att lägga fram 1975. Jag tänker då närmast på oljehantering. Det är klart att vi alla har blivit mer eller mindre omskakade av vad vi upplevde. Det har rests anspråk på aktivitet, inte minst från statens sida — inte bara från de partiets sida som har uppfattningen att ett aktivare samhällsengagemang är angeläget; också andra grupperingar i vårt samhälle har här ställt krav på en starkare medverkan från statens sida. Vi har under hand upplyst om att vi när det gäller oljeförsörjningen och raffinaderiutbyggnaden är inne i ett utrednings- och behandlingsarbete, vilket eventuellt kan innebära att vi kan presentera förslag redan under hösten. Under alla omständigheter hoppas jag att vi skall kunna lämna en redovisning för detta arbete inom de närmaste månaderna. Frågan om oljeimporten och ett eventuellt oljeimportsbolag är en av de stora och väsentliga frågorna i detta sammanhang. Utan att det är klart, från vilka länder vi kan få olja, har vi inte mycket att bygga raffinaderier och petrokemisk industri på.

Eftersom en av motionerna behandlar frågan om kolbaserade energiverk, som skulle kunna vara ett alternativ i sammanhanget, vill jag som en upplysning säga att vi i anslutning till besök i Polen och där förda diskussioner fått erbjudande att köpa elektrisk energi från ett i Polen beläget, kolbaserat energiverk. Det är färdigt, och produktionen har nu kommit i gång. Det är möjligt att vi därifrån skulle kunna importera elektrisk energi i en omfattning som ungefärligen svarar mot energiproduktionen av en kärnkraftreaktor. Men jag vill gärna säga att enligt de offerter som lämnats blir det här dyrt i jämförelse med de priser som vi i dag betalar för vår elektriska energi. Därför vågar jag i dag inte ha någon uppfattning i frågan om det kan visa sig vara ekonomiskt rimligt att godta den offert som lämnats. Jag kan inte tänka mig att vi skulle kunna åstadkomma en billigare produktion genom att placera ett sådant energiverk i vårt eget land och importera kolet, exempelvis från Polen. Men det pågår som sagt förhandlingar. Ett anbud vi fått prövas av Vattenfall och Sydkraft. Vi kommer inom kort att få besök av Polens vice premiärminister, och vi räknar med att vi under det besöket skall kunna fortsätta förhandlingarna.

Sedan skall jag bara göra en liten kommentar till kärnkraftsdebatten. Utskottet skriver att den nuvarande kärnkraftsproduktionen i landet är omgärdad av rigorösa säkerhetsbestämmelser och bör fortgå. En betydande majoritet i utskottet — och även i riksdagen, hoppas jag — står bakom detta uttalande. Den debatt som herr Sjönell har fört förstår jag inte. Riksdagen gjorde sitt bestämda uttalande i fjol. Vi följer det uttalandet, och några nya beslut om en utbyggnad av kärnkraften har vi inte tänkt presentera, annat än eventuellt i samband med förslaget 1975.

Det skulle naturligtvis kunna vara av visst intresse att granska vad fru Hambracus' förslag att stoppa kärnkraftsproduktionen skulle innebära.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Vi har aggregaten i Ågesta och Oskarshamn i gång, och vi kommer i sommar och i höst att få, i gång ytterligare några aggregat: Oskarshamn 2 och Ringhals 1 och Ringhals 2. Om vi skulle besluta i överensstämmelse med det förslag som fru Hambraeus står bakom — förslaget att nu stoppa kärnkraftsproduktionen — får vi svårigheter att få fram den delenergi som vi förbrukar under det närmaste året. Vi får ett underskott på 1/2–1 procent. Skulle vi råka ut för torrår kan vi få ett underskott på upp till 2 1/2 procent. Men avsikten måste då vara att vi skulle ersätta den produktionen med produktion i våra oljekraftverk, som vi använder vid toppbelastning osv. Vi har räknat fram att den kostnad vi skulle dra på oss under det år vi i så fall skulle stoppa kärnkraftsproduktionen ligger mellan 700 och 800 miljoner kronor. Det är vad ett års stopp i den produktion vi har i gång och kommer att få i gång under den allra närmaste tiden medför i merkostnad. Jag är inte säker på att fru Hambraeus har tänkt sig in i dessa ekonomiska konsekvenser. Fru Hambraeus lever i en förhoppning om att vi på andra vägar skulle kunna minska konsumtionen.

Vilka vägar är det? Det skulle i så fall vara att återgå till någon form av ransonering, som vi av nödvång haft under den vinter som gått, eller att åstadkomma någon form av frivillig begränsning. Vi skulle naturligtvis då ställas inför svårigheter av både ekonomisk och administrativ art.

Jag vill också i sammanhanget, liksom fru Hambraeus, vända mig mot herr Jörn Svenssons uttalande om de myndigheter som har att handlägga dessa frågor. De utpekas av honom som de som drivit fram den ohämmade energikonsumtionen. Den utveckling som vi upplever i vårt land, med en ständigt växande konsumtion av energi, har vi själva påverkat; och vår industri har byggts ut, rationaliserats och effektiviserats med vår växande energiproduktion som underlag. Myndigheterna har haft att anpassa sig och ställa in sig efter de önskemål som vi har haft i fråga om utbyggnaden av vårt samhälle — det som vi har kommit att grunda vårt välstånd på. Det är mycket möjligt att vi tvingas fram till begränsning också av vår välståndsutveckling på grund av vad som inträffat på energisidan, och det blir en sak som vi får överväga. Men att försöka lägga skulden på dem som har att handha uppgiften att se till att vi får fram nödvändig energi är att snedvrida den här debatten, och det tycker jag inte är rimligt.

Låt mig till sist, herr talman, säga några ord om energiprognosinstitutet. Det har väckts motionsförslag om att vi nu skall inrätta ett energiinstitut, och bakom reservationen i frågan står de tre borgerliga partierna. Jag vill gärna erinra om att förslag har väckts av folkpartiet i Nordiska rådet om att vi på nordisk basis skulle inrätta ett sådant institut. Det övervägs nu. Det vore felaktigt om vi tog ett nationellt beslut samtidigt som vi i Nordiska rådet är överens om att pröva möjligheten att gemensamt skapa ett nordiskt sådant institut.

Låt mig till sist också säga, när det gäller ett energiinstitut i Sverige, att vi nu har tagit vara på ett initiativ från Ingenjörsvetenskapsakademien och tekniska högskolan om att skapa s. k. energicentra. Det är möjligt att vi kan skapa ett par sådana, och där kommer vi att få de forskare och utvecklingsarbetare samlade som är nödvändiga för sådana institut. Innan

vi avgör frågan om ett nationellt institut — låt oss avvakta vad som sker i Nordiska rådet och i det utredningsarbete som pågår vid tekniska högskolan.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! I motionen 131, som behandlas i det här sammanhanget, påtalas behovet av att regeringen tar initiativ till omedelbara överläggningar med de berörda kraftproducenterna i Indalsälven för att få till stånd en snar utbyggnad och modernisering av ett antal kraftverk nedströms Östersund i Jämtland. Dessutom föreslår vi att förutsättningarna för byggande av pumpkraftverk i älvens nedre del undersöks.

De här utbyggnaderna skulle leda till en betydande kapacitetsökning samtidigt som synnerligen välbehövliga arbetstillfällen skulle skapas i en svårt drabbad avfolkningsbygd.

Vattendragen i det aktuella området är av stort intresse för friluftslivet och lättåtkomliga för många människor, och den föreslagna utbyggnaden skulle knappast påverka vare sig friluftslivet eller miljön. Jo, i ett väsentligt avseende skulle en utbyggnad komma att påverka miljön: en välbehövlig sysselsättningsökning skulle göra det möjligt att bibehålla bygdens olika serviceorgan; ett funktionsdugligt samhälle och en god boendemiljö skulle bevaras. Detta följer med en utbyggnad, men om den uteblir är utvecklingstrenden i bygden dyster.

De i motionen aktualiserade utbyggnadsmöjligheterna gäller redan väsentliga verk. Problemet med dessa är att deras kapacitet inte medger att vattenflödet fullt ut tillvaratas. Man måste således släppa förbi betydande mängder vatten utan att de utnyttjas för kraftproduktion. För ett antal år sedan upphörde också timmerflottningen i Indalsälven. Ett vägande skäl var då att vattnet behövdes för kraftproduktion, men den vattenbesparingen kan enligt uppgift inte utnyttjas med nuvarande utbyggnadstakt. En utbyggnad enligt motionen skulle i endast obetydlig grad påverka dämmningsnivån och sannolikt inrymmas i de vattendomar som redan finns. I stort sett skulle utbyggnaden leda fram till ökad lagring nattetid och snabbare genomströmning under dagtid, då förbrukningen är större.

Den skisserade utbyggnaden kan leda till en mycket stor kapacitetsökning och en betydande sysselsättningsökning i området. Som jag tidigare nämnt är befolkningsutvecklingen dyster i området. Åtskilliga framstötningar har gjorts från kommunalt håll för att få denna utbyggnad till stånd. Det är dock ett flertal olika ägarintressenter i älven, och en samordning måste till för att nå upp till den kapacitetsökning som är möjlig. Det är därför nödvändigt att regeringen tar initiativ till omedelbara överläggningar för att få till stånd utbyggnaderna. Förutsättningarna för byggande av pumpkraftverk har bedömts vara goda i Indalsälvens nedre del, beroende på de stora nivåskillnaderna mellan älvens yta och de höga bergen vid sidorna.

Nu säger utskottsmajoriteten att ett bättre utnyttjande av energitillgångarna i de vattensystem som redan tagits i anspråk för kraftproduktion är ett viktigt inslag i energipolitiken. Men utskottsmajoriteten drar inte den naturliga slutsatsen, nämligen att man då också skall se till att

den åsikten leder fram till resultat. Man nämner heller inte speciellt mycket om förutsättningar för och utredning om pumpkraftverk i den nedre delen av älven.

Här säger utskottets ordförande att i sak är vi ense. Men om utskottsmajoriteten är ense med motionärerna i sak, varför skall man då vänta på resultatet av utredningar? Här måste det till förhandlingar mellan de olika ägarintressena och en uppgörelse om hur man skall gå till väga ett utbyggnadsprogram helt enkelt. Vad vi behöver är energi och sysselsättningsmöjligheter. Men därför behöver vi inte vänta på utredningar, utan vi bör skrida till verket innan alltför stora värden går till spillo.

Reservanterna anser det riktigt att utnyttja den redan utbyggda Indalsälven för kraftproduktion i större utsträckning och drar därmed också, tycker jag, den riktiga slutsatsen, nämligen att något skall göras, och föreslår att riksdagen uttalar sig för att regeringen omedelbart tar initiativ till överläggningar med de berörda kraftproducenterna i enlighet med vad som föreslagits i motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 6, som är fogad till betänkandet.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Låt mig säga några ord i anslutning till reservationen 6 beträffande kraftproduktionen i Indalsälven. Jag kan i långa stycken instämma i vad herr Stjernström nyss anförde. Han har dock utelämnat en del aspekter som jag skall återkomma till.

Inledningsvis vill jag med tillfredsställelse konstatera att de borgerliga partierna skriver fast att befintliga kraftstationer i nedre Indalsälven bör byggas ut. De borgerliga partierna, det socialdemokratiska partiet och såvitt jag förstår ansvariga statsråd i regeringen är alltså överens.

Jag har själv i olika sammanhang ställt samma krav som motionärerna och reservanterna nu ställer. Därmed har jag inte sagt att jag kan stödja reservationen - jag kan inte göra det av samma anledning som utskottet har när det avstyrker motionen, nämligen att vi skall avvakta Sehlstedtska utredningens betänkande.

Om man ser enbart till Indalsälvens eget vattenflöde är situationen den att den ekonomiska vinsten av utbyggnad i flertalet berörda kraftverk är mycket tveksam. Men förhållandet blir helt annorlunda om man kan magasinera och ta till vara biflödet Ammerälvens vattenresurser. Enligt många experters bedömande skulle det avsevärt förbättra lönsamheten och höja kapaciteten av utbyggnaden för de omtalade kraftverken i Indalsälven. Envisa rykten säger att utredningen också har tagit upp dessa förhållanden. Och det verkar helt uteslutet att utredningen inte skulle ha berört Indalsälvens beroende av Ammerälven både från kapacitetssynpunkt och från naturvårdssynpunkt. Ett är dock klart, nämligen att Ammerälvens vatten är direkt beroende av kapacitetsutbyggnaden i befintliga kraftverk i Indalsälven.

Samtidigt får jag konstatera att om Ammerälven kommer att beröras får vi en mycket intensiv naturvårdsdebatt. En sådan måste nämligen föregå ett eventuellt beslut om utbyggnad.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

Energiförsörj-
ning m. m.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Eftersom jag fattar reservanternas skrivning så, att man begär överläggningar och ställningstaganden omedelbart utan att Ammerälvens roll förs in i besluten kan jag inte stödja reservanterna.

Det skulle enligt min mening vara oklokt att redan nu besluta sig för utbyggnader i Indalsälven, om det kommande betänkandet från Schlstedtska utredningen skulle visa att man utan alltför stora miljöingrepp kan använda Ammerälvens vatten och därmed göra utbyggnaden mera lönsam och mer kraftproducerande. Dessa två älvars utbyggnad måste enligt min mening prövas i ett sammanhang, i synnerhet som man väntar att utredningsbetänkandet skall avlämnas om endast någon vecka.

Om reservationen hade tagit upp dessa aspekter skulle jag utan vidare ha kunnat stödja den. Utskottsmajoriteten har i likhet med mig ansett att utredningens betänkande bör avvaktas. I sak föreställer jag mig att det inte skiljer något väsentligt mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar. Och jag anser, herr talman, att det måste vara en lapsus från utskottsledamöternas sida att de inte har kunnat skriva ihop sig i denna fråga. Jag beklagar det.

Låt mig slutligen deklarerat att vi socialdemokrater anser att möjligheten att bygga ut kraftverken i Indalsälvens nedre lopp bör utnyttjas. Vi vill samtidigt pröva de ökade möjligheter som Ammerälven kan ge. Vi ansluter oss dock inte reservationslöst till en utbyggnad av Ammerälven. Först vill vi veta miljökonsekvenserna och ställa dem mot de ekonomiska konsekvenserna och energiutbytet.

Jag utgår från att dessa frågor kommer att prövas av regeringen så snart utredningsbetänkandet skapat klarhet i de frågor som i dag är ouppklarade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vad utskottet hemställt.

I detta anförande instämde herrar Wikner, Forslund och Stadling (samtliga s).

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! I morgon för ett år sedan hade vi en liknande debatt. Ungefär samma förslag prövades då. Herr Lindberg hade riktat en interpellation till industriministern, och han fick svar vid det tillfället. Han var dock enligt protokollet inte speciellt nöjd med svaret. Han bad t. o. m. att industriministern skulle ompröva sin inställning till utbyggnaden av Indalsälven enligt det här mönstret. Han önskade nämligen då att utbyggnaden skulle komma till stånd, och vid voteringen lade herr Lindberg ned sin röst. Nu har industriministern tydligen inte omprövat sin inställning, utan det är herr Lindberg som sedan i fjol har gjort det.

Herr Lindberg säger i dag att det skulle vara oklokt att kräva att regeringen redan nu tar itu med dessa förhandlingar. Jag har kanske inte fullt så stor tilltro till regeringen som herr Lindberg, men min tilltro till regeringen är tillräckligt stor för att jag hoppas att den kan föra dessa förhandlingar på ett ganska riktigt sätt. Det är mycket viktigt att förhandlingarna kommer till stånd, så att denna utbyggnad kan komma till utförande. Det hade kunnat ske för ett år sedan, och nu har, som jag ser det, ett år gått till spillo. Det är nu tid att fatta detta beslut.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig konstatera att herr Stjernström har alldeles rätt när han säger att jag för ett år sedan ansåg att dessa förhandlingar omedelbart borde tas upp. Men under det gångna året har jag fått informationer om sakförhållandet vilka gjort att jag måst ompröva min inställning. Jag anser mig inte vara sämre karl för att jag låter fakta påverka mitt ställningstagande.

Herr Stjernström kan vara lugn! Eftersom de borgerliga partierna och socialdemokraterna anser att detta skall provas, bör det finnas en betryggande majoritet för att det blir en sådan prövning.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till herr Stjernström: Tycker Ni att det är sakligt att i dag besluta att bygga ut Indalsälvens kraftverk när vi kanske om några veckor får reda på att ett införande av Ammerälvens vatten i sammanhanget kan leda till betydligt större kraftverksutbyggnader? Bör man inte avvakta det beskedet innan man tar slutgiltig ställning? Det är endast på den punkten som herr Stjernström och jag skiljer oss åt.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg säger att han fått del av fakta och att det är därför han ändrat uppfattning. Jag skulle snarare tro att det är det förhållandet som påverkat herr Lindberg att han nu befinner sig i ett sådant läge att han skulle tvingas rösta emot sin egen regering, och det är ju inte speciellt roligt. Det är väl sådana fakta som tillkommit!

Sedan säger utskottets ordförande att vi i sak är överens. Är man i sak överens, då är det ju bra! Är utskottet överens med motionärerna tycker jag att man borde ha tillstyrkt motionen i stället för att, som utskottsmajoriteten gör, avstyrka den.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stjernström tror inte på att jag skulle ha kunnat inhämta ytterligare fakta i detta ärende. Jag har aldrig gjort anspråk på att vara så sakkunnig i de olika frågorna att jag inte kan få dem ytterligare belysta. Och så har skett i detta fall!

Nu tror herr Stjernström att min omprövning beror på att jag inte vill gå emot regeringen och utskottskamraterna. Jag talar med utgångspunkt från vad jag vet, medan herr Stjernström talar med utgångspunkt från vad han tror. Där har vi ytterligare en punkt som skiljer oss åt.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Bara några synpunkter i dagens energidebatt.

Störningarna i oljeleveranserna hösten 1973 har aktualiserat frågan om vår beredskap på bränsleområdet. Det förhållandet att vi under lång tid använt olja i stor utsträckning har bl. a. försvårat möjligheterna att gå snabbt över till inhemskt bränsle, t. ex. ved och torv. Att denna utveckling har varit till nackdel för vår bränsleberedskap torde vara ostridigt. Det finns därför anledning att, trots att den akuta oljekrisen är övervunnen, med stöd av vunna erfarenheter vidta åtgärder syftande till att göra oss mindre beroende av oljeimport i framtiden. Det synes som

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

om mycket – inte minst ur samhällsekonomisk synpunkt – talar för att vi bättre än vad som nu sker bör utnyttja de tillgångar som finns i inhemskt bränsle. Bl. a. bör ved och torv utnyttjas. Det kan inte vara ur samhällsekonomisk synpunkt riktigt att avfallsved, som kunde användas, får ruttna ner i skogarna och att torvmossarna ej tas i anspråk. Samtidigt importerar vi olja utifrån och gör oss mer och mer beroende av importerade bränslen för uppvärmning, vilket helt naturligt försämrar vår valutareserv.

Som jag har framhållit i motionen 48 bör torven utgöra ett värdefullt komplement till vår övriga bränsleförsörjning. Omfattande tillgångar finns i våra mossar, främst naturligtvis i norra Sverige. För att kunna utnyttja dessa på ett rationellt sätt fordras det emellertid forsknings- och utvecklingsarbete. Tyvärr kan det konstateras att vad gäller torvens användande som energikälla har man i Finland kommit betydligt längre än i vårt land. Sålunda har man i Finland, närmare bestämt i Kuopio, ett kraftvärmeverk som till huvudsaklig del eldas med torv, och i Uleåborg uppför man nu ett torvkraftverk. Såvitt jag vet finns det inte i vårt land något dylikt kraftverk. De erfarenheter som har vunnits i Finland rörande torvens användande som bränsle till kraftvärmeverk bör kunna omsättas även i vårt land.

Herr talman! Även om utskottet har avstyrkt motionen 48, dristar jag mig förmoda att i framtida energiplanering kommer torven in som en viktig energikälla i landets bränsleförsörjning, varför de synpunkter som jag framfört i motionen därmed kommer att beaktas.

Fru SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i den här debatten, hur intressant ämnet än är. Men eftersom jag har ett förflutet i en av de delfrågor som diskuterats, nämligen när det gäller förslaget att förlägga ett oljeraffinaderi till Bergslagsområdet, blev jag faktiskt glad då jag hörde utskottets ordförande herr Svanberg poängtera att den frågan finns med i utredningsarbetet. Redan år 1972 motionerade jag tillsammans med de andra socialdemokratiska ledamöterna på Dalabanken om den frågan.

Våra motiv var just de sysselsättningssvårigheter som vi har inom vårt län, men vi ville också tillförsäkra de tunga industrier som är lokaliserade till Bergslagsområdet energitillgångar till rimliga kostnader. Herr Green har sedan dess fått ett positivt svar från industriministern Johansson, den 19 mars 1974, på en enkel fråga om planeringen för ökad raffinaderikapacitet. Enligt en av de föreliggande motionerna vill man besluta redan i dag just i den frågan. Men som motionär från ett tidigare tillfälle är jag väl medveten om att den fråga som vi väckte 1972 måste bli föremål för en utredning, där den tas in som en delfråga i ett större sammanhang. Såväl våra krav som våra länsförhållanden är ungefär likartade sedan 1972, och därför hoppas jag att de motionsyrkanden som vi då framställde skall bli beaktade i framtiden.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1.1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	154
Nej	—	154
Avstår	—	1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr andre vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Johansson i Åmål (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammarén hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 1.2 1.4

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 1.5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	154
Nej	—	154
Avstår	—	1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr andre vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

Energiförsörj-
ning m. m.

vice talmannens anmodan herr Fagerlund (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 1.6-1.9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 1.10

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reservationen nr 4 av fru Hambræus, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	207
Nej		99
Avstår	—	3

Punkterna 1.11-1.15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 1.16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 285
Nej — 17
Avstår — 7

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Punkten 1.17

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 1.18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.18 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 154
Nej — 154
Avstår — 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr andre vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Nilsson i Växjö (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 1.19--1.21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 1.22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.22 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Regnéll m. fl.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	180
Nej	--	126
Avstår	—	3

Punkterna 1.23—1.31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 1.32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	154
Nej		154
Avstår		1

Då sälunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr andre vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan fru Håvik (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 1.33 och 1.34

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 1.35

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 10 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 1.35 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 10 av herr Svensson i Malmö.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Energiförsörj-
ning m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	290
Nej	—	17
Avstår	—	3

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 9 av herrar Regnéll och Hovhammar anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner näringsutskottets motivering i betänkandet nr 26 punkten 1.35 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 9 av herrar Regnéll och Hovhammar anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	264
Nej	—	46
Avstår	—	1

Punkten 1.36 samt punkterna 2.1—2.4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 2.5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 11 av fru Hambræus anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2.6- 2.8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Anstånd med
skatteinbetalning
för aktieägare i
fämansbolag, m. m.*

Punkten 2.9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 13 av fru Hambræus anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2.10 och 2.11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 29 angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Anstånd med skatteinbetalning för aktieägare i fämansbolag, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:94 angående skattefrihet för viss stiftelse m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:94 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 29 mars 1974, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i lagen (1973:323) om ikraftträdande av lagen (1973:322) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m.

I propositionen hade föreslagits skattefrihet för Apotekarsocietetens stiftelse för främjande av farmacins utveckling m. m. och för Sveriges exportråd.

I syfte att mildra de ekonomiska konsekvenserna för aktieägare i fämansbolag, som till följd av ändrad praxis för redovisning av a-contobelopp fått sin taxering höjd vid 1974 års taxering, hade vidare föreslagits regler om anstånd under två år med skatteinbetalningen under vissa förutsättningar.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1819 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställets att riksdagen skulle avslå propositionen 1974:94 i vad avsåg punkt I i hemställan samt

1974:1820 av herr Söderström m. fl. (m) vari hemställets att riksdagen skulle vidta sådana ändringar i lagen (1973:323) om ikraftträdande av lagen (1973:322) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m., att dolda reserver endast togs fram till 1/3 varje år samt att räntebefrielse medgavs för kvarstående skatt, allt i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1974:94 och med avslag på motionerna 1974:1819 och 1974:1820 skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i lagen (1973:323) om ikraftträdande av lagen (1973:322) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1974:94 och motionen 1974:1820 samt med avslag på motionen 1974:1819 skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i lagen (1973:323) om ikraftträdande av lagen (1973:322) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m. med den ändringen att 5 § skulle erhålla av reservanternas förslagen lydelse.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Den under föregående års riksdag genomförda förändringen av aktiebolagslagen har bl. a. inneburit att aktieägare, styrelseledamöter, verkställande direktörer m. fl. inte har rätt att uppta lån i företagen. Förskott betraktas därför numera enligt kontantprincipen såsom lön, och det innebär att det under kalenderåret uttagna beloppet under påföljande år också skall redovisas till beskattning.

Sedan långt tillbaka har man på många håll tillämpat den principen att företagets redovisningsår varit avgörande för den deklarerade inkomsten för ledaren. Riksskatteverket utfärdade några dagar före deklarationstidens utgång i år anvisningar som innebar att hela det utbetalade beloppet skulle upptas till beskattning. Den här nya tillämpningen innebär att det för en hel del personer uppkommer en beskattningsperiod som kan omfatta ända upp till ett och ett halvt år, och med hänsyn till marginalskatterna kan det bli en mycket hård beskattning.

Flera näringsorganisationer — Föreningen auktoriserade revisorer, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska revisorsamfundet, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund — har mot denna bakgrund i en skrivelse till regeringen begärt att de ökningar i inkomsten som uppstod på grund av den förlängda tiden skulle uppdelas på de tre följande åren för att man på det sättet skulle undvika marginalbeskattningens verkningar. Problemen är ju ganska allvarliga, speciellt för de mindre och medelstora företagen när det gäller bl. a. kapitaltillförseln.

Finansministern har haft förståelse för de problem som redovisas i skrivelsen, säger han. Men han vill inte sträcka sig längre än att han går med på en uppdelning under de tre följande åren på det sättet att vederbörande får en kredit med en tredjedel av den ökade skatten, vilken då skall erläggas under de kommande åren. Detta löser ju problemet i vad gäller likviditeten, men det löser inte problemet med den hårda marginalbeskattningen.

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Anstånd med
skatteinbetalning
för aktieägare i
fåmansbolag, m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Anstånd med
skatteinbetalning
för aktieägare i
fämansbolag, m. m.*

I en reservation har vi uttalat att man åtminstone i någon mån bör tillmötesgå organisationerna alldenstund riksskatteverkets anvisningar kom endast några dagar före deklarationstidens utgång. Vi reserverar menar att man bör tillmötesgå reservationen på det sättet, att om den ökade inkomsten på grund av den förlängda tiden uppgår till 15 000 kronor eller mera, så skall den skattskyldige få dela upp skatten på de tre följande åren.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Skattefrihet för stiftelser medför bl. a. att stat och kommun undanhålls skatteinkomster. Den offentliga insynen i stiftelserna samt deras skattefrihet och roll som instrument för ekonomisk makt har under årens lopp aktualiserats av vänsterpartiet kommunisterna. Vi har krävt att frågan om de skattefria stiftelserna upptas i hela sitt sammanhang. Skatteutskottet hänvisar till företagsskatteberedningen beträffande stiftelserna i allmänhet.

Det är anmärkningsvärt att samtidigt som man erkänner behovet av en översyn av denna fråga vill man vidga antalet stiftelser som åtnjuter skattefrihet. I propositionen 94 föreslår regeringen skattefrihet för Apotekarsocietetens stiftelse och Sveriges exportråd. I båda fallen är de två remissinstanser som har yttrat sig i frågan delade i sin uppfattning. Från vänsterpartiet kommunisterna har vi inte funnit skäl för annan principiell bedömning av Apotekarsocietetens stiftelse och Exportrådet än den vi har av stiftelserna i övrigt. Vi har därför i en motion yrkat avslag på propositionen i denna del.

Skatteutskottet anför för sin del stiftelsens forskningsverksamhet och rådets exportfrämjande verksamhet som skäl för att biträda propositionen och avstyrka vpk-motionen. Man klamrar sig också fast vid departementschefens uttalande att detta ställningstagande inte nödvändigtvis behöver medföra att andra rättssubjekt med likartad verksamhet medges samma skattefrihet. Men det är väl närmast vad som kommer att ske, och uttalandet får ses som uttryck för hur svagt underbyggt förslaget i själva verket är. Riksskatteverket har också i sitt remissyttrande pekat på att skattebefrielse för Exportrådet torde leda till att andra skattskyldiga med liknande uppgifter skulle kunna åberopa samma skäl för likartad behandling.

Argumentet "stor betydelse från samhällsekonomisk synpunkt", som utskottet anför i fråga om Exportrådet, kan säkert också åtskilliga andra åberopa som skäl för skattefrihet. Det brister en aning i logik och konsekvens från skatteutskottets sida. Så sent som i förra veckan hade riksdagen att behandla skatteutskottets betänkande nr 28 rörande skattebefrielse för viss stiftelse. I det betänkandet argumenterade utskottet på ett övertygande sätt mot en utvidgning av skattebefrielse för stiftelser, och man åberopade just det förhållandet att det skulle kunna leda till krav på lika behandling från andra organisationer. Man klämde också till med påståendet att ifrågavarande motionsyrkande stred mot den mer restriktiva inställning som under senare år har kommit till

uttryck när det gäller stiftelsernas skatteförmåner.

Jag vill fråga skatteutskottets talesman om det inte hade varit logiskt att inta samma ställning till de i propositionen 94 föreslagna undantagen från beskattning. Är inte de i förra veckan uttalade farhågorna lika aktuella i den fråga vi har att behandla i dag? Det är inte vidgade förmåner för stiftelser som behövs. Det är i stället en begränsning av förmånerna som måste till. Det är då både omotiverat och orimligt att bevilja Apotekar societetens stiftelse och Sveriges exportråd skattefrihet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1819.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Förevarande utskottsbetänkande nr 30 från skatteutskottet gäller, som också framgått av vad de föregående talarna sagt, två ganska vitt skilda ämnen, nämligen dels skattebefrielse för två stiftelser, dels anstånd med inbetalning av skatt för aktieägare i fåmansbolag.

För att börja med den sista frågan, så har aktieägare i fåmansbolag tidigare haft den ganska omotiverade förmånen att få uppskjuta skatt på lön till kommande år, därför att de haft brutet räkenskapsår lön som de medvetet eller omedvetet kallat à-contoutbetalning. I teknisk mening har dessa à-contoutbetalningar betraktats som lån till dess rätt typ av utbetalning slutligen fastställts i bokslutet.

När nya aktiebolagslagen trädde i kraft förra sommaren infördes låneförbud för aktieägaren, och à-contoutbetalningarna måste därför betraktas som något annat än lån, och det naturliga och riktiga var att uttaget kallades vad det verkligen var, nämligen lön. Men då inträdde också beskattning under det år då pengarna betalades ut och inte under bokslutsåret.

Även om de ändrade förhållandena egentligen inte innebär att den skattskyldige på något sätt blivit orättvist behandlad, så kan givetvis en tidigare gynnad behandling som kanske något oväntat upphör leda till likviditetspåfrestningar för den skattskyldige liksom för företaget. Finansministern har i sin proposition tagit hänsyn härtill och medgivit anstånd med skattens erläggande: utöver det år då betalning skulle skett får den delas upp i två terminer och betalning således ske under de två påföljande åren, om det rör sig om väsentliga belopp eller över 5 000 kronor.

Utskotsmajoriteten har accepterat bedömningarna i propositionen och finner det tillfredsställande att à-contouttag å lön också betraktas som lön redan det år då uttaget sker. Utskottet är dock medvetet om att det övergångsvis kan uppstå svårigheter med likviditeten och ansluter sig också till förslaget i propositionen om vissa lättnader vid inbetalningen.

Om a-contobeloppen blivit större än vad företaget tål; så föreligger möjlighet - detta erinrar utskottet om - till återbetalning, varigenom också skattekonsekvenserna uteblir. Utskottet är dock inte villigt att gå så långt i fråga om lättnader att verkningarna av skatteprogressionen och räntepåföringarna också skulle elimineras på det sätt som föreslagits av reservanterna, dvs. genom att löneuttag som gjorts under 1973 om de uppgår till vissa minimibelopp inte skulle beskattas förrän de närmaste

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Anstånd med
skatteinbetalning
för aktieägare i
fåmansbolag, m. m.*

tre åren därefter. Man måste dock konstatera att de skattskyldiga som använt sig av den här metoden hela tiden skaffat sig en extra skattekredit och att progressionen härigenom också kunnat hållas nere ett eller flera år tidigare.

Om det är så som herr Magnusson i Borås säger, att den skattskyldige nu på ett år får betala skatt med en progression räknad på ett och ett halvt års inkomst, så betyder det att han tidigare vid något tillfälle endast betalat progressionen på ett halvårs inkomst under ett år. Skärpnigen motsvarar alltså den lättnad som han tidigare haft.

I motionen från vänsterpartiet kommunisterna yrkas avslag på förslaget att två nya stiftelser eller organisationer skall anses vara så allmännyttiga att de bör hänföras till de begränsat skattskyldiga eller skattefria objekten. Utskottet har inte känt några betänkligheter när det gäller att tillstyrka propositionen i den del som berör Apotekarsocietetens stiftelse. Det ändamål, till vilket avkastningen av stiftelsens medel används – information och statistik på läkemedelsområdet – är av sådan art att stiftelsen även utan dagens förslag kunnat inrangeras bland de skattefria - forskningsändamålet är det primära kriteriet för skattefrihet.

Något annorlunda ställer det sig med Sveriges exportråd, som naturligtvis, trots sin halvstatlighet, kan betraktas som ett organ för kommersiell verksamhet. Finansministern har ändå menat att detta råds verksamhet är av så väsentlig betydelse för landets utveckling och förmåga att kunna hävda sig på världsmarknaden att Sveriges exportråd bör hänföras till den grupp av institutioner som tillerkänns den begränsade skattefriheten. Utskottet medger, trots en allmänt restriktiv hållning i dessa frågor, att det kan finnas speciella skäl för att den ifrågavarande organisationen inräknas bland de begränsat skattskyldiga. Och – låt mig erkänna det – litet halvhjärtat tillstyrker utskottet också förslaget beträffande Sveriges exportråd. Man är dock, som herr Berndtson har sagt, mycket angelägen om att påpeka att detta inte skall ha någon prejudicerande verkan, och att den restriktivitet som jag talat om tidigare måste iakttas när det gäller att utöka skaran av mer eller mindre skattefria institutioner.

Det skall också tilläggas att om enskilda företag utför de åtgärder som Sveriges exportråd sysslar med är dessa kostnader avdragsgilla för dem, varför det här naturligtvis i första hand rör sig om skattebefrielse för räntor och liknande inkomster.

Jag tror inte att man kan göra en jämförelse mellan de organisationer som är aktuella i dag och de stora privata stiftelserna, som har en stor del av äganderätten i många svenska företag. Deras förhållanden undersöks av företagsskatteberedningen, som jämlikt sina direktiv har att lägga fram förslag till hur den problematiken skall lösas.

I det här fallet rör det sig om halvstatliga forskningsföretag med full insyn från samhällets sida, där varken skatteflykten eller maktkoncentrationen har varit avgörande för stiftelsernas tillkomst.

Skatteutskottet är inte så inkonsekvent som herr Berndtson anför. Det är faktiskt någon skillnad mellan de institutioner som behandlas i dagens betänkande och de frågor som vi behandlade i förra veckan och som gällde u-hjälpen. I det sammanhanget kan man inte peka på sådana

forskningsuppgifter etc. som det här är fråga om — vilka har varit det viktigaste kriteriet för att bevilja viss skattefrihet för dessa stiftelser.

Även om jag här har deklarerat att det inte är med någon större entusiasm som jag i dag för utskottets talan och tillstyrker skattefrihet för Sveriges exportråd anser jag ändå att det har den ställningen att man bör göra det. Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Herr Wärnberg säger att utskottet inte kände tvekan i fråga om Apotekarsocieteten. Men tvekan fanns i varje fall i remissyttrandet från länsstyrelsen i Stockholms län, som inte ville jämföra denna stiftelse med exempelvis Nobelstiftelsen eller Dag Hammarskjölds minnesfond, vilka är skattebefriade. Man ansåg att den nu ifrågavarande stiftelsen inte kan åberopa något skäl för skattebefrielse.

Det har framgått att utskottet var mer tveksamt i fråga om Sveriges exportråd än om Apotekarsocieteten. Det hade varit önskvärt att den halvhjärtade inställning som tydligen funnits i utskottet lett fram till avslag på den punkten. I remissyttrandet från riksskatteverket anføres att den verksamhet som rådet bedriver inte nämnvärt skiljer sig från annat arbete som bedrivs av enskilda företag inom marknadsföring och därmed besläktad konsultverksamhet.

Detta leder lätt fram till en jämförelse med det ärende som vi hade att avgöra i förra veckan. Även där gjordes jämförelser med verksamheter likartade dem som diskuterades, och utskottet varnade för de konsekvenser som kunde uppstå genom att andra kunde begära samma förmåner. Jag tycker att utskottets uttalande om att en skattebefrielse för Sveriges exportråd inte behöver leda till sådana konsekvenser är något av en brasklapp.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vad som skiljer Sveriges exportråd från övriga privata företag är att det är ett halvstatligt företag med full insyn från samhällets sida. Det kan alltså aldrig bli tal om att samhället på något sätt blir uppskörtat av det företaget på grund av att samhället inte har insyn i vad den enskilda stiftelsen har för sig. Det är detta som är skillnaden.

Något annat som skiljer Sveriges exportråd från de stiftelser som vi hade att behandla förra veckan är att det då var fråga om ändamål som låg inom u-hjälpens område, som inte tillhör de forskningsändamål som finns uppräknade i de aktuella paragraferna i lagen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1819 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Anstånd med
skatteinbetalning
för aktieägare i
fåmansbolag, m. m.*

Tisdagen den
14 maj 1974

*Den skattemässiga
behandlingen av
vissa gruppsjukförsäkringar*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1819.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 291

Nej — 16

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 262

Nej — 45

§ 6 Den skattemässiga behandlingen av vissa gruppsjukförsäkringar

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 32 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:90 angående den skattemässiga behandlingen av vissa gruppsjukförsäkringar jämte motioner.

I propositionen 1974:90 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 29 mars 1974, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige hade träffat överenskommelse om en ändring av allmänna försäkringsvillkoren för den kollektivavtalsbundna gruppsjukförsäkringen (AGS). I propositionen hade föreslagits att förenklingen i den skattemässiga behandlingen av arbetstagarnas förmån av fri AGS skulle bibehållas.

I detta sammanhang hade behandlats

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Den skattemässiga
behandlingen av
vissa gruppsjukför-
säkringar*

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1974:1793 av herrar Josefson (c) och Kristiansson (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av proposition 1974:90 beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till vidgad avdragsrätt vid beskattningen beträffande egenavgifter till gruppliv- och gruppsjukförsäkringar i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels de vid riksdagens början väckta motionerna
1974:368 av herr Ekinge m. fl. (fp, c, m) samt

1974:949 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m) vari hemställdes
att riksdagen beslutade

1. att återinföra avdragsrätt för premie för makes pensionsförsäkring,
2. att slopa begränsningen av avdraget för egen pensionsförsäkring i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

A. med bifall till propositionen 1974:90 anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

B. avslå

1. motionen 1974:368,
2. motionen 1974:949,
3. motionen 1974:1793, i den mån motionen inte kunde anses besvarad genom vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under B 2 bort hemställa.

att riksdagen med anledning av motionen 1974:949 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Sundkvist (c) och Hörberg (fp).

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Vid föregående års riksdag beslöt vi att upphäva makes rätt till avdrag för erlagda pensionspremier för den andre maken. Detta fick till följd att den orättvisa som den faktiska sambeskattningen innebär ytterligare ökades.

Den faktiska sambeskattningen omfattar alla de fall där två makar gemensamt sköter en rörelse eller ett jordbruk. Det måste anses ytterligt stötande att vederbörande inte i samma ordning som alla andra medborgare skall kunna teckna en pensionsförsäkring och få göra avdrag för premierna på grund av att den ene maken taxeras för hela den gemensamma arbetsinkomsten. Vi i moderata samlingspartiet har ansett att detta missförhållande bör rättas till och att en rättelse bör genomföras redan i år, så att de personer som har sådana försäkringar inte skall

behöva drabbas av den rättsförlust som det innebär att tvingas upphöra med försäkringen eller inte kunna teckna ny försäkring med samma avdrag för premierna som tillkommer alla andra medborgare i landet.

Nu förlitar sig utskottet på att skatteutredningen skall lösa problemet för de faktiskt sambeskattade. Viljan att göra det tycks emellertid vara rätt svag. Vi har sedan 1970 års skatteomläggning krävt rättelse på detta område, men ännu har det inte kommit någon lösning. Vi tror därför inte att någon ändring kommer till stånd inom en snar framtid. I varje fall blir det tydligen inte någon ändring under innevarande år, vilket är angeläget för att vederbörande skall få den rätt till avdrag för pensionspremier som jag nyss berört.

Herr talman! Jag anser att det är av stor vikt speciellt för alla småföretagare i detta land att få en rättelse på den här punkten, eftersom sambeskattningen leder till en sådan orättvisa som den jag nyss har beskrivit. Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation som fogats vid skatteutskottets betänkande nr 32.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Den faktiska sambeskattningen är onekligen en avigsida av vårt skattesystem. Den här skatteformen uppstod vid 1970 års skattereform då vi genomförde den s. k. särbeskattningen. Från vårt partis sida vände vi oss redan då mot den faktiska sambeskattningen i den form som denna fick. Den är framför allt orättvis ur skattesynpunkt, men den har också andra avigsidor. Den är t. ex. orättvis ur försäkringssynpunkt på det sätt som herr Magnusson i Borås nyss redogjort för. Jag kan i och för sig instämma i de synpunkter som herr Magnusson framfört och även i de synpunkter som kommit till uttryck i reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro. Men trots att jag deltagit i ärendet är jag inte beredd att gå på denna reservation, helt enkelt därför att frågan om den faktiska sambeskattningen behandlas av skatteutredningen. För vår del tar vi för givet att vi den vägen skall få en snabb lösning, så att vi får hela denna orättvisa ur vägen. I så fall får vi också en lösning på det speciella problem som herr Magnusson har relaterat.

Jag betraktar det som ett icke nödvändigt provisorium att nu göra en särslagstiftning i detta fall, när vi väntar oss att hela frågan om den faktiska sambeskattningen skall kunna lösas inom en snar framtid.

I ett särskilt yttrande har vi från centerns sida pekat på just dessa synpunkter, som gör att jag för min del nu inte har något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Vi kan konstatera att det är ett enhälligt utskott som tillstyrker propositionen 90 angående ändringar i gruppsjukförsäkringen. Till utskottets betänkande har fogats en kort reservation av moderaterna i utskottet, som hemställer att innevarande års riksdag skall upphäva 1973 års riksdags beslut att slopa avdraget för premie för makes pensionsförsäkring. Avsikten med 1973 års beslut var att hindra skatteflykt, premien är avdragsgill hos en skattskyldig, medan utfallande försäkringsbelopp blir beskattade hos två skattskyldiga.

Nu ligger denna fråga hos 1972 års skatteutredning. Situationen är alltså den att denna fråga, liksom även en del andra frågor som utskottet behandlat och som tagits upp i motioner vilka enhälligt avstyrkts, behandlas av den pågående skatteutredningen eller andra utredningar. Vi har den traditionen i skatteutskottet att vi förutsätter att departementet, riksskatteverket, utredningar osv. läser våra betänkanden och tar den hänsyn de kan göra till vad vi skrivit.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Får jag lov att fråga herr Kristenson när skatteutredningen kommer med förslag om upphävande av sambeskattningen för de personer som gemensamt har inkomst från en rörelse.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag skall inte som en av många ledamöter i 1972 års skatteutredning göra någon som helst utfästelse på skatteutredningens vägnar. Herr Magnusson kan kanske fråga sin partikamrat i utredningen eller någon annan som kan ta ställning.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Detta senare uttalande visar ju att det finns ett utomordentligt stort fog för den reservation som har fogats till skatteutskottets betänkande. Om vi skall få rättvisa på detta område, vilket en mycket stor del av kammaren anser, finns det all anledning att nu sluta upp omkring reservationen och se till att vi får rätsida på problemet. Att lita på skatteutredningen i det här fallet går inte.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Magnusson i Borås om att 1973 års beslut var ett beslut för att förhindra skatteflykt, och det bör ankomma på 1972 års skatteutredning att utreda frågan. Vi förutsätter att den arbetar med all skyndsamhet.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Kristenson kan väl inte med fullt allvar påstå att ett bifall till reservationen skulle skapa den minsta möjlighet till skatteflykt. Det finns inte något som talar för detta. Här är det bara fråga om att ge dessa människor samma rätt som alla andra har, nämligen att göra avdrag för pensionspremier från den inkomst de själva har åstadkommit.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna A och B 1

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten B 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

Rätt för adoptiv- barn att förvärva svenskt medborgar- skap

förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten B 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	255
Nej	—	47
Avstår	—	1

Punkten B 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

Nr 13 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 16 i anledning av propositionen 1974:52 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott

Nr 17 i anledning av propositionen 1974:53 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Rätt för adoptivbarn att förvärva svenskt medborgarskap

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 16 i anledning av motion om rätt för adoptivbarn att förvärva svenskt medborgarskap.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Lagutskottet behandlar i sitt betänkande nr 16 en motion i vilken jag har berört möjligheten för adoptivbarn att i samband med adoptionen också upptas till svenska medborgare. Förutsättningen är givetvis att adoptivföräldrarna eller adoptivfadern är svenska medborgare och uttrycker sin önskan om att barnet skall få samma medborgarskap. Liksom andra frågor om medborgarskap är detta problem rätt komplicerat, och jag har därför nöjt mig med att yrka att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om förslag till ändring av nuvarande ordning.

Motionsförslaget har mött ett positivt gensvar hos många remissinstan-

Tisdagen den
14 maj 1974

*Rätt för adoptiv-
barn att förvärva
svenskt medborgar-
skap*

ser. Socialstyrelsen framhåller att man bör eftersträva en enkel handläggning och tillstyrker utredning i ärendet. Nämnden för internationella adoptionsfrågor finner det också eftersträvarvärt att handläggningsproceduren görs så enkel som möjligt och tillstyrker motionsförslaget. Stockholms tingsrätt finner det angeläget att likställighet mellan adoptivbarn och andra barn kommer till stånd också i medborgarskaphänseende. Tingsrätten anser att frågan bör tas upp i internationella sammanhang, i första hand på det nordiska planet, vilket ju också motionären har hävdad. Centrala socialnämnden i Borås anser att det vore en fördel om det svenska medborgarskapet förvärvades kostnadsfritt i samband med adoptionen. Nämnden påpekar att de flesta adoptivföräldrar inte tycks vara på det klara med att barnen vid adoptionen inte automatiskt får svenskt medborgarskap. Just det är ju en av orsakerna till att motionen har kommit till.

Utskottet har i stort givit motionen en mycket välvillig behandling; det vill jag gärna uttala innan jag går in på olika avsnitt av utskottsbetänkandet. Utskottet har emellertid lagt stor vikt vid det remissvar som avgivits av statens invandrarverk. Jag vill något närmare gå in på de synpunkter som invandrarverket anför, även om alla dessa inte har tagits upp i utskottets egen skrivning.

Adoptivbarn, som fyllt 15 år, skulle förlora möjligheten att självt bestämma om det vill bli svensk medborgare, säger invandrarverket. Då bör noteras att av 734 barnadoptioner under 1973 var det bara 13 som gällde barn över 15 år. Det är alltså inte något stort problem. Varför skulle det för resten inte vara möjligt att tillfråga de här barnen om de vill bli svenska medborgare liksom man nu gör med barn som riskerar att få dubbelt medborgarskap? Invandrarverket hävdar att om motionen går igenom skulle barn över 15 år undantas från vandelsprövning. Det kan över huvud taget diskuteras om man skall ha kvar vandelsprövning för barn. Men visst kan sådan prövning ske genom att yttrande inhämtas från rikspolisstyrelsen, liksom barnavårdsnämnd regelmässigt kan lämna yttrande till tingsrätten.

Invandrarverket invänder också att om motionsförslaget genomförs skulle Kungl. Maj:t och 100 tingsrätter komma att besluta i dessa ärenden, vilket skulle medföra risker för bristande enhetlighet. Det är inte helt otänkbart att Stockholms tingsrätt, som har de flesta ärendena av det här slaget, plus några ytterligare tingsrätter i landet får fatta beslut i ärenden som rör internationella adoptioner. Redan nu har Stockholms tingsrätt i vissa fall en särställning.

Frågan om det dubbla medborgarskapet, något som man strävar efter att undvika, tas också upp av invandrarverket. Man nämner att det i vissa länder krävs myndighets beslut efter framställning från adoptivföräldrarna för befrielse från medborgarskap; som exempel nämner man Polen och Grekland. Men av de 734 ärendena år 1973 var det bara tre som gällde polska barn och fyra som gällde barn från Grekland. Inte heller detta är således något stort problem. Vidare kan sägas att dubbelt medborgarskap inte alltid uppfattas som en olycka utan ibland som en positiv tillgång, även av föräldrar med egna barn, som tycker att det ger fler valmöjligheter för barnet som vuxen.

Tisdagen den
14 maj 1974

*Rätt för adoptiv-
barn att förvärva
svenskt medborgar-
skap*

Utskottet har, som jag nämnde i inledningen, givit motionen en vänlig behandling och uttalat önskemål om en förenklad och snabbare handläggning av dessa frågor. Jag noterar också med glädje att utskottet uttalar önskemål om bättre information i sådana här adoptionsärenden. Beträffande samråd med övriga nordiska länder är detta också nämnt i motionen, och självfallet är det värdefullt att man för fram dessa problem inför olika europeiska och internationella fora. Utskottet anser sig kunna räkna med att de i motionen berörda problemen nu har aktualiserats hos olika myndigheter och att man kan räkna med att förbättringar kommer att vidtas. Jag hoppas att utskottets förhoppningar i detta avseende inte skall komma på skam och ber att få tacka för ett i stort sett mycket positivt gensvar, så positivt att det borde ha utmynnat i tillstyrkan av motionen.

Gentemot ett enhälligt utskott torde det emellertid vara fäfängt att nu yrka bifall till motionen och därmed också till de åtgärder som utskottet något ologiskt hoppas att ett avslag på motionen skall utmynna i.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! Lagutskottet har, som också motionären fru Diesen framhöll, yttrat sig med sympati för åtskilliga av de synpunkter som inryms i motionen.

Med utförlig redovisning har i alla fall lagutskottet enhälligt beslutat att hemställa om avslag på motionen. Det som framfördes av fru Diesen i det här sammanhanget kan inte övertyga utskottet om att vi skulle uppnå en smidigare handläggning av ärendena. Dessutom kan man väl knappast avvisa ett principproblem med framhållande av att det bara gäller ett fåtal, att det inte är ett stort problem om det gäller 5, 10 eller 13. Det är principen som måste stadfästas.

Att invandrarverkets remissvar har kommit att spela en särskilt stor roll för lagutskottet är väl ganska påtagligt och självklart eftersom detta verk besitter den stora erfarenheten av dessa frågor.

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten. Jag instämmer med motionären i yrkandet om bifall till lagutskottets hemställan i betänkandet nr 16.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Fru Åsbrink säger att man inte kan ta hänsyn till att det endast är fråga om ett mycket litet fåtal fall utan att man måste tänka på principen. Om det är principen om undvikande av dubbelt medborgarskap som fru Åsbrink syftar på, vill jag framhålla att man inte heller kan hålla så strikt på denna princip. Utskottet har ju omnämnt att detta villkor slopas under vissa förutsättningar. Så sker när det gäller politiska flyktingar eller sådana som vägrats befrielse från medborgarskap. Man tar därvidlag också hänsyn till tiden.

Jag kan nämna att det en lång tid i departementet har legat ansökningar från barn mellan 15 och 18 år om att få svenskt medborgarskap, och där fadern är utländsk medborgare. Konungen har

nyligen avgjort dessa ärenden på så sätt att om fadern kan men icke vill bli svensk medborgare, har barnen fått ja. Om fadern däremot vill men inte kan bli svensk medborgare, har barnen fått nej. Innebörden av ordet "kan" är i detta fall bara att fadern uppfyller de villkor som är ställda i fråga om vistelsens längd i vårt land, medan man däremot icke har tagit ställning till vandelsvillkoret. Vi svävar alltså fortfarande i ovisshet om hur departementet ser på dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredrogs lagutskottets betänkande nr 23 i anledning av propositionen 1974:102 med förslag till lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 10 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle inrikesutskottets betänkande nr 7 samt näringsutskottets betänkanden nr 29 och 30 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 11 Meddelande ang. plenum måndagen den 20 maj

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Sammanträdet måndagen den 20 maj, som enligt den preliminära planen skulle börja kl. 11.00, tar sin början först kl. 13.00.

§ 12 Interpellation nr 82 om åtgärder mot liberalisering av lagstiftningen angående cannabis

Ordet lämnades på begäran till

Herr BENGTSSON i Göteborg (c), som yttrade:

Herr talman! Enligt uppgifter i en PM från den holländska regeringen av den 4 januari 1974 avser man i Holland att förbereda liberaliseringar av lagstiftningen angående cannabis. Att använda eller inneha cannabis skulle avkriminaliseras. Eftersom detta står i strid med internationella överenskommelser skulle förhandlingar upptas om förändringar i Single Convention så att varje land självt skulle få besluta om lagstiftningen mot de s. k. soft drugs.

Ytterligare liberaliseringar av den holländska lagstiftningen mot cannabis skulle utan tvivel medföra allvarliga återverkningar också på de

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

*Rätt för adoptiv-
barn att förvärva
svenskt medborgar-
skap*

svenska förhållandena. Redan i dag fungerar Amsterdam, vid sidan av Köpenhamn, som något av ett Mekka för svenska haschrökande ungdomar. Många använder sina interrailkort för att resa till Amsterdam och röka hasch. Vi har också sett hur den liberala inställningen till cannabis i Holland har påverkat de haschliberala grupperna i Sverige.

Situationen i narkotikafrågan i vårt land påverkas alltså kraftigt av förhållandena i andra länder. Därför har också internationellt samarbete varit en bärande del av kampen mot narkotika. Inom WHO samarbetar en rad stater för att samordna sin lagstiftning och sina åtgärder i narkotikafrågan. Den svenska regeringen har ofta arbetat på ett kraftfullt sätt för att skapa internationella överenskommelser. Bl. a. lyckades regeringen genom kontakter just med den holländska regeringen allvarligt försvåra smuglingen av centralstimulantia till Sverige.

De holländska planerna på liberalisering av lagarna mot cannabis är mot denna bakgrund mycket oroande.

För det första är cannabis långt ifrån någon ofarlig drog. De medicinska skadorna av cannabisrökning har tidigare varit omdiskuterade, men på senare tid har flera undersökningar presenterats som visar att cannabisbruk kan medföra allvarliga psykiska och fysiska skadeverkningar. Bl. a. har de haschpsykoser som länge varit välkända i arabländerna nu också påvisats i Sverige av Bernhardson och Gunne 1972. Även om man fortfarande kan diskutera tillförlitligheten i enskilda undersökningar, så kan man inte tillåta en mer liberal lagstiftning mot cannabis innan det övertygande bevisats att en sådan inte skulle medföra negativa effekter. Bevisbördan måste rimligen läggas på dem som förespråkar liberaliseringar.

Men cannabis medför inte bara medicinska risker. Väl så allvarligt är att de som använder cannabis ofta blir passiva inför sina svårigheter. Många använder cannabis, eller andra droger, för att komma bort från en besvärlig verklighet. Men flykten med droger ändrar inte verkligheten, utan konserverar bara problemen. Den passivitet som ofta präglar ungdomar på t. ex. ungdomsgårdar beror till en del på ett utbrett drogbruk.

För det andra är cannabis inte alls någon "ersättning" för andra droger. Det finns inga skäl som talar för att man skulle kunna tränga tillbaka bruket av "tunga" narkotika genom att ha en mer tillåtande syn på bruket av cannabis. En liberalisering medför bara att bruket av cannabis ökar.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern få ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att vidta några åtgärder för att motverka sådana förändringar i internationella överenskommelser på narkotikasilan som skulle kunna leda till en ökad liberalisering av lagstiftningen angående cannabis, och i så fall vilka?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 25 med anledning av förslag i propositionen 1974:50 till lag om handläggning av vissa regeringsärenden

Nr 26 med anledning av propositionen 1974:121 med förslag till ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar avseende sekretesskyddet för handlingar rörande enskilds förhållande till bank

Skatteutskottets betänkande

Nr 33 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:115 angående yrkesfiskares rätt till avdrag för ökade levnadskostnader jämte motioner

Lagutskottets betänkande

Nr 18 i anledning av motion angående besökandes tillträde till hyresfastighet som hålls låst under dagtid

Näringsutskottets betänkanden

Nr 31 i anledning av propositionen 1974:76 med förslag till lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stads-hypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Nr 32 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till styrelsen för teknisk utveckling jämte motioner

Nr 33 i anledning av propositionen 1974:1 i vad gäller anslag för budgetåret 1974/75 inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhets-område avseende företagareföreningarna och av dem administrerad garanti- och långivning, m. m. jämte motioner

Nr 34 i anledning av propositionen 1974:63 angående åtgärder för metallmanufakturindustrin jämte motioner

Nr 35 i anledning av propositionen 1974:47 angående riktlinjer för kursverksamheten vid statens industriverk m. m., propositionen 1974:1 i vad avser anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder samt motioner

Civilutskottets betänkanden

Nr 25 i anledning av motioner angående vissa frågor rörande läns-styrelserna

Nr 26 i anledning av motion angående kommunindelningen i södra Hälsingland

Nr 27 i anledning av propositionen 1974:79 med förslag till lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt, m. m. jämte motioner

Nr 28 i anledning av propositionen 1974:83 med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918:523), m. m., jämte motion

§ 14 Anmälades och bordlades motionerna

Nr 1845 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1846 av fröken *Mattson m. fl.*

Nr 1847 av herr *Werner i Malmö m. fl.*

Nr 80

Tisdagen den
14 maj 1974

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:100 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1974/75, m. m.

Nr 1848 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 1849 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1850 av herr *Sellgren*

Nr 1851 av herrar *Söderström och af Ugglas*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:125 med förslag till lag om avsättning till arbetsmiljöfond

§ 15 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen av

Nr 205 Herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr utbildningsministern angående den uppsökande teater- och konsertverksamheten i skolorna:

Anser statsrådet att den uppsökande teater- och konsertverksamhet som bedrivs i skolorna i tillfredsställande utsträckning står i överensstämmelse med skolans fostrande uppgift?

Nr 206 Herr *Persson* i Heden (c) till herr kommunikationsministern angående planerad nedläggning av vissa in- och utlämningsplatser för järnvägsbefordrat gods:

Är statsrådet beredd medverka till att den av SJ planerade nedläggningen av in- och utlämningsplatser för gods på bl. a. sträckan Borås - Varberg inte kommer till stånd?

Nr 207 Herr *Johansson* i Vrångebäck (m) till herr jordbruksministern om skärpt kvalitetskontroll av importerade hästar:

Är statsrådet beredd medverka till att sådana åtgärder vidtages att kontrollen av importerade hästar skärps i vad avser såväl kvalitetshänsyn som av enskilda hästar som det totala antalet hästar vid varje enskilt importtillfälle?

Nr 208 Herr *Lorentzon* (vpk) till herr socialministern angående cancer-risken vid arbete inom viss plastindustri:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga i anledning av den på senare tid uppmärksammade risken för cancer för de anställda inom viss plastindustri?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Nr 80
år 1974

Tisdagen den 14 maj

Herr andre vice talmannen 87
" Adamsson (s) 56, 60, 61
" Bengtsson i Göteborg (c) 87
" Berndtson (vpk) 76, 79
" Börjesson i Falköping (c) 67
Fru Diesen (m) 84, 86
Herr Hagberg i Borlänge (vpk) 30
Fru Hambræus (c) 24, 48, 50, 60, 61
Herr Hellström (s) 53
" Henrikson (s) 43
" Hovhammar (m) 17
" Jansson (s) 50
" Johansson, industriminister 61
" Kristenson (s) 82, 83
" Lindberg (s) 65, 67
" Magnusson i Borås (m) 75, 81, 83
" Sjönell (c) 14, 39, 41
" Stjernström (c) 64, 66, 67
" Sundkvist (c) 82
Fru Sundström (s) 68
Herr Svanberg (s) 33, 41, 42
" Svensson i Malmö (vpk) 18, 38, 42
" Wijkman (m) 45, 49, 50
" Wirtén (fp) 22, 40
" Wärnberg (s) 77, 79
Fru Asbrink (s) 86

